

T1861

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi
Anabilim Dalı

ÖZEL OLİMPİYATLARDA KAYNAŞTIRILMIŞ FUTBOL +
TAKIMINDAKİ FİZİKSEL AKTİVİTE DÜZEYİ VE
DAVRANIŞ DEĞİŞİMLERİNİN İNCELENMESİ

Funda BARAN

Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr. Dilara ÖZER

“Kaynakça Gösterilerek Tezimden Yararlanılabilir”

Antalya 2005

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ

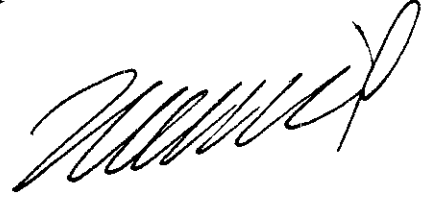
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Programında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.
28/06/2005

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Dilara ÖZER
Akdeniz Üniversitesi
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Üye : Prof. Dr. Kamil ÖZER
Akdeniz Üniversitesi
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

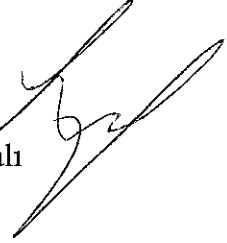
Üye : Doç. Dr. Füsün TORAMAN
Akdeniz Üniversitesi
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Üye : Doç. Dr. Nilüfer BALCI
Akdeniz Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı

Üye : Doç. Dr. Şenay HASPOLAT
Akdeniz Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

ONAY :

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun 15./07/2005 tarih ve 12/89 sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ramazan DEMİR
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, 8 haftalık Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Futbol Programına katılım sırasında zihinsel engelli ve engelsiz sporculardaki futbol becerileri, sosyal yeterlilik ve sorun davranışlar yönünden değişimleri incelemektir. Araştırmaya 38 Eğitilebilir Zihinsel engelli erkek çocuk (23 Özel Olimpiyat sporcusu, 14.1±1.1 yaş; 15 kontrol grubu, 14.51±0.81), 38 engelsiz erkek çocuk (23 partner, 13.22 ±0.79 yaş; 15 kontrol grubu 13.78±0.49) katılmıştır. Kontrol grubu deney grubu ile aynı özelliklere sahip (yaş, cinsiyet, zeka düzeyi) katılımcılar arasından tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Programdan önce ve sonra Özel Olimpiyatlar Futbol Beceri Testi, CBCL (4-18 yaş çocukları için davranış kontrol listesi) uygulanmıştır. Program sonrası, Özel Olimpiyat Sporcularına (ÖOS), partnerlere, ailelere ve antrenörlerine Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Sporları (ÖOKS) Değerlendirme Formu uygulanmıştır. ÖOKS tüzüğüne uygun olarak ÖOS ve partnerlerin eşit sayıda yer aldığı dört takım oluşturulmuş ve 8 hafta boyunca haftada 3 gün, günde 1.5 saat futbol programı uygulanmıştır. İstatistiksel değerlendirmede, gruplar arası fark tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak incelenmiştir. Fark bulunan değişkenlerinde, gruplar arası farkı incelemek için Tukey HSD post-hoc testi kullanılmıştır. Futbol programının etkisi her bir grupta gerçekleştirilen eşleştirilmiş t-testi ile incelenmiştir. Frekanslar arası farklılıklar ise Ki-kare ve Mc-Nemar testleri kullanılarak belirlenmiştir.

Partnerler ve ÖOS kontrol grupları ile karşılaştırıldıklarında futbol becerilerinde program sonrası önemli ilerlemeler göstermişlerdir. ÖOS grubu ön testle karşılaştırıldığında son testlerde sosyal yeterlilik puanlarında önemli artış göstermişlerdir. Partnerlerin sosyal yeterlilik puanlarında önemli artış gözlenmemiştir. Son test ölçümleri ön testlerle karşılaştırıldığında ÖOS grubunun, düşünce problemleri, içe yönelim, anksiyete, dikkat, sosyal içe dönüklük ve toplam problem puanı yönünden önemli azalma gösterdiği bulunmuştur. Partnerlerin problem davranış puanlarında önemli bir değişim gözlenmemiştir. ÖOS ları ön testlerde 6 problem davranış yönünden klinik düzeyde bulunurken son testlerde bir problem davranış yönünden klinik düzeyde bulunmuşlardır. Ancak, gruplar öntest-sontest farklılıkları açısından karşılaştırıldıklarında tüm problem davranış puanları açısından tüm gruplardaki farklılıklar istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>.05$). ÖOKS anket formlarına göre, programla ilgili olarak sporcular, aileler ve antrenörler olumlu görüşler bildirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler; Kaynaştırma, Zihinsel Engelli Çocuk, Özel Olimpiyatlar, Problem Davranışlar

ABSTRACT

The purpose of this study was to examine the effects of 8 weeks Special Olympics Integrated Soccer Program on soccer skills, social competence and problem behavior of children with and without mental retardation (MR). Participants were 38 boys with mild MR (divided into two groups: 23 of them as Special Olympics Athletes, mean age of 14.1 ± 1.1 years; 15 of them as a control group, mean age of 14.51 ± 0.81 years) and 38 boys without MR (divided into two groups: 23 of them as a Partner, mean age of 13.22 ± 0.79 years; 15 of them as a control group, mean age of 13.78 ± 0.49 years). Control groups were selected randomly in the participants whose characteristics similar to the experimental groups (age, gender and intelligence level). Before and after the program, Special Olympics Skill Test, Children Behavior Control List (CBCL, for children aged between 4 and 18 years) was administered to the participants. After the program, Special Olympics Integrated Sports (SOIS) Evaluation Form was administered to the Special Olympics Athletes (SOA), parents and trainers. According to the SOIS regulations, participant divided into four equal groups and 3 days a week, one and half hour soccer program was carried out during 8 weeks. In statistical analyses One-way ANOVA was used to detect differences between groups in before and after program measurements. If the differences were found the Tukey's HSD post hoc test was used to analyze direction and nature of differences between groups. The effects of soccer program were analyzed by using paired sample t-test for each group. Chi-square and Mc-Nemar tests were used for determining differences in frequency.

After soccer program, compared to the control group, there was a considerable improvement in soccer skills of partners and SOA. Social competency score of SOA group increased significantly in post-test, compared to the pre-test values. There was no significant change in social competency score of partners. When we examined pre and post-test values, there was a significant decrease in thought problem, internal tendency, anxiety, attention, social withdraw and total problem scores of SOA, but variation in problem behavior scores of partners was insignificant. While in pre-test SOA had 6 problem behaviors, which were in the clinic level, in post-test they had only one problem behavior in clinic level. However, when we compared the groups with respect to differences between pre and post-test score (subtraction of post-test score to pre-test score), there were no significant differences between groups in all problem behaviors ($p > .05$). According to results of SOIS Evaluation Form, athletes, their parents and trainers reported positive opinion about program.

Key Words; Integration, Children with Mental Disability, Special Olympics, Maladaptive Behavior

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın gerçekleşmesinde, aşağıda adı geçen kişilere katkılarından dolayı içtenlikle teşekkür ederim

Tez Danışmanım, Sayın Yrd. Doç. Dr. Dilara ÖZER, tez çalışmasını her aşamasında denetlemiş ve gerçekleşmesi için gerekli ortamı sağlamıştır

Sayın Prof. Dr. Kamil ÖZER tez kurgusunun oluşması aşamasında katkıda bulunmuştur.

Sayın Öğr. Gör. Abdurrahman AKIOP, tez istatistik ve diğer aşamalarda katkıda bulunmuştur.

Sayın Öğr. Gör. Yeliz ÖZDÖL, Arş. Gör. SİBEL NALBANTİ, Burak ASTAR, Ceylan Ece TOP, Ahsen ERDOĞAN, Özge ÜNAL, Oben LERMİ, Devlet İÇÖZ, Melike EKŞİ testlerin ölçümleri sırasında yardımcı olmuşlardır

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1
GENEL BİLGİLER	3
2.1. Zihinsel Engel Nedir?	3
2.1.1. Uyumsal Davranış Nedir?.	3
2.2. Zihinsel Engelin Sınıflandırması	4
2.2.1. Ağır Derecede Zeka Engeli	4
2.2.2. Öğretilebilir Zihinsel Engelliler	4
2.2.3. Eğitilebilir Zihinsel Engelliler	4
2.3. Zihinsel Engelin Nedenleri	5
2.3.1. Prenatal Dönem	5
2.3.2. Perinatal Dönem	7
2.3.3. Postnatal Dönem	7
2.4. Zihinsel Engelli Çocukların Gelişimsel Özellikleri	7
2.4.1. Fiziksel ve Motor Gelişim Özellikleri	7
2.4.2. Zihinsel Özellikleri	8
2.4.3. Sosyal-Duygusal Özellikleri	8
2.5. Zihinsel Engelli Çocukların Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar	8
2.6. Zihinsel Engelli Çocuklar ve Kaynaştırma	10
2.6.1. Kaynaştırmanın Olumlu Etkileri	11
2.6.2. Kaynaştırmanın Olumsuz Yönleri	12
2.6.3. Toplum Hazırlama	12
2.6.4. Aileleri Hazırlama	12
2.6.5. Çocukları Hazırlama	13
2.6.6. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Hazırlanması	13
2.7. Beden Eğitimi ve Spor Etkinliklerinin Zihinsel Engelli Çocukların Gelişimlerine Katkıları	14
2.8. Zihinsel Engelli Bireyler İçin Kurulmuş Uluslar Arası Spor Organizasyonları	16
2.8.1. INAS-FID (Zihinsel Engelli Bireyler İçin Uluslar Arası Spor Federasyonu)	16
2.8.2. Özel Olimpiyat Oyunları	16
2.8.3. Özel Olimpiyatların Yararları	17
2.8.4. Özel Olimpiyat Yaz ve Kış Oyunları	18
2.8.5. Özel Olimpiyat Oyunları Yasak Sporlar	19
2.8.6. Özel Olimpiyatlar Türkiye	19

	Sayfa
2.8.7. Özel Olimpiyatlarda Kaynaştırma Sporlar	19
MATERYAL VE METOD	21
3.1. Denekler	21
3.2. Uygulama	22
3.2.1. Zeka düzeyi	22
3.2.2. Sağlık Raporu	22
3.2.3. Testler	22
3.2.4. Program	22
3.3. Fiziksel Uygunluk Testi	23
3.3.1. Boy	23
3.3.2. Ağırlık	23
3.4. Futbol Spor Becerileri Değerlendirme Testi	23
3.5. Duyuşsal Gelişimin Değerlendirilmesi	23
3.5.1. Davranış Değerlendirme Ölçeği	23
3.5.2. Öğretmen Bilgi Formu	24
3.6. Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Spor Anketi	24
3.7. Enerji Tüketim İndeksi	25
3.8. İstatistik	25
BULGULAR	26
4.1. Boy ve ağırlık özellikleri	26
4.2. Futbol Beceri Testleri	26
4.3. Davranış Değerlendirme Ölçeği	30
4.4. Öğretmen Değerlendirme Formu	37
4.5. Kaynaştırılmış Özel Olimpiyatlar Değerlendirme Formları	37
4.5.1. Özel Olimpiyat Sporcuları ve Partnerlerin Kaynaştırılmış Futbol Anket Formları Sonuçları	37
4.5.2. ÖOS ve Partnerlerin Aile Formları	41
4.5.3. Antrenörlerin Kaynaştırma Futbol Programına İlişkin Görüşleri	47
4.6. Enerji Tüketim İndeksi	51
TARTIŞMA	52
5.1. Futbol Becerileri	52
5.2. Davranış Kontrol Listesi	53
5.3. Sorun Davranışlar	54
5.4. Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Futbol Anketi	55
SONUÇ	61
ÖNERİLER	65
KAYNAKLAR	66
ÖZGEÇMİŞ	71
EKLER	
Ek 1. Futbol Antrenman Programı	
Ek 2. Futbol Beceri Değerlendirme Testi	
Ek 3. Özel Olimpiyat Kaynaştırma Futbol Anketleri	

SİMGELER VE KISALTMALAR

ÖOS	:	Özel Olimpiyat Sporcuları
ÖO	:	Özel Olimpiyatlar
ZE	:	Zihinsel Engel
ZEÇ	:	Zihinsel Engelli Çocuk
KŞ VE VR	:	Koşu ve Vuruş
KON PAS	:	Kontrol pas
INAS-FID	:	Zihinsel Engelli Bireyler İçin Uluslar Arası Spor Federasyonu
CBCL	:	4-18 Yaş Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği
ÖOKS	:	Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Sporlar
ÖOKF	:	Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Futbol
ÖOKFE	:	Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Futbol Eğitimi
ÖOKSP	:	Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Sporlar Programı
SMART	:	Gençler Arasında Karşılıklı Beğenme ve Kabul için Spor
ETİ	:	Enerji Tüketim İndeksi
N	:	Denek
X	:	Ortalama
SS	:	Standart Sapma
P	:	Anlamlılık düzeyi

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil		Sayfa
2.1.	Zeka Geriliğinin Kuramsal Modeli	4
2.2.	Spor Eğitiminin Amaçları Ve Engelli Bireyin Gelişimine Katkıları	14
4.1.	Kaynaştırma Futbol Programı Öncesi Ve Sonrası Partnerlerin Ve Kontrol Gruplarının Futbol Becerilerinin Karşılaştırılması	28
4.2.	Kaynaştırma Futbol Programı Öncesi Ve Sonrası ÖOS'ları Ve Kontrol Gruplarının Futbol Becerilerinin Karşılaştırılması	29
4.3.	Futbol Becerileri Yönünden ÖOS'ları Ve Kontrol Gruplarının Ön Test Ve Son Test Farklılıklarının Karşılaştırılması	30
4.4.	Futbol Becerileri Yönünden Partnerler Ve Kontrol Gruplarının Ön Test Ve Son Test Farklılıklarının Karşılaştırılması	30
4.5.	ÖOS'nın Program Öncesi Ve Sonrası Sosyal Yeterlilik Davranışları	33

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge	Sayfa
3.1. Deneklerin Yaşlarına Göre Dağılımları	22
4.1. Kaynaştırma Futbol Programı Öncesi Ve Sonrası ÖOS, Partnerler Ve Kontrol Gruplarının Boy Ve Ağırlık Değişimleri	26
4.2. Kaynaştırma Futbol Programı Öncesi Ve Sonrası ÖOS, Partnerler Ve Kontrol Gruplarının Futbol Becerileri	26
4.3. Futbol Becerileri Yönünden ÖOS'ları, Partnerler Ve Kontrol Gruplarının Ön Test Ve Son Test Farklılıklarının Karşılaştırılması	29
4.4. ÖOS'nın Ve Partnerlerin Deneysel Çalışma Öncesi Ve Sonrası Yeterlilik Davranışları Yönünden Karşılaştırılması	32
4.5. ÖOS Nın Ve Partnerlerin Yeterlilik Davranışları Yönünden Ön Test Ve Son Test Farklılıklarının Karşılaştırılması	33
4.6. ÖOS Nın Ve Partnerlerin Sorun Davranışlar Yönünden Ön Test Ve Son Test Ölçümlerinin Karşılaştırılması	34
4.7. ÖOS Nın Ve Partnerlerin Sorun Davranışlar Yönünden Ön Test Ve Son Test Farklılıklarının Karşılaştırılması	36
4.8. ÖOS'nın Ve Partnerlerin Program Öncesi Ve Sonrası Futbola Yönelik Düşünceleri	37
4.9. ÖOS'nın Ve Partnerlerin Program Öncesi Ve Sonrası Takım Arkadaşları İle İlişkilerine Yönelik Düşünceleri	38
4.10. ÖOS'nın Ve Partnerlerin Program Öncesi Ve Sonrası Kendilerine İlişkin Duyguları	40
4.11. ÖOS'nın Ve Partnerlerin Program Öncesi Ve Sonrası Kaynaştırma Spor Programı Hakkındaki Düşünceleri	41
4.12. Ailelerin Programı Desteklemedeki Amaçları	42
4.13. Program Öncesi Ve Sonrası ÖOS Ve Partnerlerin Ailelerinin Program Tercihine İlişkin Görüşleri	43
4.14. Program Öncesi Ve Sonrası ÖOS Ve Partner Ailelerin Yarışmalara İlişkin Görüşleri	44
4.15. Program Öncesi Ve Sonrası ÖOS Ve Partner Ailelerin Programın Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüşleri	45
4.16. Program Öncesi Ve Sonrası ÖOS Ve Partner Ailelerin Programa İlişkin Görüşleri	46
4.17. Antrenörlerin Geçmiş Deneyimleri	47

Çizelge**Sayfa**

4.18.	Antrenörlerin Kaynaştırma Futbol Takımı İle İlgili Görüşleri	48
4.19.	Antrenörlerin Sporcu Aileleri Ve Diğer Antrenörlerle İletişimleri	48
4.20.	Antrenörlerin Antrenmanlar Sırasında Sporcular İçin Yer Verdikleri Öncelikli Amaçları	49
4.21.	Antrenörlerin Yarışmalar Sırasında Sporcular İçin Yer Verdikleri Öncelikli Amaçları	50
4.22.	Antrenörlerin Program Süresince Yaşadıkları Problem Düzeyleri	50
4.23.	Antrenörlerin Program Süresince Yaşadıkları Problem Düzeyleri II	51

GİRİŞ

Zihinsel gerilik, genellikle entellektüel fonksiyonların ve buna ek olarak motor gelişimin önemli derecede ortalamasının altında olması olarak ifade edilmektedir (1). Zihinsel engelli çocuklar arasında, iletişim bozuklukları, duygusal ve davranışsal problemler sıklıkla görülmekte (2,3) ve davranış problemleri geliştirme açısından genel popülasyondan önemli derecede daha büyük riskli grubu oluşturmaktadırlar (4).

Zihinsel geriliği olan çocukların, beden eğitimi ve spor aktivitelerine katılım olanaklarının sınırlı olması ve kavrama problemleri, motor gelişimlerinde gecikmeye ve aynı yaştaki akranları ile aralarında büyük farklılıklar görülmesine yol açmaktadır (1). Engelli bireylerin aktiviteye katılımını engelleyen en önemli faktörler, spor programlarını organize etmede yetersizlik, erken yaşlarda spora katılımın olmayışı, ortamda model olabilecek kişilerin eksikliği, ekonomik nedenler, okul ve okul dışı programlardaki yetersizlik, psikolojik ve sosyolojik özellikler, spor olanaklarına ulaşmada yaşanan sorunlar olarak sıralanmaktadır (5).

Özrün birey üzerindeki en olumsuz etkilerinden biri, sosyal izolasyondur. Özrün derecesine bağlı olarak, dış dünyayla temasları azalmaktadır. Spor bu kişilere, engeli olmayan ve engelli olan diğer insanlarla karşılaşma şansı verir, çevresini genişletir (6). Sportif etkinlikler yoluyla toplum içinde işbirliği, paylaşım ve kişiler arası ilişkiler alanlarında kazanım elde ederler. Böylece spor, engelli bireylerin yaşam kalitesini yükseltir ve kendilerini gerçekleştirebilecekleri bir sosyal ortam yaratır. Bu durum, aynı zamanda toplumun dikkatini engelli bireylere çekerek olumsuz tutum ve davranışların değişmesinde önemli bir rol oynayacak ve daha anlamlı bir yaşam sürme olanağı sunacaktır (7).

Özel eğitimin son yıllardaki en önemli konularından birini "kaynaştırma" oluşturmaktadır. Kaynaştırma, çocukların, genç insanların ve yetişkinlerin ait oldukları topluluklara katılabilmelerini sağlayan süreç olarak tanımlanmaktadır(8). Toplumun bir üyesi olarak değerli olduklarını hissedebilmeleri ve olumlu benlik geliştirebilmeleri için özel gereksinimli tüm çocukların "normal" yaşatları ile kaynaştırılarak eğitim almaları gereği üzerine durulmaktadır (9).

Özel Olimpiyatlar,bütün bu amaçları gerçekleştirmeyi hedefleyen uluslararası bir spor programıdır. Özel Olimpiyatlar, zihinsel engelli gençlere ve erişkinlere çeşitli olimpiyat sporlarında düzenli eğitim ve yarışma olanakları sağlayarak fizik kondisyonlarını, motor becerilerini ve yeteneklerini geliştirmelerine, cesaretlerini sergilemelerine, başarının mutluluğunu yaşamalarına, toplum ile ilişkilerini güçlendirmelerine olanak sağlamaktadır (10) Özel Olimpiyatların bir alt dalını kaynaştırma sporlar oluşturmaktadır. Kaynaştırma sporlar aracılığı ile Özel Olimpiyat sporcuları ve zihinsel engeli olmayan sporcular güvenli bir ortamda, eşit şartlarda, aynı takımda antrenmanlara katılabilmekte ve yarışabilmektedirler (11).

Özel Olimpiyatlar, spor eğitim misyonunu rutin olarak değerlendirirken bazı araştırmacılar da Özel Olimpiyatların ve çeşitli branşlardaki spor eğitiminin,

sporcuların duygusal ve sosyal gelişimleri üzerindeki etkilerini incelemişlerdir ve benlik kavramı (12, 13, 14, 15), kardiyovasküler dayanıklılık (13), fiziksel uygunluk (16, 17, 18), sosyal kabul ve yeterlilik (18, 14), davranış problemleri (19) üzerindeki olumlu etkilerini belgelemişlerdir

Ancak kaynaştırma sporların hem zihinsel engeli olan hem de zihinsel engeli olmayan sporcuların gelişimleri üzerindeki etkilerini inceleyen ve sosyal benlik kavramı ve basketbol becerileri (20) benlik saygısı, basketbol becerileri ve arkadaşlık tutumları (21) üzerindeki olumlu etkileri ortaya koyan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan farklı olarak, Ninot ve ark. (22), 8 ay kadar kaynaştırma okul spor programına katılan çocukların, basketbol ve su sporları becerilerinde ilerleme göstermelerine rağmen sosyal kabul açısından bir ilerleme göstermediklerini ortaya koymuşlardır (23).

Bu araştırma, 8 haftalık Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Futbol Programının zihinsel engelli ve engelsiz çocukların futbol becerileri, sosyal yeterlilik ve davranış problemleri üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla planlanmıştır. Bunun yanı sıra, uygulanan program sporcular, aileler ve antrenörler tarafından çeşitli yönlerden değerlendirilmiştir.

GENEL BİLGİLER

2.1. Zihinsel Engel Nedir?

Zeka, algılama, bellek, düşünme, uslamlama, öğrenme gibi bir çok işlevi kapsamakta ve zihnin birçok yeteneğinin uyumlu çalışması sonucu ortaya çıkan bir yetenekler bileşimi” ya da “zihnin öğrenme, öğrenilenden yararlanabilme, yeni durumlara uyabilme ve yeni çözüm yolları bulabilme yeteneği” olarak tanımlanmaktadır. Zeka geriliği, insan işlevi ve davranışlarının fizyolojik, psikolojik, tıbbi, eğitimsel ve sosyal alanlarının birleşmesinden oluşan çok boyutlu bir fenomen olarak kabul edilmektedir (24).

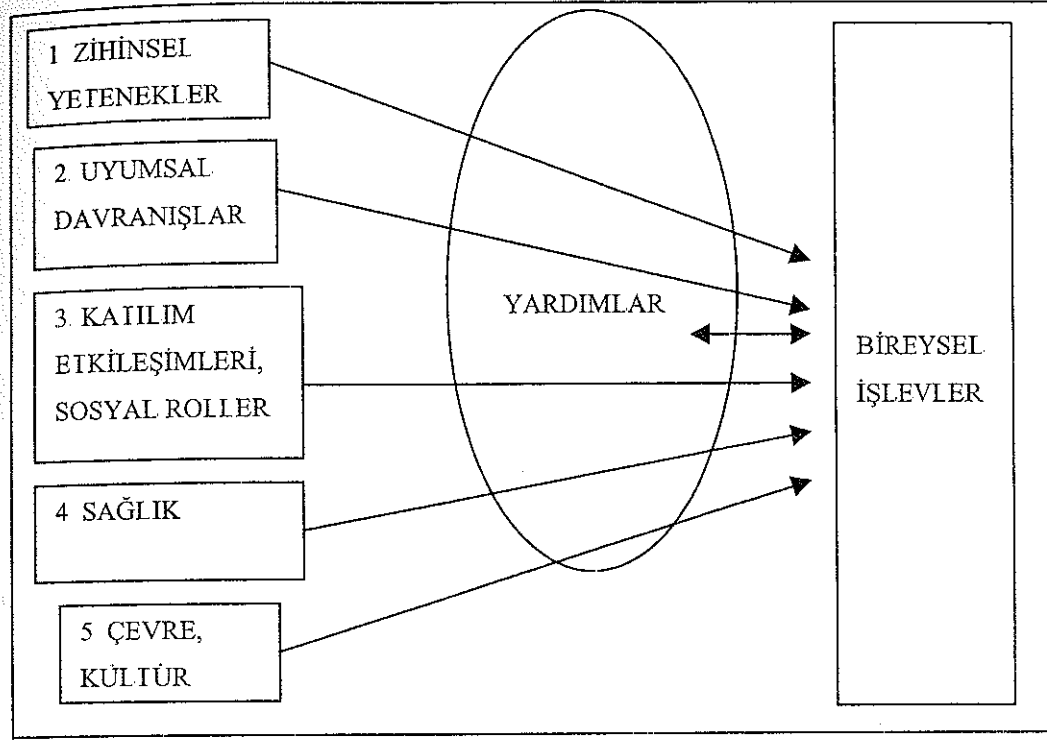
Amerika Mental Gerilik Birliği’ nin (American Association on Mental Retardation) 1992 yılında yapmış olduğu tanıma göre zihinsel engel, zihinsel fonksiyonların normalin altında olması, iletişim, öz bakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, akademik fonksiyonlar, kendini yönlendirme, sağlık ve güvenlik, serbest zamanlar, iş gibi öğrenme ve sosyal uyum sağlayıcı davranışların iki ya da daha fazlasında sınırlılığa sahip olma durumunun görülmesi olarak tanımlanmıştır (25, 26, 27)

Bu tanımda yer alan “Genel zeka fonksiyonlarının ortalamasının altında olması”, bireyin standardize edilmiş zeka testleri ile yapılan değerlendirme sonucu aldığı puanın 70 veya daha altında olma durumu olarak açıklanmaktadır. “Uyum sağlayıcı davranış” ise, bireyin kişisel bağımsızlık ve sosyal sorumluluk yönünden kendi kültürel grubunun standartlarını karşılayabilecek durumda olması şeklinde ifade edilmektedir. Uyum sağlayıcı davranış, yaş ve kültürel ortamla ilişkili olarak farklılık gösterebilmektedir (28).

2.1.1. Uyumsal Davranış Nedir?

Uyumsal davranış, insanların öğrendikleri ve günlük yaşamda kullandıkları kavramsal, sosyal ve pratik becerilerin bütünüdür. Uyumsal davranışlardaki anlamlı sınırlılıklar, bireyin günlük yaşamını ve belirli bir durum ya da çevre koşullarında tepkide bulunma yeteneklerini etkiler. Uyumsal davranışlardaki sınırlılıklar genel nüfusta normları çıkartılmış, standardize edilmiş test ya da ölçeklerin kullanılması yoluyla belirlenebilir. Bu testlerle yapılan ölçümlerde uyumsal davranışlarda sınırlılığın anlamı, bireyin performansının ya (a) kavramsal, sosyal ya da pratik becerilerden birisinde ya da (b) bu becerilerin genel puanında ortalamasının en az 2 standart sapma altına düşmesidir (29).

Amerika Mental Gerilik Birliği’nin 2002 yönergesinde baştan başa şekil 1’de gösterilen kuramsal model esas alınmaktadır. Bu modelde, bireyin işlevleri, yardımlar ve zeka geriliğine çok boyutlu yaklaşımı içeren beş boyut arasındaki ilişkiler belirtilmektedir (29).

Şekil 2.1. Zeka Geriliğinin Kuramsal Modeli

2.2. Zihinsel Engelin Sınıflandırması

Amerika Mental Gerilik Birliği zeka engelini hafif, orta, ağır ve derin derecede zeka engeli olarak sınıflandırmaktadır. Eğitsel yaklaşıma göre ise zeka geriliği; ağır zeka geriliği, öğretilebilir zeka engeli ve eğitilebilir zeka engeli olarak sınıflandırılmaktadır (24)

2.2.1. Ağır Derecede Zeka Engeli (20/25-30/35 zeka puanı)

Okul öncesi dönemde motor gelişimlerinin zayıf olduğu, çok az konuştukları, sözel iletişimin az ya da hiç gelişmediği görülmektedir. Bakımları için yaşam boyunca diğer kişilere bağımlıdırlar ve bazıları eğitimle basit işleri denetimle yapabilmektedirler (28)

2.2.2. Öğretilebilir Zihinsel Engelliler (35/40-50/55 zeka puanı)

Okul öncesi dönemde konuşmayı ve iletişim kurmayı öğrenebilmektedirler. Okul çağında sosyal ve uğraşı yetenekleri konusunda eğitimden yararlanabilmektedirler. Ancak akademik konularda ilkökul ikinci sınıf düzeyinin üstünde eğitilememektedirler (28).

2.2.3. Eğitilebilir Zihinsel Engelliler (50/55-70 zeka puanı):

Gelişimleri normallerden önemli bir farklılık göstermediği için genellikle okula başlayana değin farkına varılmazlar. Okul çalışmaları başladığında özellikle akademik çalışmalarda karşılaştıkları güçlükler sonucunda gerilikleri ortaya çıkar. "Eğitilebilir" terimi bu gruba giren çocukların okuma, yazma, matematik gibi temel akademik becerileri öğrenebileceklerini açıklamaktadır. Temel akademik beceriler yanında öz bakım becerilerini öğrenebilirler, ileride yetişkinlik çağında bütünüyle ya da kısmen geçimlerini sağlayabilecek bir iş becerisi edinebilirler (28)

2.3. Zihinsel Engelin Nedenleri

Zihinsel engelin nedenleri, en yaygın şekilde aşağıdaki gibi gruplanabilir:

- Embriyonel gelişimde değişiklik; kromozomal anomali ya da fötüsün ilaca ya da zehirlenmeye maruz kalması
- Çevresel yoksunluk ve diğer zihinsel bozukluklar, örneğin otizm
- Perinatal dönem ve gebelikte olan problemler; fötüsün kötü beslenmesi, hipoksia, enfeksiyon, travma ya da erken doğum gibi
- Kalıtsal anomaliler; doğuştan gelen metabolik ya da kromozomal bozukluklar
- Bebeklik ya da çocukluk çağındaki tıbbi durumlar; merkezi sinir sisteminde enfeksiyon ya da travma, zehirlenme gibi (23)

Zihinsel engel, etiolojik olarak gelişim dönemlerine göre Prenatal Dönem, Perinatal Dönem, Postnatal Dönem olmak üzere üç kategori halinde sınıflandırılmaktadır (30, 31).

2.3.1. Prenatal Dönem

Prenatal dönem nedenleri, aileden geçen ya da geçmeyen, genetik materyaldeki değişiklikleri içermektedir (23)

Kromozom Bozuklukları

- **Down Sendromu:** Bu sendrom, prenatal genetik bozuklukların en iyi örneğidir. İnsan hücresinde normal olarak bulunması gereken 46 kromozom yerine 47 kromozom bulunmasıdır (23). Tipik özellikleri, düşük doğum ağırlığı, kaslarda hipotoni, moro refleksinin yokluğu, mikrosefali, brakisefali ve hipotelorizmdir (iki göz arasındaki aralığın azalması). Down sendromlu çocukların % 40'ında konjenital kalp hastalığı görülmektedir. Zihinsel engel ile karakterizedir, dil gelişiminde yetersizlik ortaya çıkabilmektedir. Down Sendromlu olgular, Trizomi, Translokasyon ve Mozaik olmak üzere 3 farklı tipte görülebilmektedir;
  - a) Trizomi 21: Down Sendromlu olguların yaklaşık % 95'inde "G" grubundan 21 numaralı kromozom normalde 2 adet olacak yerde 3 adet bulunur. Bu nedenle kromozom sayısı 46 olması gerekirken 47'dir (30).
  - b) Translokasyon: Bütün Down Sendromlu olguların % 3,5'i bu tiptir. Bu tip olgularda "G" grubundan 21 numaralı kromozomun fazla olan üçüncü kromozomu "D" grubundan 13 ya da 15 numaralı kromozoma eklenir (30).
  - c) Mozaik tip : Down Sendromlu olguların % 1-2'si mozaik tipindedir. Hücrelerin bir kısmı normal, bir kısmında ise trizomi 21 tipinde yani 21 numaralı kromozom 3 adettir. Mozaik tiplerin zekaları çok geri değildir. Mozaik olmanın nedeni zigotta bölünme sırasında kromozomların ayrı ayrı kutuplara giderken bir kısmının gecikmesi ve fazlalık halinde kalmasına bağlanmaktadır. Buna göre hücrelerin bir kısmı normal 46, bir kısmı trizomik olarak 47 kromozomludur (30).
- **Cri-Du-Chat (Kedi Miyavlaması) Sendromu:** "B" grubu kromozomlardan 5 numaralı olanın kısa kolunda bir kopma, yani eksiklik vardır. Düşük doğum

ağırlığı, yeni doğan döneminde karakteristik kedi miyavlaması gibi ağlama (Larinksin gelişmesi ile sonraki aylarda normal bebek ağlamasına döner), hipotoni, mikrosefali, yuvarlak yüz, hipertelorizm (iki göz arasındaki aralığın fazla oluşu), gözlerin aşağı ve dışa doğru çekik oluşu, el ayasında simian çizgisi (tek çizgi), gelişme geriliği, ağır derece zeka geriliği gibi belirtiler görülebilmektedir (30)

- **Klinefelter Sendromu:** Cinsiyet kromozomları kadında (XX), erkeklerde ise (XY) şeklinde açıklanır. Bu tip sendrom erkeklerde görülür ve kromozom yapısı "XXY" dir. 47 kromozom vardır. Fazla olan "X" anne ya da baba orijinli olabilir. İnce uzun boy ve uzun bacaklar, Jinekomasti (meme bezlerinde gelişme), küçük testis ve küçük skrotum, kadın tipi pubik kıllanma, ses ince, sakallar az, idrarda yüksek düzeyde Gonadotrop hormon, orta derece zihinsel engel, dil gelişiminde gecikme gibi özellikler ortaya çıkmaktadır (30).
- **Turner Sendromu:** Bu tip sendrom kadınlarda görülür. Kromozom sayısı 45 olup cinsiyet kromozomlarından biri eksiktir, "XO" olarak adlandırılır. Zigotta erken safhada, bölünme sırasında kaybolmuş olabilir. Hafif derece zihinsel engel, boy kısalığı, yassı göğüs kafesi, kol ve bacaklarda doğuştan ödemler, böbrek anomalisi, gözde şaşılık, doğuştan kalp anomalileri görülebilmektedir. Yumurtalıklar yoktur ya da iç genital organların hepsi fibröz bantlar şeklinde bağ dokusundan oluşmaktadır (30)
- **Fragile X:** Olması gerekenden daha uzun ve böylece kırılğan x kromozom durumudur. X kromozomu üzerindeki kırılğan bölge yetersiz folik asit ile sonuçlanır. Kadınlarda iki X kromozomu olduğundan kadınlar daha az etkilenir. Erkeklerde bir X olduğundan kendini açıkça gösterir. Fragil X li erkekler kızlardan daha çok etkilenmekte ve erkeklerin %95 i, kızların sadece % 50 si zihinsel engele sahip olmaktadır. Ancak zihinsel engelli olmayan Fragil X li çocukların büyük bir çoğunluğu öğrenme güçlüğü göstermektedirler. Geniş ve uzun alın, geniş ve düşük kulaklar, geniş kafa, burun, eller, ayaklar en belirgin fiziksel özellikleridir. Yaşla birlikte yüz daralıp uzamaktadır. Diğer belirgin özellikleri, eklem gevşekliği, hipotoni, geniş testisler, starbismus, mitral kapakçıkta sarkma, zayıf göz kontağıdır. El ısırma, el çırpma ve tipik otistik davranışlar göstermektedirler. Sıklıkla Fragil X le beraber hiperaktivite ve dikkat bozukluğu görülmektedir. Utangaç, depresif, kaygılı, aşırı duyarlı olmaya eğilim göstermektedirler (32, 33).

Metabolik Bozukluklar

- **Fenilketonüri (PKU):** Fenilalanin hidroksilaz eksikliği nedeni ile kanda fenilalanin düzeyi yükselir ve tyrosine azalır, bu metabolik değişiklikler beynin miyelinizasyonunu engeller. Tipik olarak sarışın, mavi gözlü, açık tenlidirler, orta ya da ağır derece zihinsel engel, düşük motor koordinasyon görülmektedir (30).
- **Lesh-Nyhan Sendromu:** X'e bağlı olarak nakledilen metabolik bir hastalıktır. Hypoxanthine-guanine phospho-ribosyle-transferase yokluğu sonucu aşırı purine sentezi, kanda ve idrarda ürik asit seviyesinin yükselmesi ile görülür. Orta derecede zihinsel engel, motor gelişim geriliği, spastisite ve davranış bozuklukları görülür (30).

Çevresel Faktörler

Zihinsel engele neden olan çevresel faktörlerden biri annenin gebelik sırasındaki sağlık durumudur. Gebelikte geçirilen enfeksiyonlar (kızamıkçık gibi), vücut ağırlığı fazlalığı ya da azlığı, anemi, diyabet, böbrek hastalığı, epilepsi, alkol ya da ilaç alışkanlığı, duygusal durum, yaş, sosyo-ekonomik durum ve plasenta anomalileri, önemli çevresel faktörler arasındadır (30)

2.3.2. Perinatal Dönem

Bu dönem, doğumdan önce 1 hafta ila doğumdan sonraki 4 haftalık süreci kapsar (23).

Metabolik Faktörler

Perinatal dönemde zihinsel engele yol açan en önemli nedenlerden biri de hipoglisemi ve hipokalsemi'dir. Her ikisi de hipoksi'ye (oksijensizliğe) sebep olur ve beyin dokusu oksijensiz kaldığında kısa süre içinde zedelenebilmektedir (30).

Çevresel Faktörler

Plasenta ve kordonun doğuma yakın ya da doğum sırasında kötü çalışması hipoksi (oksijen azalması), asfiksi (boğulma), iskemi'ye (kan dolaşımı yavaşlaması) neden olur. Doğum travmaları, prenatal dönemde ağır beslenme yetersizliği, enfeksiyonlar diğer çevresel faktörler arasında sayılabilir (30)

2.3.3. Postnatal Dönem

Santral sinir sistemi enfeksiyonları (bakteri ve virüslerin neden olduğu), kafa travmaları, kurşun, karbon monoksit zehirlenmeleri, konvülziyonlar, radyasyon ve malnütrisyon, sosyal ve kültürel yoksunluk, bu dönemde zihinsel engele neden olabilmektedir (28).

2.4. Zihinsel Engelli Çocukların Gelişimsel Özellikleri

2.4.1. Fiziksel ve Motor Gelişim Özellikleri

Fiziksel büyüme, "vücudun çeşitli bölümlerinin uzunluğunun değişimi, iskelet ölçüsü ve durumunda değişme, sinir-kas sistemi, çeşitli organların fonksiyonu ve gelişimi" olarak tanımlanmaktadır. Bireyin fiziksel büyüme ve gelişimi, motor performans, eğitimsel başarı ve sosyal davranış üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Zihinsel engelli çocukların, genellikle, beslenmenin ve sağlık koşullarının yetersiz olduğu aile koşullarından gelmeleri, fiziksel gelişimlerinde önemli bir dezavantaj olarak kabul edilmektedir (34)

Zihinsel engelli çocuklar, normal gelişim gösteren çocuklarla aynı gelişimsel aşamalarda ilerlemelerine rağmen onları geriden izlemekte ve tam olarak onlar gibi gelişmemektedirler (28). Zihinsel engelli çocuklar, diğer çocuklardan daha geç yürümekte ve konuşmaktadırlar. Biraz daha kısa ve hastalıklara karşı daha hassas olmaya eğilimlidirler. Araştırmacılar, zihinsel engelli çocukların, güç, dayanıklılık, çeviklik, denge, koşu, esneklik, hız gibi fiziksel ve motor uygunluk unsurları yönünden daha zayıf olduklarını belirtmektedirler (35).

Fiziksel ve motor uygunluk unsurları, günlük yaşam aktivitelerini yerine getirmek, fiziksel aktivitelere katılmak ve yürüme, koşma, atlama, sekme, sıçrama, yakalama, fırlatma gibi motor becerileri yeterli bir şekilde ortaya koymak için gerekmektedir. Zihinsel engelli çocukların, mesleki eğitimlerinin zihinsel

becerilerden ziyade bedenlerini kullanmalarına yönelik olduğu göz önüne alındığında, mesleki eğitim ve beden eğitimi gibi derslerden yararlanabilmeleri için fiziksel ve motor uygunluk unsurlarının geliştirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır (28).

Bir kısım araştırmacı zihinsel engelli çocukların motor gelişim kaybını yetersiz fiziksel aktivitelere bağlamaktadır. Clark and Clark (1978), zihinsel engelli çocukların fiziksel uygunluk ve motor gelişimlerinin daha çok yetersiz eğitim ve oyunlara katılım fırsatı verilmemesinden kaynaklandığını ileri sürmektedirler. Etkinliklere katılmayan ya da arkadaşları tarafından oyuna alınmayan çocukların fiziksel ve motor uygunluk unsurları yönünden gerilediği ve büyük ölçüde beceri kaybına uğradıkları ifade edilmektedir. Benzer olarak, Siedentop et al. (1986) da, zihinsel engelli çocukların oyunlara katılmalarına izin verilmezse fiziksel ve motor uygunluk düzeylerini ve motor becerilerini geliştiremeyeceklerini bildirmektedirler (28).

2.4.2. Zihinsel Özellikleri

Zihinsel engelli çocukların diğer çocuklardan en çok farklı olduğu alan, zihinsel davranışlarıdır. Zihinsel gerilik derecesi arttıkça zihinsel fonksiyonlarda azalma görülmektedir. Öğrenme süreçleri ve basamakları tüm çocuklar için aynıdır. Ancak zihinsel geriliği olan çocuklar daha yavaş öğrenmektedirler (35). Bellek ve dikkat süresi yetersizdir. Bu nedenle akademik alanda başarısız olmaktadır. Zihinsel engelli çocukların soyut kavramları öğrenmeleri çok güçtür ve uzun zaman almaktadır. Somut kavramları sık tekrarlarla öğrenebilmektedirler. Matematik işlemlerinde başarılı olamamakta, öğrendiklerini çabuk unutmaktadır. Öğrenmenin kalıcı olması aynı uyarıcıları değişik şekil, zaman ve yerlerde vermek gerekmektedir. Genelleme yapmakta ve öğrendiklerini transfer etmede zorluk çekmektedirler (28).

2.4.3. Sosyal-Duygusal Özellikleri

Zihinsel engelli çocuklar da normal çocuklar gibi, yeme, içme, sevme, sevilme, kabul edilme, başarılı olma gibi biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinimlere sahiptirler. Sosyal çevrede yaşamlarını sürdürebilmeleri için bu gereksinimlerin karşılanması gerekmektedir. Kendilerine güvenmemekte, başkalarına dayanmayı tercih etmektedirler. Bağımsız hareket edememekte, geç ve güç arkadaşlık kurmaktadır. Arkadaşlıkları kısa süre devam etmekte ve kendilerinden küçük çocuklarla arkadaşlık etmektedirler. Sebatsızlık, inatçılık gibi davranışlar, sosyal ilişkilerini sarsmaktadır. Toplum, oyun ve grup kurallarını kavramada ve uymada zorluk göstermektedirler. Aşırı öfke, sevinç, nefret ve saldırganlık gibi duygularını kontrol edememekte (28).

2.5. Zihinsel Engelli Çocukların Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Zihinsel yetersizliğe sahip çocukların eğitiminde esas olan nokta çocuğun bireysel özellikleri ve eğitsel gereksinimleri doğrultusunda uygun yöntem ve eğitsel yerleştirme tipine karar vermedir (36).

Zihinsel engelli çocukların eğitiminde kullanılan yöntemler şunlardır:

- a. **Doğrudan öğretim (açık anlatım) yöntemi;** Bu yöntemde ilk olarak öğretilecek konu ya da kavramın ayrıntılı olarak basamaklandırılması, bu basamaklarla ilgili davranışsal amaç yazılması ve daha sonra her bir öğretim

basamağı için kavram ya da konunun olumlu ve olumsuz örneklerini içeren öğretim araçlarının hazırlanması söz konusudur (36)

- b. **Öğrenmenin transferi yaklaşımı;** Bir ortam ya da koşuldaki bilgi veya becerinin, bir başka koşula ya da koşuldaki konuma geçiş yapması ya da aktarılması transfer eylemini açıklayabilir (37) Zihinsel engelli çocuklarda bu yeteneğin daha yavaş geliştiği ve daha güç kullanıldığı bildirilmekle birlikte önceki öğrenilenlerin yeni öğrenmeler için kullanılmasına ve öğrenilenlerin günlük yaşama transferine olanak tanınması bakımından yararları bulunmaktadır. Bu yöntemi uygularken öğretmenin bazı noktalara dikkat etmesi gereklidir. Bunlar;
- Başarılı yaşantılar sağlanarak öğrenmeye başlanmalı, bu şekilde başarısız yaşantıların gelişmesi önlenmelidir.
  - Kolaydan zora doğru bir ilerleme kaydederek öğrenme sağlanmalıdır
  - Olaylara ve kavramlara dayalı bilgiler belli bir sıra içinde sunulmalıdır.
  - Çocuğun öğrenmiş olduğu bilgileri yeni deneyimlere transfer etmesi için kuralları ve genellemeleri geliştirmesinde yardımcı olunmalıdır
  - Başarılı yaşantıları vurgulanarak doğru cevaplar pekiştirilmelidir (36).
- c. **Doğal öğrenme yöntemi;** Bu yöntemde, öğretmen çocuğun etkinliği başlatmasını sağlayacak çevreyi düzenler. Çocuğun konuşmasını genişletmek için sorular sorar ve cevap vermesi için süre tanır. Beklenen cevap verilirse öğretmen cevaplar. İstenen yanıt gelmediği takdirde ipucu verir ve tekrar süre tanır. Çocuğun yanıtını pekiştirir (36).
- d. **Davranışçı yaklaşım;** Zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitiminde sık kullanılan bir yaklaşımdır. Çocuğun istenen davranışının (tepki) pekiştirilmesi, istenmeyen davranışların söndürülmesi esasına dayanır (36)
- Pekiştireç; Bir davranıştan sonra ortaya çıkan ve davranışın sıklığını, süresini ya da tekrarlanma olasılığını arttıran herhangi bir nesne, söz ya da davranıştır (36). Pekiştirmenin tüm türleri herhangi bir tepki ya da davranışın güçlendirilmesine dönüktür. Pekiştirme kısaca davranışların kalıcı hale getirilmesi için bir etki uygulanmasıdır (38, 39)
  - Öğrenmeye Güdüleme; Öğrenciler öğretilmek istenenleri, öğrenmek isterlerse, öğrenme daha kolay ve etkili olur. Bu istek konu alanının ve o konudaki öğrenileceklerin yararına öğrencileri inandırmakla ve öğretim amacına ulaşanlara uygun ödüller (toplumsal onay, not gibi.) vermekle sağlanabilir (40).
  - Çevreyi Yeniden Düzenleme; Eğer, istenmeyen davranış, yalnızca belirli şartlarda meydana geliyorsa, büyük bir olasılıkla ya hazırlayıcı bir olaya ya da çevredeki bazı uyaranlara bağlıdır. Çoğunlukla bu uyaranları ortadan kaldırmak ve çevreyi değiştirmek mümkündür. Böylece problem ya tamamen ortadan kalkar, ya da başa çıkılabilir hale dönüşür (36)

- Sönme; Daha önce pekiştirilen bir davranımın artık pekiştirilmemesi durumunda davranım sıklığının çok düşük bir düzeye inmesi veya kaybolmasıdır (41).
- e. **Model Alma Yaklaşımı;** Belli bir davranışın, zihinsel engelli çocuğa, bu davranış konusunda taklit edebileceği, bir modelin sağlanması yoluyla öğrenmeyi ifade eder (36).
- f. **Akran Öğretimi;** Zihinsel engelli öğrenciyle normal gelişim gösteren bir akranının eşleştirilerek, normal öğreticinin zihinsel engelli öğrencinin beceri kazanmasında model ve öğretici olarak rol almasını gerektirir. Bu yaklaşımda, normal gelişim gösteren öğrencinin zihinsel engellilere ilişkin tutumları, etkili öğretim yöntemleri gibi konularla yoğun ve sistemli bir eğitim sürecine tabi tutulması gerekmektedir. Ayrıca öğretici olacak modelin dikkatle seçilmesi ve bu yöntemin belli zaman sınırları dahilinde uygulanması yararlı olacaktır (36).
- g. **İşbirlikçi Öğrenme Yaklaşımı;** Öğrencilerin ortak bir amaç doğrultusunda küçük gruplar halinde birbirinin öğrenmesine yardım ederek çalışmalarını (42) İşbirlikçi öğrenme yaklaşımının akademik başarı ve sosyal etkileşim becerileri konusundaki etkileri olumludur. Özellikle kaynaştırmada, engelli öğrencilerin sosyal becerilerinin geliştirilmesi ve sosyal kabullerinin sağlanmasında önemi bir yöntemdir (36)
- h. **Çoklu Duyuya Yönelik Öğretim Etkinliklerinin Planlanması;** Görme, işitme, dokunma, koklama ve tat alma duyularının iki ya da daha fazlasının bir becerinin öğretiminde bir arada kullanılmasıdır. Özellikle görme ve işitme duyusu ikilisinin diğer duyularla desteklenmesi öğretimin etkililiğini arttırmaktadır (36).
- i. **Geri Bildirim Sağlama;** İyi bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi için, öğrencinin öğrenip öğrenmediği veya ne kadar öğrendiği ile ilgili olarak bilgilendirilmesi gerekir. Öğrenci, yaptığı öğrenmenin yeterli olup olmadığını, güdülenme ortadan kalkmadan öğrenmelidir (43, 44).
- j. **Öğretilecek Konu ya da Davranışların Analizi;** Öğretilecek konu ya da davranışlar, özellikle zor ve karmaşık olanları, analiz edilerek birbirlerini izleyen alt konu ya da davranışlar sırasıyla çocuğa öğretilmelidir. Böylece bir basamaktaki öğrenme diğerini kolaylaştıracaktır (36).
- k. **Bir Defada Öğretilecek Kavramların Sayısını Sınırlama;** Zihinsel engelli çocuklar bir defada pek çok kavramı öğrenemezler. Bu nedenle kavramlar çocuğa tek tek öğretilmelidir. Bir kavram iyice öğrenilmeden diğerine geçilmemelidir (36)

2.6. Zihinsel Engelli Çocuklar ve Kaynaştırma

573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmündeki Kararıyla kaynaştırma; "Özel eğitim gerektiren bireylerin diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını sağlamak ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmek için geliştirilmiş eğitim ortamlarını ifade eder." şeklinde tanımlanmıştır (45).

Kaynaştırma eğitimine dahil edilen yetersizlikten etkilenmiş öğrenciler, sosyal yaşam ve eğitim sürecinde, yaşlılarıyla birlikte olabilmek fırsatını elde ederler.

Bu birliktelik yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin akademik becerilerde, günlük yaşam becerileri ve sosyal becerilerde diğer çocukları model almalarında önemli rol oynar. Sosyal bir çevre içerisinde diğer çocuklarla paylaşılan yaşantılar, yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin daha sonraki yaşamlarında birer birey olarak toplumun kendilerinden neler beklediğini öğrenmelerine ve bu beklentilere cevap vermelerine zemin hazırlar (45). Yetersizlikten etkilenmiş bireylerin, en az kısıtlanmış ortamlarda yapılan öğretimsel düzenlemelerde başarılı oldukları, yapılan araştırmalarda görülmektedir (46).

2.6.1. Kaynaştırmanın Olumlu Etkileri

Kaynaştırmanın engelli çocuklara, uyarıcı çevre, iletişim, sosyal ve uygun davranışları kolaylaştıran modeller sağladığı ve yeni arkadaşlar ve deneyimler edinmek için fırsatlar sunduğu, akranları tarafından kabul görmesini kolaylaştırdığı ileri sürülmektedir (34).

Kaynaştırma ortamlarda, engelsiz çocuklar farklı bireyleri kabullenmeyi öğrenmekte, engelli bireylerle daha rahat iletişim kurmakta, yardımlaşma, dayanışma gibi sosyal becerilerini geliştirebilmektedirler (47). Böyle bir ortamda öğretmenler de , tüm çocuklarda bireysel farklılıkları anlama/değerlendirebilme yeteneklerini geliştirmekte, yeni öğretim tekniklerini öğrenmekte ve tüm çocukların en etkin şekilde öğrenmeleri için gerekli yardımları yapabilecek düzeye ulaşabilmektedirler. Ancak kaynaştırmanın yukarıda belirtilen amaçlara ulaşabilmesi için, tüm katılımcıları kapsayan önemli hazırlıklar yapılmalıdır (32).

Kaynaştırma eğitimin etkileri ile ilgili olarak yapılan bir çalışmada engelli çocukların kaynaştırma çevresinde eğitim aldıkları zaman, sosyal becerilerinin geliştiği ortaya konmuştur. Bazı çalışmalarda da kaynaştırma sonucunda, engelsiz çocukların, engelli arkadaşlarına karşı artan pozitif tutum değişiklikleri olduğu ortaya konmuştur. Bu etkileşimin pozitif etkileri, temas teorisi ile açıklanmaktadır. Kontak teorisinin ana teması, farklı bireyler arasındaki anlamlı ve hoş giden etkileşimin, tutumlarda ortaya çıkan değişikliğe sebep olmasıdır (11).

Kaynaştırma eğitimi, engelli ve engelsiz öğrencilerde, bireysel gelişimi destekleyen unsurların artmasına olanak sağlamaktadır. Araştırmalar, kaynaştırma sınıflarında, tüm öğrencilerin birbiri ile etkileşimi sonucunda, benlik algularında, bağışlılık, dostluk ve benlik saygılarında gelişme olduğunu ortaya koymuştur (11).

Dikkatli planlanmış bir çevrede gerçekleştirilen beden eğitimi derslerinde, iyi bir takım seçimi sonucunda, kaynaştırma başarılı olabilir. Engelli ve engelsiz öğrenciler, güvenli bir ortamda, eşit şartlarda, aynı takımda oynayabilirler. Buna ek olarak, engelli öğrencilere karar verme gibi görevler verilmesi, araç ve kural modifikasyonları yoluyla öğrencinin kaynaştırmaya kabul edilmesi sağlanabilir. Kaynaştırma ortamı, yarışmadan çok işbirliğine dayalı olmalıdır ve öğretmen pozitif davranışları ile öğrencilere model teşkil etmelidir (11).

Kaynaştırma programında uygulanan bir diğer strateji ise, akran öğretmen programı uygulayarak sosyalizasyonu arttırmaktır. Akran öğretmen programının, sosyalizasyonu arttırmasının yanı sıra, fiziksel aktivite seviyesini, akademik öğrenme zamanını, iş (görev) zamanını, cevap zamanını ve fiziksel uygunluk seviyesini arttırdığına ilişkin araştırma sonuçları bulunmaktadır (11).

2.6.2. Kaynaştırmanın Olumsuz Yönleri

Araştırmalar kaynaştırma çevresindeki yetersizliklerin, katılımcılar üzerinde olumsuz etkilere sebep olduğunu göstermiştir. Kaynaştırma tüm öğrenciler için özellikle de engelli öğrencilerin sosyal deneyimleri üzerinde olduğu kadar, aktiviteye katılımlarında da negatif etkilere sebep olabilmektedir. Engelli öğrencilerin olumsuz sosyal deneyimleri, hayal kırıklığı, reddetme ya da utangaçlık gibi olumsuz duyguların yaşanmasına neden olabilmektedir (11)

Araştırma bulgularına göre, tüm öğrenciler için yetersiz aktivite zamanı, kaynaştırmayı olumsuz yönde etkilemektedir. Buna ek olarak, verilen görevlerde, engelsiz öğrencilerin daha aktif olması, engelsiz öğrencilere daha az aktivite zamanı kalması, bu öğrencilerin beceriyi öğrenememelerine ya da çok az bir kısmını öğrenmelerine sebep olmaktadır (11)

Bir diğer tartışılan konu ise, engelli ve engelsiz öğrenciler arasında meydana gelen negatif etkileşimdir. Örneğin, aynı takımda oynayan, beceri seviyesi yüksek engelsiz bir öğrenci, engelli öğrencinin aktiviteye katılımını engelleyebilir ya da engelsiz öğrenciye daha az aktivite zamanı kalmasına neden olabilir. Araştırmalar göstermiştir ki, başarılı bir kaynaştırma için, öğrenme ve öğretme çevresinin çok dikkatli planlanması gerekir. Eksik planlanmış bir çevre, engelli ve engelsiz öğrencilerin, psikomotor, sosyal ve duyuşsal deneyimlerinde negatif etkiler yaratabilir. Kaynaştırma sınıflarında, öğretme ve öğrenme çevresinin başarısı, büyük oranda öğretmene bağlıdır (11).

2.6.3. Toplumu Hazırlama

Engelli bireylerin yaşam kalitesine toplumun dikkatini çekmek için kampanyalar düzenlenebilir. Toplum içerisinde, dikkat çeken, kapasiteli ve etkili engelli ya da engelsiz bireylerin, toplum içerisindeki diğer kişilerin eğitilerek, okula en uygun şekilde kaynaştırma edilmeleri için, bu kampanyaların bir parçası olmaları gerekir. Bu durum özellikle engelli öğrencilerin toplumla anlamlı kaynaştırma fırsatına sahip olduğu durumlarda daha da önemlidir (32)

2.6.4. Aileleri Hazırlama

Başarılı bir kaynaştırma programının en önemli aşaması engelli ve normal çocukların ailelerinin hazırlanmasıdır. Kaynaştırma programlarının geliştirilmesinde en zor bölüm normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin kaynaştırmaya hazırlanmasıdır. Birçok normal gelişim gösteren çocukların aileleri çocuklarının aldığı eğitimin tehlikeye girmeyeceğine inandıklarında, kaynaştırma çabalarına destek vermektedirler. Aileler, genellikle öğretmenin bütün zamanını ve eforunu engelli öğrenciye harcayacağı, çocuklarının saldırgan davranış gösteren ve uygun olmayan dil kullanan engelli öğrencilerin davranışlarını model alacakları ve bu davranışların güvenliklerini ve eğitimlerini engelleyeceği kaygılarını taşımaktadırlar (32)

Normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin kaynaştırmaya hazırlanmasında izlenmesi gereken en önemli birincil strateji, kademeli ve anlayışlı bir şekilde ilk olarak hafif düzeyde engelle sahip çocukların kaynaştırmaya dahil edilmesidir. Diğer önemli strateji ise, engelli ve normal çocuklara sahip ailelere ortak ve bağımsız endişeleri ve düşüncelerini paylaşabilecekleri iyi organize edilmiş forum tarzı toplantı olanağı sağlanmasıdır. Aileler diğer ailenin korkuları, gereksinimleri,

hayalleri ve beklentileri hakkında bilgi sahibi olursa ayrımcı tavır aşılarak iletişim yolu açılmış olur (32).

2.6.5. Çocukları Hazırlama

Engelli ve normal çocukların kaynaşturmaya hazırlanmasında tek başına en etkili strateji kaynaştırma eğitimine erken dönemde başlanmasıdır. Eğer bebek, çocuk ve genç birlikte öğrenerek yetişirse, genç yetişkin olduğunda, engelli bireyin nereye ait olduğuna dair bir soru sormaz (32).

Kaynaştırma iyi yapılırsa, bütün çocuklar için birçok faydası olacaktır. Rogers'a göre, kaynaştırma bir sınıf arkadaşının olması, bütün sınıfın gelişimine olanak sağlayacaktır. Sınıf arkadaşlarının, sorumluluk duyguları gelişecek, insan davranışlarının dağılımı ve farklılıkları ile ilgili bilgileri artacak, yaşama sevinci ile dolmuş ve başarılı bir şekilde engellerini aşmış bir arkadaşına sahip olmanın değerini anlayacaklardır. Tıp bilimindeki ilerlemeler sonucunda, insanların daha uzun süre yaşamasının sağlanması ile, normal çocukların çoğu bir gün engele sahip olma durumlarında nasıl yaşamlarını sürdürebilecekleri konusunda bilgi sahibi olacaklardır (32).

Engelli ve normal öğrenciler arasında arkadaşlığın geliştirilmesi için, öğretmenler, arkadaşlığı ön plana çıkaran bir model oluşturmalı, çocuklara birbirlerini tanıma fırsatı sağlamalı, arkadaşlığı teşvik eden etkinlikler planlamalı (kitaplar, videolar ve şarkı/danslar), arkadaş olma ile ilgili özel becerileri öğretmeli, arkadaşça davranışları ödüllendirmeli ve teşvik etmelidir. Öğrencilerin bir eğitim ortamına girmeden uygun sosyal becerileri geliştirmesini sağlamak ve arkadaş grubu oluşturmaya yardımcı olmak diğer çocuklar tarafından kabul görmesini kolaylaştıracaktır (32).

Yaşça daha büyük öğrencilerin, kaynaştırma hazırlanması tamamen farklı bir yaklaşım gerektirir. Bu öğrenciler eğer zihinsel düzeyde engelliliğin ne olduğunu anlarsa, engelli bireyi kabul etmeye daha yatkın olurlar. Engelliliğin doğası ile ilgili bilginin dürüst bir iletişim ile aktarılması korkuları azaltacaktır (32).

Beden eğitimi dersinde kaynaştırmanın, bütün çocuklar için olumlu bir deneyim olmasını sağlamak için, normal gelişim gösteren çocukların engelli olmanın nasıl bir şey olduğunu anlamalarını sağlamak mükemmel bir ilk adımdır. Engele sahip olmanın ne demek olduğunu hissetmelerine olanak sağlandığında, çocuklar çok iyi empati kurma davranışı sergileyebilmekte ve engelli arkadaşlarını daha iyi anlayabilmektedirler. Tekerlekli sandalye, koltuk değneği, göz bandı, sabitlenmiş dominant kol ile derse katılmak, iletişim için sadece jest, mimik ve el-kol hareketleri kullanma, gibi aktivitelerin bu amacı gerçekleştirmeye katkıda bulunabileceği düşünülmektedir (32).

2.6.6. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Hazırlanması

Hafif düzeyde engele sahip olan bir çocuğun genel beden eğitimi sınıflarında eğitim almasına karar vermeden önce beden eğitimi öğretmenin engelli bireye, eğitim verme konusunda profesyonel olarak hazırlanmasına önem verilmeli, engelli öğrencilere yönelik tutumları ve daha önceki deneyimleri değerlendirilmelidir (32).

Beden eğitimi öğretmenlerinin engelli bireylerin, gelişimsel özellikleri, öğrenme stilleri ile ilgili bilgi sahibi olmaları, farklı gereksinimlerini karşılamak için

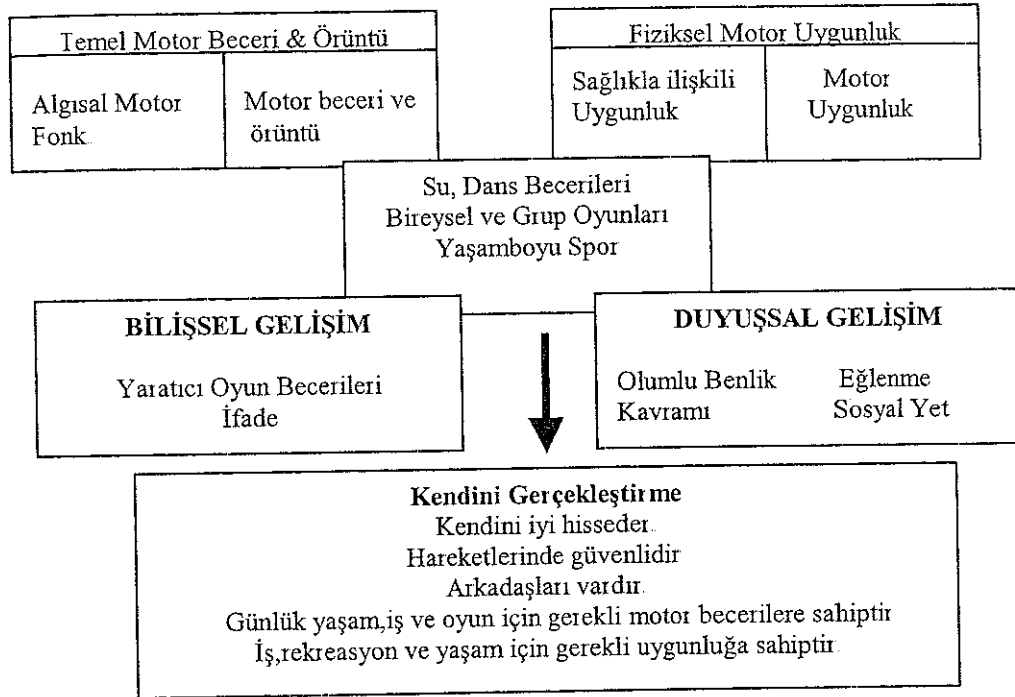

müfredat programında gerekli değişiklikleri yapabilecek beceriye ve davranış yönetimi ile ilgili becerilere sahip olmaları için gerekli hazırlıklar yapılmalıdır (32).

2.7. Beden Eğitimi ve Spor Etkinliklerinin Zihinsel Engelli Çocukların Gelişimlerine Katkıları

Sporun bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olmak üzere davranış alanlarının üçüne katkıda bulunduğu belirtilmektedir. Aşağıda beden eğitimi ve spor aktivitelerinin, bireyin gelişim alanlarına yönelik katkıları şema halinde sunulmuştur (28).

PSİKOMOTOR GELİŞİM

Şekil 2.2. Spor eğitiminin amaçları ve engelli bireyin gelişimine katkıları

Spor, engelli bireylerin sağlam ve engelli bireylerle bir araya gelmelerine olanak sağlayarak özel eğitimde ulaşılması hedeflenen "kaynaştırma" için son derece önemli bir işlevi yerine getirmektedir (28). Lockhart, Frech ve Gench, spor aktivitelerinde sosyal etkileşimi geliştiren ve olumlu tutumu destekleyen, sosyal ortam, eşit statüde ve dostça etkileşim, işbirliğine dayalı aktiviteler gibi bir çok faktörün bulunduğunu belirtmişlerdir (32).

Fiziksel aktivite, enerji tüketimiyle sonuçlanan ve iskelet kası ile yapılan herhangi bir vücut hareketidir (48). Egzersiz, spor, dans ve boş zaman aktiviteleri ise, fiziksel aktivite başlığı altında tanımlanır (49). Düzenli fiziksel aktivite vücut sağlığının korunmasında önemli bir faktör olarak yaşam biçimini yansıtmaktadır (50).

Hareketsizlik tüm yaşlarda büyük bir sağlık sorunu olmaya başlamıştır. Formal ve informal beden eğitimi, engelli çocukları da kapsayarak öğrencilerin

aktivitesini ilerletmede büyük bir rol oynar. Fiziksel aktivite belli kritik gelişim periyodu boyunca diğer psikolojik alt sistemleri olumlu yönde etkileyen ve sağlık açısından risk faktörlerini azaltan bir potansiyele sahiptir. Yetişkin ZE yetişkinler kalp hastalıkları, obezite, yüksek kolesterol gibi hareketsizlikle ilişkili yüksek risk faktörlerine sahiptir (51)

Fiziksel gelişim eksikliği ve engeli olan bireylerin düşük yaşama gücü fiziksel eğitimin önemli bir konusudur. Engeli olan ya da olmayan çocuklar günlük aktivitelere ve spora başarılı katılım için gerekli olan motor ve fiziksel becerilerde yetersizlik gösterirler (32).

Fiziksel uygunluk, engelli çocukların günlük yaşamında oldukça riskli bir bileşendir. Yapılan araştırmalarda, engelli çocukların engelsiz akranlarından daha az fiziksel uygunluğa sahip olma eğiliminde olduğu bulunmuştur, yine bu araştırmalar göstermiştir ki, bu çocuklarda düzenli fiziksel aktivite ile; sağlıklı gelişim süreci, olumsuz davranışlarda azalma, sosyal davranışlarda artma ve benlik saygısı gelişimi sağlanabilir. Boş zamanı emniyetli ve güvenli bir biçimde kullanmak, bu çocuklar için önemli bir gereksinimdir (52). Spor ve fiziksel aktivite programları çocukların takım çalışması, disiplin, sportmenlik, liderlik ve sosyalleşme gibi becerilerle tanışmalarını sağlar (53).

Hastalıkları Önleme ve Kontrol Merkezi'ne göre (1999), düzenli fiziksel aktiviteye katılım, engelli ve engelli olmayan insanlar için çok faydalıdır ve hem psikolojik hem de fizyolojik yararlar sağlar. Düzenli fiziksel aktivite (haftada 3 gün ve üzeri 20 dak ya da fazlası) sağlıkla ilişkili fiziksel uygunluk unsurlarını kardiovasküler dayanıklılık, kas kuvvet ve dayanıklılığını ve esnekliği artırır. Ağırlık kontrolü, obezitenin önlenmesi ve diğer sağlıklı ilişkili durumlar, kardiovasküler rahatsızlıklar, diyabet, kolon kanseri, hipertansiyon, osteoporosis ve artrit gibi riskler fiziksel aktivite ile en aza indirgenebilir. Fiziksel aktiviteye katılım, kendine güven, benlik saygısı gibi duygularda olumlu düzelmeler sağlar, anksiyete ve depresyonu azaltarak psikolojik yararlar sağlar. Egzersiz ve spor, beden yapısının dış değerlendirmesinde olumsuzlukları azaltır buna bağlı olarak bireyin sporcu kimliği kuvvetlenir ve benlik saygısı artar. Zihinsel engelli bireylerin stereo tip davranışlarını azaltır ve iş fonksiyonlarını artırır. Bütün yararlarına rağmen, USDHHS'a (2000)göre, Amerika'da, engelli bireylerin yalnızca % 23'ü düzenli fiziksel aktivite (haftada 3 gün ve fazlası ve en az 20 dak egzersiz) ile uğraşmaktadır. Bu durumun, düzenli fiziksel aktiviteye katılımındaki motivasyonun düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (54, 55).

Fiziksel aktivite ve egzersiz programları zihinsel engelli çocukların mental düzeylerinde herhangi bir değişiklik yapmamasına rağmen bu çocukların toplumla kaynaşmasında önemli yer tutan uyum sağlayıcı davranışların gelişmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir (56)

Spora katılım,

- Kendi kararlarını verme yeteneğini geliştirerek, bağımsızlık duygusunun artmasına yardımcı olur
- Sosyal çevreyi geliştirir ve iletişim becerilerinin artmasını sağlar.
- Mobilitesini arttırarak, seyahat etme ve yeni kültürler tanıma olanağı yaratır.

- Spor karşılaşmaları yoluyla daha geniş topluluklara katılmayı sağlarken, kaynaştırma ile ilgili önemli bir misyon yüklenir.
- Bireyin kendi beceri ve yeteneklerine olan inancını arttırarak özgüven gelişimine yardımcı olur.
- Sahip olduğu engel nedeniyle yaşadığı psikolojik gerginlik ve bunun sonucu olan sosyal sorunları aşmasında önemli rol oynar.
- Engelli bireyin kendini toplumdan soyutlamasını engeller. Hayata bağlanmasına yardımcı olarak yaşama sevinci kazandırır ve engeliyle birlikte hayatı olduğu gibi kabul edebileceğini gösterir. Sportif etkinliklerin doğal bir sonucu olarak rahatlama, iyi vakit geçirme ve eğlenme fırsatı verir
- Mental ve fiziksel kapasitede sağladığı gelişme ile motor beceri, denge, el-göz koordinasyonunda sağladığı iyileşme, engellinin eğitiminde ve mesleki rehabilitasyonunda olumlu etkiler yapar.
- Entelektüel kapasitesini ve problem çözme yeteneğini arttırır.
- Engelli bireyin bir sporcu olarak sergilediği performans, kişilik gelişimine yardım ederken toplum tarafından engelli olmanın ötesinde bir sporcu olarak kabul görmesini sağlar (8).

2.8. Zihinsel Engelli Bireyler İçin Kurulmuş Uluslar Arası Spor Organizasyonları

Zihinsel engelli bireylere yönelik dünyada iki uluslar arası spor programı bulunmaktadır;

- INAS-FID (Zihinsel Engelli Bireyler İçin Uluslar Arası Spor Federasyonu)
- ÖZEL OLİMPİYATLAR (28)

2.8.1. INAS-FID (Zihinsel Engelli Bireyler İçin Uluslar Arası Spor Federasyonu)

INAS-FID, 1986 yılında, engelli bireyler için kurulmuş, bir spor organizasyonudur Federasyona bağlı, 87 üye ülke bulunmaktadır. Misyonu; toplumda, zihinsel engelli bireylere, diğer insanlarla eşit haklar, fırsatlar ve görevler vermektir. Bu anlamda spor, zihinsel engelli bireylere, yetenek seviyelerine göre, seçtikleri spor dalına katılma hakkı sağlayacaktır Dünya Sağlık Örgütü'nün, zihinsel engelli olarak tanımladığı her birey INAS-FID' nin organizasyonlarına katılabilmektedir. Tüm yarışmalarda, Uluslararası Federasyon kurallarını uygulamaktadır. Programda, bireysel sporlar olarak Atletizm, Kayak, Bisiklet, Yüzme, Masa tenisi, Tenis, takım sporları olarak basketbol ve futbol yer almaktadır (57)

2.8.2. Özel Olimpiyat Oyunları

1968' de Eunice Kennedy Shriver and Joseph P Kennedy and Jr. Foundation tarafından kurulan, Özel olimpiyatlar, zihinsel engelli gençlere ve erişkinlere çeşitli spor dallarında eğitim ve yarışma olanağı sağlayan uluslararası bir spor programı olan Özel Olimpiyatların amacı, zihinsel engelli gençlere ve erişkinlere çeşitli olimpiyat sporlarında düzenli eğitim ve yarışma olanakları sağlayarak fizik

kondisyonlarını, motor becerilerini ve yeteneklerini geliştirmelerine, cesaretlerini sergilemelerine, başarının mutluluğunu yaşamalarına, toplum ile ilişkilerini güçlendirmelerine yardımcı olmaktadır (10).

Özel Olimpiyatlar dört temel programdan oluşmaktadır;

1. Spor Beceri Programı
2. Kaynaştırma Spor Programı
3. Motor Aktivite Programı; Ağır zihinsel engelli bireyler için geliştirilmiştir. Eğlendirici olması, sporcuya aktivite seçme olanağı tanınması, becerilerini sergilemelerine fırsat vermesi, bu programın önemli özelliklerini oluşturmaktadır.
4. Gösteri Sporları Programı; Yeni spor branşlarının özel olimpiyat oyunlarına uygunluğunu araştıran bir spor programıdır (32)

2.8.3. Özel Olimpiyatların Yararları

Zihinsel engelli kişiler çoğu zaman sosyalleşmekte zorluk çekmekte, toplum tarafından dışlanmakta ve kendi dünyalarında yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Aileler zaman zaman çocuklarının bu sorununu toplumla paylaşamadıkları için çocuklarla birlikte aileler de kendi içlerine kapanmaktadırlar. Özel Olimpiyatlar, zihinsel engelli sporcuya fizik kondisyonunu geliştirmek, sağlıklı olmak, cesaret, disiplin ve özgüven kazanmak, mutlu olmak, arkadaş edinmek ve başarılarıyla alkışlanmak için fırsatlar yaratan bir programdır. Bu olumlu gelişmeler, Özel Olimpiyatlar sporcusunun evdeki, okuldaki ve toplum içindeki gündelik yaşantısına da yansarak yakın çevresiyle daha yakın ve sağlıklı bir iletişim kurmasını sağlamaktadır. Özel Olimpiyatlar zihinsel engellilerin neler başarabildiklerini sergileyerek, toplumun onları tanımalarına, yaşama sevinçlerine ve azimlerine tanık olmasına yardımcı olmaktadır. Özel Olimpiyatların sporculara sağladığı bu eğitim, onlara iş olanağı ve bağımsız yaşama şansı yaratmaktadır (58)

Özel Olimpiyatlar, spor eğitim misyonunu rutin olarak değerlendirirken bazı araştırmacılar da Özel Olimpiyatların ve çeşitli branşlardaki spor eğitiminin, sporcuların duygusal ve sosyal gelişimleri üzerindeki etkilerini incelemişlerdir.

1993 Özel Olimpiyatlar, Dünya Kış Oyunlarından elde edilen bulgular (Dykens ve Cohen, 1996), Özel Olimpiyat Programlarına ayrılan zamanın uzunluğu, benlik saygısı ve sosyal yeterlilik arasında ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (14). Gibbons ve Bushakra (1989), çalışmalarında Özel Olimpiyatlar Atletizm aktivitelerine katılımın zihinsel engelli çocukların sosyal kabul ve yeterliliklerinde önemli gelişmeye neden olduğunu belirtmişlerdir (18). Write ve Cowden (1986), su sporları programına katılan çocukların kardiovasküler dayanıklılığı ve benlik kavramında, Meaney ve Simpson (1979) ise, kayak programına katılan çocuklarda benlik kavramında olumlu değişimler olduğu ortaya koymuşlardır (12, 13). Dykens ve Cohen (1996), özel olimpiyat sporcularının, benlik algısı, adaptasyonu, ve sosyal yeterliliğini sistematik olarak incelemek için 1993 de Avusturya Salzburg' da yapılan Uluslararası Kış Dünya Oyunlarında yarışan ve kendi oyunlarında altın madalya alan, 6000 kişi arasından tesadüfen seçilen 104 sporcu üzerinde testler uygulamışlardır. Araştırma sonucuna göre, yaş, zeka puanı ve özel olimpiyatlara katılım süresinin sosyal yeterliliği etkileyen en önemli faktörler olduğu ifade

edilmektedir. Özel olimpiyat sporcularının karşılaştırma grubuna göre daha yüksek sosyal yeterlilik puanına ve daha olumlu benlik algısına sahip oldukları bulunmuştur (14).

Gencoz (1997) tarafından yapılan bir çalışmada, basketbol eğitiminin 19 öğretilbilir zihinsel engelli çocuğun uyumsuz davranışları üzerine etkisini incelemek amacıyla kontrol grubundaki çocuklar topla serbest oyun oynarken deneysel gruptaki çocuklara 7 hafta, özel olimpiyatlar tarafından zihinsel engelli çocuklar için hazırlanan basketbol eğitimi verilmiştir. Tüm çocuklar, sınıflarında katıldıkları akademik işlemler sırasında gözlenerek bu çalışma için geliştirilen "Sınıf Davranış Kontrol Listesi" kullanılarak başlangıçta (ön test), eğitim döneminin sonunda (son test) ve eğitim dönemi bittikten 30 gün sonra değerlendirilmişlerdir. Çocukların basketbol, becerilerindeki gelişim düzeyini belirlemek için "Spor Becerilerini Değerlendirme Rehberi" kullanılmıştır. Basketbol eğitimi almış çocukların, hem evde hem de okulda azalmış uyumsuz davranışlar gösterdikleri ve bu azalmanın izleyen dönemde de devam ettiği belirlenmiştir. Bu araştırma sonucuna göre, basketbol eğitimi öğretilbilir zihinsel engelli çocuklar için etkili ve pratik rehabilitasyon programı olarak önerilmektedir (19).

Özer (2001), eğitilebilir zihinsel engelli olarak tanımlanmış 37 özel olimpiyat sporcusunun fiziksel ve motor yeterlilikleri ile beden algılarını, aynı yaş ve aynı sayıda spor yapmayan akranlarınınki ile karşılaştırılarak incelemiştir. Haftada üç gün, günde 1.5 saat 8 haftalık spor eğitimine katılan özel olimpiyat sporcularının daha az triceps deri kıvrım kalınlığına sahip oldukları mekik, durarak uzun atlama, mekik koşusu, esneklik ve kavrama kuvveti özellikleri yönünden kontrol grubundan istatistiksel olarak önemli derecede yüksek performans gösterdikleri bulunmuştur. Özel Olimpiyat sporcuları gövde kaldırma testi ve beden algısı testinde de kontrol grubundan istatistiksel olarak önemli derecede yüksek performans göstermişlerdir (16).

Dykens ve arkadaşları (1998), dünyada gelişimsel bozukluğu olan bireyler için düzenlenen en geniş rekreatif spor programı olan uluslararası Özel Olimpiyatlara katılan sporcular üzerinde yaptıkları çalışmalar sonucu egzersiz ve sporun fiziksel uygunluk, benlik saygısı ve sosyal yeterliliğin gelişmesi kadar uyumsuz davranışların azalması üzerinde de etkili olduğunu ifade etmişlerdir (15).

Zihinsel engel alanında uzman 41 kişiden oluşan bir grup ve Özel Olimpiyatlar programına katılan 40 ana baba üzerinde, Özel Olimpiyatların olası amaçları, önemi, başarısı ile ilgili Likert tipi maddelerden ve programın yararları, kuvvetli ve zayıf yönleri ile ilgili açık uçlu sorulardan oluşan 15 maddelik bir soru listesi uygulayarak Özel Olimpiyatlara karşı tutumları incelemiştir (Klein, Gilman ve Zigler, 1995). Genellikle iki grup da programın oldukça yararlı özellikle de sosyal uyum ve yaşam başarısı üzerinde olumlu etkileri olduğunu ifade etmişlerdir (59).

2.8.4. Özel Olimpiyat Yaz ve Kış Oyunları

Özel Olimpiyat Yaz ve Kış Oyunları her dört yılda bir düzenlenmektedir. Ulusal Özel Olimpiyat Oyunları, Bölgesel ve Yerel Oyunlar her yıl düzenlenir. Diğer Özel Olimpiyat Yarışmaları "Özel Olimpiyat Basketbol Turnuvası" gibi yarışmanın düzenleneceği spor dalı ile anılmaktadır (60, 61).

2.8.5. Özel Olimpiyat Oyunları Yasak Sporlar

Yasak sporlar, Özel Olimpiyatların sağlık ve güvenlik nedeni ile yasakladığı sporlardır. Hiçbir Özel Olimpiyat Organizasyonu, yasaklanmış bu spor dallarında eğitim ve yarışma yapamaz. Cirit, Disk, Çekiç, Sırıkla atlama, Üç adım, Kule atlama, Okçuluk, Rugby, Kayakla atlama Trambolin, Eskrim, Tabanca atışı ve Judo dışında tüm mücadele sporları yasaklanmış spor dallarıdır (60, 61).

2.8.6. Özel Olimpiyatlar Türkiye

Türkiye’de Özel Olimpiyat çalışmaları ilk olarak 1982 yılında Prof. Dr. Hıfzı Özcan ile Kennedy Vakfı arasında imzalanan anlaşma sonucu Türk Spastik Çocuklar Derneği’nde başlatılmıştır. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Olimpiyat Komitesi tarafından tanınan ve desteklenen Özel Olimpiyatlar, Zihinsel Engelliler Spor Federasyonu’nun resmi programı olarak da benimsenmiştir. Eğitim seminerleri, bölgesel karşılaşmalar, ulusal oyunlar ve uluslar arası oyunlara katılım gibi etkinlikler, bu Federasyonun programına alınmaktadır (58).

Kuruluşundan itibaren Türk Spastik Çocuklar Derneği bünyesinde, bu derneğin ve Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı’nın desteği ile faaliyet gösteren program, 2003 yılına gelindiğinde 45 ile ulaşmış ve sporcu sayısı 5.000’e yükselmiştir. Bu büyümenin gereği olarak “Özel Sporcular Spor Eğitim ve Rehabilitasyon Derneği (ÖOSED)” ile özerk bir statü kazanmıştır (58).

2.8.7. Özel Olimpiyatlarda Kaynaştırma Sporlar

Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Sporlar, bir spor takımındaki, aynı yaş ve spor beceri düzeyinde, eşit sayıda, zihinsel engeli olan ve zihinsel engeli olmayan sporcuları kaynaştıran yeni bir programdır. 1986’da 2 yıllık alan testlerinden sonra Amerika Birleşik Devletleri tarafından 1989 yılında uygulamaya konmuştur. Bu program Özel Olimpiyatlar tarafından organize edilmekte, bağımsız lig, iş dünyası ve sivil gruplar tarafından desteklenmektedir. Bu programda bölgesel rekreasyon ve park alanları ile işbirliği içinde çalışılmaktadır. Voleybol, basketbol, mesafe koşuları, yürüme, softbol, bowling ve futbol branşlarında kaynaştırma spor programı uygulanmaktadır (62)

Bu programda Özel Olimpiyat sporcuları ve zihinsel engeli olmayan sporcular antrenman ve yarışma için spor takımlarında bir araya gelmektedir. Tüm takım üyelerinin beceri ve yeterliliklerini geliştirmeyi amaçlayan bu programın amacı;

Nitelikli ve anlamlı eğitim ve yarışma fırsatı sağlamak,

Tüm sporcuların becerilerini geliştirmek için mücadele ettiği bir ortamda zihinsel engeli olan ve olmayan sporcuları bir araya getirmek

Takım sporları için yeterli sayıda özel olimpiyat sporcularının olmadığı topluluklardaki özellikle hafif zihinsel engelli çocuklara, hali hazırda özel olimpiyatlara katılmamış zihinsel engeli olan bireylere spor yapma fırsatı sağlamak

Okul ve toplum sporlarına katılım için yüksek beceri düzeyinde sporcu hazırlamak

Toplumun zihinsel engeli olan bireylerin doğal özelliklerinin ve becerilerinin farkındalığını artırmak.

Sporcuların akranları ve takım bütünlüğü yolu ile birbirlerinin yeteneklerini anlamaları ve arkadaşlık geliştirmelerini sağlamak.

Sporcuların benlik saygısını geliştirmek (63).

Kaynaştırma sporların sporcuların duygusal ve sosyal gelişimleri üzerindeki etkileri az sayıda araştırmacılar tarafından incelenmiş ve çeşitli sonuçlar ortaya konmuştur. Castagno (1991), 12 hafta süre ilkökul sonrası beden eğitimi programına katılan zihinsel engelli ve engelsiz çocukların benlik kavramı puanlarında önemli artış olduğunu rapor etmiştir. Riggen ve Ulrich (1993), kaynaştırma ortamda basketbol programına katılan zihinsel engelli çocukların basketbol becerileri ve sosyal benlik algılarında ilerleme olduğunu belirtmişlerdir (20). Castagno (2001), kaynaştırma ortamda gerçekleştirilen, 8 haftalık basketbol sezonu sonunda, hem zihinsel engeli olan hem de zihinsel engeli olmayan çocukların benlik saygısı, basketbol becerileri, Sıfat Kontrol Listesi ve Arkadaşlık Tutum Ölçeği yönünden önemli ilerlemeler gösterdiklerini ifade etmiştir (21) Bu araştırma sonuçlarından farklı olarak, Ninot, Bilard, Delignieres ve Sokolowski (2000), 8 haftalık kaynaştırma okul spor programına katılan çocuklarla yaptıkları bir çalışmada, fiziksel görünüm ve sosyal kabul algısında değişiklik olmadığı, sedanter grup ve kaynaştırma basketbol karşılaştırıldığında düşük atletik yeterlilik algısı ve adapte edilmiş fiziksel aktivite grubu ve sedanter grup basketbol grubu ile karşılaştırıldığında davranış yeterliliğinde anlamlı düşme olduğunu ortaya koymuşlardır. Tüm spor gruplarındaki becerilerde anlamlı gelişme kaydedilmiştir (22) Wilson, Dunn, Mais ve McCubbin (1997), kaynaştırma beden eğitimi sınıflarında, gelişimsel engelli öğrencilerin motor performansları üzerinde eğitilmiş ve eğitim almamış akran öğretmenlerin etkileri üzerine yaptıkları bir çalışmada, kaynaştırma beden eğitimi sınıflarında, engelli öğrencilerin motor performanslarının gelişimine, eğitilmiş akran öğretmenlerinin yardımının daha etkili olduğunu ortaya koymuşlardır (64).

Kaynaştırma spor programlarına katılımın amaçlarına ulaşmış ulaşmadığını ortaya koyabilmek için daha çok sayıda araştırmaya gereksinim duyulmaktadır (Special Olympics, 1993).

MATERYAL VE METOD

3.1. Denekler

Bu araştırma için Antalya'da zihinsel engelli çocukların devam ettikleri Akdeniz Mesleki Eğitim Merkezinden araştırma kriterlerine uygun (Eğitilebilir Zeka düzeyinde, ikinci bir engeli olmayan, 12-15 yaş arasında olan ve ailesi tarafından çalışmalara katılmasına izin verilen) 24 erkek çocuk belirlenmiştir. Engelsiz çocukların devam ettiği Gülveren İlköğretim Okulundan bu proje ile ilgili olarak bir çok veli ve öğrencilerle defalarca toplantı yapılmıştır. Çalışmaya zihinsel engelli çocukların da katılacağını öğrenen bazı çocuklar ve aileler katılmaktan vazgeçmişlerdir. Sonuç olarak deney grubu ile aynı yaşta olan 25 erkek çocuk anababalarının da izinleri ile çalışmaya katılmayı kabul etmişlerdir.

Çalışmaya katılmayı kabul eden Gülveren İlköğretim Okulu öğrencilerine ve anababalarına zihinsel engelli çocukların gelişimleri ile ilgili iki kez bilgilendirme toplantısı düzenlenmiş ve zihinsel engelli çocukların spor aktivitelerine katılımı ile ilgili video film izletilmiştir.

Çalışmalar başladıktan sonra Akdeniz Mesleki Eğitim Merkezinden bir çocuk çalışmalara hiç katılmamıştır. Gülveren İlköğretim Okulundan ise bir çocuk çalışmanın üçüncü haftasında kişisel nedenlerle, bir çocuk da çalışmanın 6. haftasında sağlık problemi nedeniyle ayrılmıştır. Sonuç olarak bu çalışmanın deney grubunu, Kaynaştırma Spor Programı ile tüzüğü ile tutarlı olarak birbirine yakın sayıda hafif derecede zihinsel engeli olan 12-15 yaş grubunda yaş ortalaması 14.46 ± 1.19 olan 23 erkek çocuk ve zihinsel engeli olmayan yaş ortalaması 14.13 ± 0.89 olan 23 erkek öğrenci oluşturmuştur.

Kontrol grubu ile ilgili olarak iki farklı okulda çalışma yapılmıştır. Antalya'da deney grubu ile aynı özelliklerde zihinsel engelli çocuklar bulunmadığından kontrol grubu Isparta İlköğretim Okulu ve Mesleki Eğitim Merkezinden seçilmiştir. Deney grubundaki zihinsel engelli çocuklarla aynı yaşta, aynı cinsiyette ve zeka düzeyinde bulunan çocuklardan oluşan bir kontrol grubu oluşturulmuştur. Aynı şekilde normal gelişim gösteren çocuklar için de benzer konumdaki bir okuldan aynı yaş, cinsiyet ve sayıda çocuk içeren kontrol grubu oluşturulmuştur. Her iki okuldan kontrol grubu olarak 20'şer çocuk seçilmiştir. Ancak, bazı çocukların son ölçümlere gelmemesi, bazı çocukların da anababalarının ölçekleri uygulamak için yapılan toplantıya gelmemeleri nedeniyle, sonuç olarak her iki gruptan da 15'er çocuğun (15 zihinsel engelli 14.51 ± 0.81 yaş; 15 engelsiz, 13.78 ± 0.49 yaş) verileri değerlendirilmeye alınmıştır.

Hem deney hem de kontrol grubuna dahil olan çocukların anababalarına çalışma hakkında ayrıntılı bilgi sunulmuş ve onam formları ile yazılı onayları alınmıştır. Aileler, çocuklarının katılımlarının gönüllü olduğu ve isterlerse çalışmanın herhangi bir aşamasında ayrılacakları konusunda bilgilendirilmişlerdir.

Zihinsel engelli öğrenciler bir uzman ya da kurum tarafından zihinsel engelli olarak tanımlanarak özel eğitim kurumlarına yerleştirilmiş çocuklardan oluşmaktadır.

Denek seçiminde daha önce futbol branşında eğitim almamış olmalarına dikkat edilmiştir.

Çizelge 3.1. Deneklerin Yaşlarına Göre Dağılımları

Katılımcılar	N	X	SS	P
ÖO Sporcuları	23	14.46	1.19	0.998
Kontrol grubu	15	14.51	0.81	
Partnerler	23	14.13	0.89	0.673
Kontrol grubu	15	13.78	0.49	

ÖOS ve partnerlerin yaş ortalamaları arasındaki farklılık ($p=0.1$), istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur.

3.2. Uygulama

3.2.1. Zeka düzeyi

Araştırmaya başlamadan önce, özel eğitim okullarından katılan deneklere İl Milli Eğitim Müdürlüğü Rehberlik ve araştırma Merkezi tarafından Leither ve WISC-R zeka testleri uygulanmış ancak zeka puanları etik olmadığı gerekçesi ile verilmemiş sadece eğitsel tanıları verilmiştir. Tüm deneklerin 45-75 IQ arasında eğitilebilir zeka düzeyinde oldukları bildirilmiştir.

3.2.2. Sağlık Raporu

Tüm deneklerin spor eğitimi öncesi tam teşekküllü bir hastaneden sağlık durumlarını bildirir heyet raporları almaları sağlanmıştır. Tüm katılımcıların raporlarından programa katılmalarında sağlık açısından bir sakınca olmadığı belirlenmiştir.

3.2.3. Testler

Program uygulanmadan önce her bir sporcuya futbol beceri testi, anababalara Achenbach'in 4-18 Yaş Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği doldurulmuştur. Antrenmanların üçüncü haftasında deney grubundaki çocuklara Özel Olimpiyatlar Sporcu Anket formu, Anababalara ve antrenörlere ise Özel Olimpiyatlar Anketi uygulanmıştır.

Kontrol grubundaki deneklere sadece Futbol Beceri Testi, anababalara ve öğretmenlere ise Achenbach'in (1991), 4-18 Yaş Çocuklar için Davranış Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır.

3.2.4. Program

Spor becerilerinin daha etkin öğretilmesi için sporcular yaş ve yetenek düzeylerine göre eşitlenerek dört gruba ayrılmışlardır. Antrenmanlar sekiz ayrı antrenör ve bir baş antrenör eşliğinde günde bir buçuk saat, haftada üç kez toplam sekiz hafta devam etmiştir.

8 haftalık dönem sonunda takımlar arası futbol turnuvası düzenlenmiştir. Antrenmanlarda topsuz teknikler, toplu teknikler, top sürme teknikleri, kafa ile vuruş

teknikleri, top durdurma teknikleri, engelleme, aldatmaca teknikleri, top sürme, vuruş ve çeşitlenmeli bileşik uygulamaları, takım taktiği, maç taktiği konularında beceri kazandırmaya yer verilmiştir. Antrenman programı detaylı olarak Ek 1'de sunulmuştur.

3.3. Fiziksel Uygunluk Testi

3.3.1. Boy

Boy ölçümü, duvar skalasında verteks noktasından 90 derecelik gönye ile tespit edilerek 0,1 hassasiyetle, denegin ayakları çıplak, topuklar birleşik pozisyonda, beden dik ve baş frankfort düzleminde tutularak, başın verteks noktası ile yer arasındaki mesafe ölçülerek kaydedilmiştir (65).

3.3.2. Ağırlık

Tanita beden kompozisyon analizörü (Model TBF-300), tek frekanslı, 50-KHz, bacadan bacağa bioimpedans analizi yapan, çıplak ayağın temas ettiği, temiz çelik bir yüzey olan dijital skala ile birleştirilmiş bir sistemdir (66). Ağırlık, deneklerin üzerinde hafif bir giysi varken çıplak ayak ile 0.1 hassalıkta elektronik ağırlık ölçer olan Tanita TBF-300 ile ölçülerek kaydedilmiştir.

3.4. Futbol Spor Becerileri Değerlendirme Testi

Futbol becerilerini değerlendirmek için Özel Olimpiyatların değerlendirme testi kullanılmıştır (60). Test, futbol bireysel ve takım becerileri değerlendirme testi olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Testlerde kullanılan beceri parametreleri, atış, slalom, top sürme, koşu ve vuruş, şut atma ve kontrol pastan oluşmaktadır. Beceri testi formu Ek 2'de sunulmuştur.

3.5. Duyuşsal Gelişimin Değerlendirilmesi

3.5.1. Davranış Değerlendirme Ölçeği

4-18 yaş arasındaki çocuk ve gençlerin yeterlilik alanları ve sorun davranışlarını anne babalardan elde edilen bilgiler doğrultusunda değerlendirmek amacıyla geliştirilen ve 20 yeterlilik-118 problem maddesinden oluşan bir ölçektir. Yeterlilikle ilgili maddeler; bireyin ilgilendiği ve aktif olarak katıldığı spor ve spor dışı etkinlikleri, ev ya da ev dışında yaptığı işleri kapsar. Derecelendirme katılımın miktarı ve niteliğine göre yapılır. Ölçek ayrıca herhangi bir spor ya da sosyal kuruluş, kulüp ya da gruba üyeliği, arkadaş, kardeş, ana baba ilişkileri, kendi başına oyun oynama ya da iş yapma gibi sosyal alanlardaki işlevleri belirler. Okuldaki başarı durumunu, sorunlarını ve okul etkinliklerine katılımın niteliğini ve niceliğini de yansıtır. Etkinlik, sosyallik ve okul alt ölçeklerinin toplamından «Toplam Yeterlilik Puanı» elde edilir. Ölçekte yeterlilik ile ilgili maddelerin yanı sıra açık uçlu bazı sorular ve ifadeler de yer almaktadır. Bunlar çocuk ve gencin herhangi bir hastalığı, fiziksel ya da zihinsel özrünün olup olmadığı, çocuğun anne ya da babayı en çok kaygılandıran özellikleri ile çocuğun en beğenilen özelliklerine ilişkin bilgilerdir. Ölçeğin ikinci bölümünde ise, çocuk ve gençlerde görülen davranış ve duygusal sorunları tanımlayan 118 maddeye yer verilmiştir. Sorun davranışlar son 6 ayda görülme sıklık derecesine göre 0, 1 ve 2 olarak derecelendirilir ve maddeler çeşitli alt ölçekler içinde gruplandırılır. Ancak bu araştırmada ön test ve son testlerden elde edilen bilgilerin örtüşmemesi için çocuğun son zamanlardaki durumu

esas alınarak ölçek uygulanacaktır. Ölçekten "İçe yönelim" ve "Dışa yönelim" gibi iki ayrı davranış belirti puanı elde edilmektedir. İçe yönelim grubunu "Sosyal İçe Dönüklük, Somatik Yakınmalar, Anksiyete/Depresyon"; Dışa Yönelim Grubunu ise " Suça Yönelik ve Saldırgan Davranışlar "alt testlerinin toplamı oluşturmaktadır. Ayrıca ölçekte her iki gruba da girmeyen "sosyal sorunlar, düşünce sorunları ve dikkat sorunları" da yer almaktadır. Bu alt testlerin toplamından "Toplam Problem Puanı" elde edilmektedir. Her iki bölümden ve her bir alt testten elde edilen puanlar kız ve erkekler için ayrı hazırlanmış profil kağıtlarına, yaş dilimleri dikkate alınarak işaretlenir ve o çocuğa özgü bir profil oluşturulur. Ölçek, bireyin sosyal yeterlilik alanlarını ve sorun davranışlarını birlikte ele alıp değerlendirebilmektedir. Davranış Değerlendirme Ölçeği'nin Türk çocuklarına adaptasyonu, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin test-retest güvenilirliği Toplam Yeterlilikte 78, Toplam Problemden 84 olarak bulunmuştur (67).

3.5.2. Öğretmen Bilgi Formu

5-18 yaş grubu öğrencilerinin okula uyumunu ve sorun davranışlarını, öğretmenlerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda standart bir biçimde değerlendirebilmek amacıyla geliştirilen, öğrencinin okul ve uyum işlevlerine yönelik bilgi sağlayan bir formdur. Ölçeğin birinci bölümünde okul başarısı, sıkı çalışma, uygun davranışlar ve mutluluğa yönelik alt testlerden oluşur ve bunların toplamından Toplam Uyum Puanı elde edilir (67).

Ölçeğin 2. Bölümü CBCL/4-18 ile paralellik göstermekte ve " öğretmenlerine ve diğer okul personeline karşı gelir" gibi 118 problem maddesinden oluşur. Sorun davranışlar son 6 ayda görülme derecesine göre 0, 1 ve 2 olarak derecelendirilir. Ölçek, Türkçe'ye Neşe Erol ve Cengiz Kılıç tarafından çevrilmiş, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Test- retest güvenilirliği toplam problemlerde .88 olarak bulunmuştur (67).

3.6. Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Spor Anketi

Özel Olimpiyatlar tarafından geliştirilmiş programın başarısını ölçen, anababalara, sporculara ve antrenörlere uygulanabilen bir ankettir. Kaynaştırma Spor Programı katılımcılarının dahil edildiği anket soruları, açık uçlu-kapalı uçlu sorulardan meydana gelmektedir ve sorularda Likert skalası kullanılmıştır, içerik olarak ise öncelikler ve amaçların sınıflandırılması dikkate alınmıştır. Açık uçlu sorularda, katılımcılardan, Kaynaştırma Spor programında hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları yönleri belirtmeleri istenmiştir. Sporcular ve partnerler için geliştirilen anket sorularında, spor eğitimleri ve müsabakalar sırasında, ayrıca Kaynaştırma Spor Program ortamı dışında (okul, iş, toplum vb) sporcu ve partnerler arasındaki ilişkiler, benlik algısı, kendine güven, spor becerileri hakkında hissettikleri duygular, zihinsel engelli bireylerin oyun reaksiyonları, müsabaka dönemindeki oyun seviyelerinin değerlendirilmesi üzerinde odaklanılmıştır. Aile üyeleri ve antrenörler için geliştirilen anketlerde, sporcular ve partnerler için amaçları ve öncelikleri, programda karşılaşılan sorunlar, partnerlerin üstünlüğü, kural, modifikasyonları, proje personeli ile iletişim, ulaşım problemleri vb. ele alınmıştır. Programının amacı hakkında bilgiye sahip profesyoneller ve zihinsel engel alanında çalışan uzmanlar tarafından geliştirilmiştir. Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmamıştır(63). Anket formları Ek 3'de sunulmuştur.

3.7. Enerji Tüketim İndeksi (ETI)

ETI, kalp atım sayısını kullanarak ambulasyon sırasında harcanan enerji miktarını ölçmek üzere geliştirilen ve fizik tedavi, farmakolojik tedavi ve cerrahi tedavi etkinliğini değerlendirmede kullanılabilen bir indekstir. İndeksin birimi vuru/metredir ve "ETI=yürüyüş sırasındaki kalp atım sayısı-istirahat kalp atım sayısı/yürüme hızı" formülüne göre hesaplanır. İndeksin ambulatuvar SP'li çocuklarda rahat ve hızlı yürümede güvenilirlik katsayısı >0 81 ve rahat yürüme hızında grup içi güvenilirlik katsayısı 0.94 olduğu saptanmıştır (68).

Denek 7 dakikalık supine pozisyonda istirahati takiben, koridorda 3 dakika süreyle rahat bir yürüme hızında yürür, yürüme mesafesi metre cinsinden kaydedilir. İstirahat döneminin son 2 dakikası boyunca, 5 saniye intervaller ile kalp atım sayısı kaydedilir ve ortalama istirahat kalp atım sayısı hesaplanır. Yürüme kalp atım sayısı, yürüme süresinin son 30 saniyesi boyunca 5 saniye intervaller ile kaydedilir ve ortalama yürüme kalp atım sayısı hesaplanır. Kalp atım sayısı göğse takılı heart rate monitör kullanılarak kaydedilir. Enerji tüketim indeksi (ETI), yürüyüş sırasındaki kalp atım sayısı-istirahat kalp atım sayısı/yürüme hızı formülüne göre hesaplanır. İstirahat süresi dahil olmak üzere toplam test süresi 15-20 dakikadır (68)

3.8. İstatistik

Verilerin istatistiksel analizleri kişisel bilgisayar kullanılarak, SPSS 10.0 istatistik paket programında (Statistical Package of Social Science, Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı) yapılmıştır. Verilerin tanımlayıcı istatistikleri çıkarılmış, değişkenlerin ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır.

Futbol beceri testi değerlendirmesi açısından, ilk aşamada çalışmada yer alan denekler, Ö. O. S deney grubu ve ÖOS kontrol grubu, Partner deney grubu ve Partner kontrol grubu olmak üzere 4 ayrı gruba ayrılmıştır. Çalışma öncesi ve çalışma sonrası gruplar arası değerlerin karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi kullanılmış, tek yönlü varyans analizi sonucunda fark çıkan değişkenlerde, gruplar arası farkı incelemek için Tukey HSD post-hoc testi kullanılmıştır.

Özel Olimpiyatlar anket formundan elde edilen değerler sürekli sayısal veri olmadığından, frekansları belirlenmiş ve gruplar arası frekans farklılıkları ki-kare testi ile hesaplanmıştır. Çalışma öncesi ve çalışma sonrası her grubun kendi içerisindeki frekans değişimleri ise Mc-Nemar testi kullanılarak belirlenmiştir.

İkinci aşamada deney grubunda futbol eğitim programının ve kontrol grubunda da zamanın değişkenler üzerine etkilerini incelemek için her bir grubun çalışma öncesi ve sonrası değerleri eşleştirilmiş t-testi kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Üçüncü aşamada deneklerde uygulama sonrası değişimleri daha etkili belirlemek için deneklerin çalışma sonrası ve çalışma öncesi değerleri arasındaki fark belirlenmiş, belirlenen bu farkların gruplar arası karşılaştırılması tekyönlü varyans analizi ile gerçekleştirilmiş, fark çıkan değişkenlerde gruplar arası farkı belirlemek için Tukey HSD post-hoc testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık $\alpha=0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

8 haftalık kaynaştırma futbol programına katılan ÖOS ve partnerlerin boy ve ağırlık, futbol becerileri, sosyal yeterlilik ve sorun davranışlar yönünden gösterdikleri değişimler aşağıda çizelgeler halinde sunulmuştur.

4.1. Boy ve ağırlık özellikleri

Çizelge 4.1. Kaynaştırma Futbol Programı Öncesi ve Sonrası ÖOS'ları, Partnerler ve Kontrol Gruplarının Boy ve Ağırlık Değişimleri

		ÖOS				ÖOS Kontrol			
		n	X	SS	P	n	X	SS	P
BOY (cm)	Ön test	23	158.52	5.69	0.000	15	159.46	10.78	0.000
	son test	23	159.73	5.73		15	160.8	10.81	
AĞIRLIK (kg)	Ön test	23	54.44	14.54	0.005	15	54.29	11.46	0.848
	son test	23	55.34	14.49		15	54.21	12.13	
		Partner				Partner Kontrol			
BOY (cm)	Ön test	23	160.78	6.36	0.000	15	161.13	6.24	0.000
	son test	23	162.13	6.67		15	162	6.32	
AĞIRLIK (kg)	Ön test	23	44.75	11.63	0.053	15	45.94	9.69	0.000
	son test	23	45.31	11.52		15	46.94	9.95	

Program öncesi ve sonrası yapılan testlerde; ÖOS'nın ve kontrol grubunun boy değerlerindeki ve ÖOS'nın ağırlıklarındaki artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.01$). Kontrol grubunun ağırlıklarında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p > 0.05$). Partnerlerin ve kontrol grubunun boylarındaki artış ve kontrol grubunun ağırlıklarındaki artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Partnerlerin ağırlıklarında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p > 0.05$) (Çizelge 4.1).

4.2. Futbol Beceri Testleri

Çizelge 4.2. Kaynaştırma Futbol Programı Öncesi ve Sonrası ÖOS'ları, Partnerler ve Kontrol Gruplarının Futbol Becerileri

		ÖZEL OLİMPİYAT SPORCULARI				PARTNERLER				F _{3,72}
		Deney gr (23)		Kontrol gr. (15)		Deney gr (23)		Kontrol gr. (15)		
		X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
Top Sürme	Ön test	60	0.00	60	0.00	60	0.00	60	0.00	-
	Son test	60	0.00	60	0.00	60	0.00	60	0.00	-
Atış	Ön test	37.83	11.66	41.33	9.9	46.52	4.87	48.67	3.52	6.726
	Son test	44.35	7.28	44.67	9.15	49.56	2.08	44.00	7.37	3.316
Koşu ve vuruş	Ön test	40	0.00	38.67	3.52	40	0.00	40	0.00	3.964
	Son test	69.13	1.94	66.33	2.97	70	0.00	69	1.29	14.290
Slalom	Ön test	73.7	17.07	59.67	15.17	92.39	8.64	93.67	8.75	26.093
	Son test	85.43	14.76	68.33	23.12	99.56	2.08	93.67	10.08	16.543
Kontrol Pas	Ön test	39.57	11.07	34.67	7.43	54.35	8.96	62.00	12.07	26.892
	Son test	58.7	13.25	56.67	14.96	76.96	12.59	60.67	10.33	10.980
Şut Atma	Ön test	30.87	9.85	29	7.61	41.09	6.9	38	7.97	9.440
	Son test	36.96	9.26	27.67	9.61	45.43	5.62	24.33	11.16	21.794

Deneklerin futbol beceri testinin ilk ve son ölçümlerinde elde ettikleri puanların varyans analizi sonuçları incelendiğinde: Atış ön test ($F_{3,72}=6.726$, $p<0.05$). Koşu ve vuruş ön test ($F_{3,72}=3.964$, $p<0.05$) ve son test ($F_{3,72}=14.726$, $p<0.05$), slalom ön test ($F_{3,72}=26.093$, $p<0.05$) ve son test ($F_{3,72}=16.543$, $p<0.05$), kontrol pas ön test ($F_{3,72}=26.892$, $p<0.05$) ve son test ($F_{3,72}=10.980$, $p<0.05$) ve şu atma ön test ($F_{3,72}=9.440$, $p<0.05$) ve son test ($F_{3,72}=21.794$, $p<0.05$) değişkenlerinde gruplar arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Tüm denekler top sürme testinden ön ve son testlerde tam puan aldıkları için top sürme puanları üzerinde istatistiksel olarak bir işlem yapılmamıştır. Bundan sonraki aşamada gruplar arasında fark olduğu tespit edilen değişkenlerde farkın yönü ve yapısını belirlemek için post-hoc testlerinden Tukey-HSD kullanılmıştır

Partnerlerle ve kontrol grubunun ön testlerinin karşılaştırılması: Ön testlerde partnerlerle kontrol grubu arasında hiç bir parametre yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0.05$), (slalom, $p=0.546$; atış, $p=0.148$; koşu ve vuruş, $p=1.00$; kontrol pas, $p=0.042$; şut atma, $p=0.183$)

Partnerler ve kontrol grubunun son testlerinin karşılaştırılması: Son testlerde deney grubunun slalom ($p=0.002$), şut atma ($p=0.000$), atış ($p=0.002$), kontrol pas ($p=0.001$) puanları kontrol grubunun puanlarından istatistiksel olarak önemli derecede yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Koşu ve vuruş ($p=0.216$) yönünden iki grup arasında son testlerde istatistiksel olarak önemli bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0.05$).

ÖOS ve kontrol grubunun ön testlerinin karşılaştırılması: Ön testlerde deney ve kontrol grubu arasında futbol becerileri yönünden sadece slalomda ($p=0.017$) istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur. Slalom yönünden deney grubu, kontrol grubundan daha yüksek puan almıştır. Diğer parametreler (Atış, $p=0.372$; koşu ve vuruş, $p=0.076$; kontrol pas, $p=0.149$; şut atma, $p=0.771$) yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0.05$).

ÖOS ve kontrol grubunun son testlerinin karşılaştırılması: Ön testlerde deney ve kontrol grubu arasında slalom ($p=0.016$), koşu ve vuruş ($p=0.002$) ve şut atma ($p=0.007$) becerileri yönünden istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur. Üç futbol becerisinde de deney grubu kontrol grubundan daha yüksek puan almıştır. Diğer parametreler (Atış, $p=0.644$; kontrol pas, $p=0.632$) yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0.05$).

ÖOS ve Partnerlerin ön testlerinin karşılaştırılması: Ön testlerde ÖOS ve partnerler arasında atış ($p=0.004$), slalom ($p=0.000$), kontrol pas ($p=0.000$) ve şut atma ($p=0.000$) becerileri yönünden istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Koşu ve vuruş ($p=1.00$) yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0.05$).

ÖOS ve Partnerlerin son testlerinin karşılaştırılması: Son testlerde ÖOS ve partnerler arasında atış ($p=0.047$), slalom ($p=0.005$), kontrol pas ($p=0.000$) ve şut atma ($p=0.009$) becerileri yönünden istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Koşu ve vuruş ($p=0.356$) yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0.05$) (Çizelge 4.2).

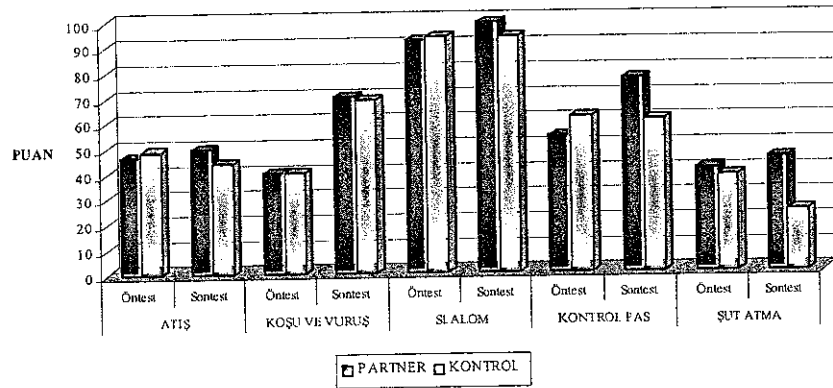
Deneklerin futbol beceri testinin ilk ve son ölçümlerinde elde ettikleri puanların eşleştirilmiş t testi sonuçları incelendiğinde:

Partnerlerin ilk ve son ölçümleri arasındaki farklılıklar: Deney grubunun ilk ve son test puanları arasında slalom ($p=0.001$), koşu ve vuruş ($p=0.000$), şut atma ($p=0.025$), atış ($p=0.020$) ve kontrol pas ($p=0.000$) becerileri yönünden istatistiksel olarak önemli farklılıklar bulunmuştur ($p<0.05$). Deney grubu futbol becerileri yönünden ikinci testlerde daha yüksek puan almışlardır.

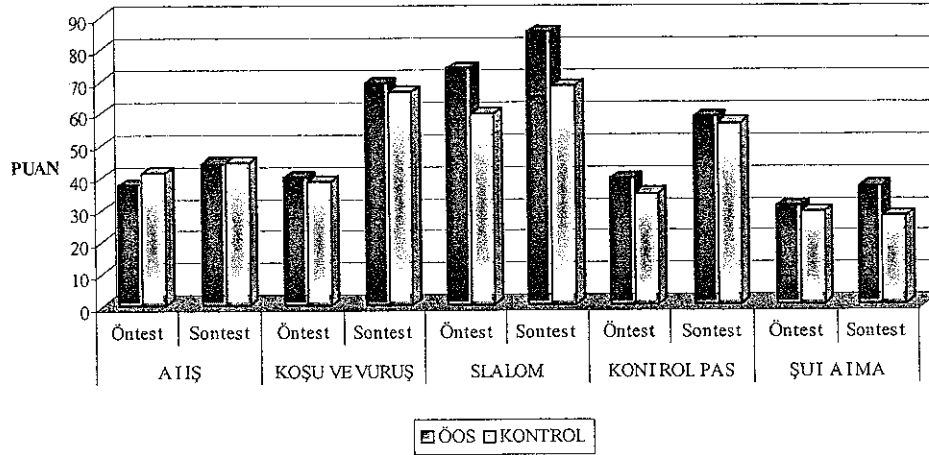
Kontrol grubundaki partnerlerin ilk ve son ölçümleri arasındaki farklılıklar: Kontrol grubunun ilk ve son test puanları karşılaştırıldığında koşu ve vuruş ($p=0.000$) ve şut atma ($p=0.005$), becerileri yönünden istatistiksel olarak farklılık olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Kontrol grubundaki, denekler koşu ve vuruş da artış, şut atma ise azalma göstermişlerdir. Ancak, slalom ($p=0.928$), kontrol pas ve ($p=0.644$), ve atış ($p=0.070$) yönünden istatistiksel olarak önemli artış gözlenmemiştir ($p>0.05$).

ÖOS'nın ilk ve son ölçümleri arasındaki farklılıklar: ÖOS'larının ilk ve son test puanları arasında slalom ($p=0.001$), koşu ve vuruş ($p=0.000$), şut atma ($p=0.022$), atış ($p=0.031$), ve kontrol pas ($p=0.000$) becerileri yönünden istatistiksel olarak önemli farklılıklar bulunmuştur ($p<0.05$). ÖOS ları, ikinci testlerde daha yüksek puan almışlardır.

ZEÇ'lerden oluşan kontrol grubunun ilk ve son ölçümleri arasındaki farklılıklar: Kontrol grubunun ilk ve son test puanları karşılaştırıldığında koşu ve vuruş ($p=0.000$) ve kontrol pas ($p=0.001$) becerileri yönünden istatistiksel olarak önemli artış olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Ancak, slalom ($p=0.077$), şut atma ($p=0.647$), atış ($p=0.319$) becerileri yönünden istatistiksel olarak önemli artış gözlenmemiştir ($p>0.05$).

Şekil 4.1. Kaynaştırma Futbol Programı Öncesi ve Sonrası Partnerler ve Kontrol Gruplarının Futbol Becerilerinin Karşılaştırılması

Şekil 4.2. Kaynaştırma Futbol Programı Öncesi ve Sonrası ÖOS'ları ve Kontrol Gruplarının Futbol Becerilerinin Karşılaştırılması

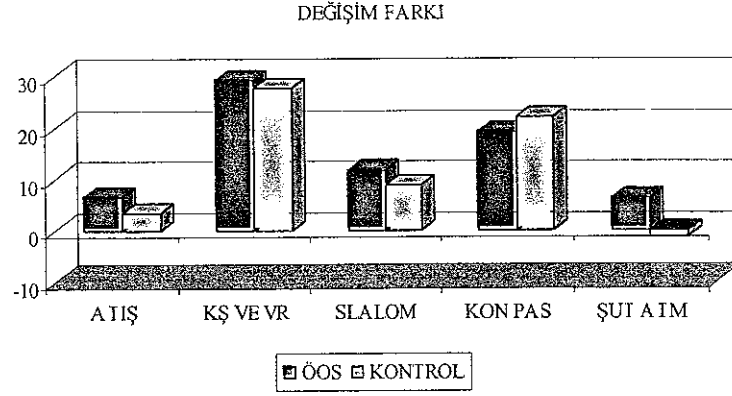
Çizelge 4.3. Futbol Becerileri Yönünden ÖOS'ları, Partnerler ve Kontrol Gruplarının Ön test ve Son test Farklılıklarının Karşılaştırılması.

Futbol becerileri	Zihinsel Engelli Çocuklar				Engelsiz Çocuklar				F _{3 72}
	ÖOS		Kontrol Gr		Partnerler		Kontrol Gr		
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
Atış	6 52 ± 13 35		3 33 ± 12 91		3 04 ± 5 59		-4 67 ± 9 15		3 426
Koşu ve vuruş	29 13 ± 1 94		27 67 ± 5 63		30 00 ± 0 00		29 67 ± 1 29		2 331
Slalom	11 74 ± 13 54		8 67 ± 17 47		7 17 ± 8 23		0 00 ± 10 00		2 743
Kontrol pas	19 13 ± 12 03		22 00 ± 13 73		22 61 ± 16 02		-1 33 ± 11 25		11 308
Şut atma	6 09 ± 11 38		-1 33 ± 12 17		4 35 ± 8 16		-13 67 ± 14 94		10 378

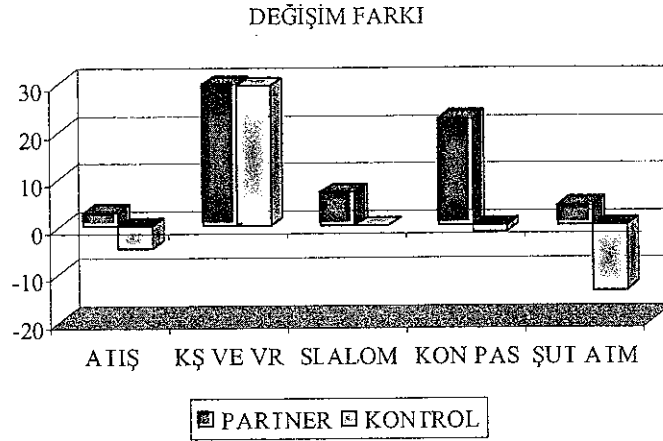
Tüm grupların son ölçümde elde ettikleri futbol beceri puanları ile ilk teste elde ettikleri futbol beceri puanları arasındaki farkın varyans analizi sonuçlarına göre; Kontrol pas ($F_{3 72}=11 308$, $p<0.05$) ve şut atma ($F_{3 72}=10 378$, $p<0.05$) becerilerinde gruplar arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

Top sürme becerisi yönünden tüm denekler ön ve son testlerde tam puan aldıkları için bu parametre değerlendirme dışı bırakılmıştır. Atış, Koşu ve vuruş ve slalom puanları açısından tüm grupların ön ve son test farklılıkları istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$). Atış açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.802$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.136$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.684$ olarak bulunmuştur. Koşu ve vuruş açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.387$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.983$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.710$ olarak bulunmuştur. Slalom açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.880$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.314$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.603$ olarak bulunmuştur. Kontrol pas ve şut atma açısından partnerlerle kontrol grubu arasındaki farklılık istatistiksel olarak önemli bulunmuştur. Kontrol pas açısından $p=0.000$, şut atma açısından $p=0.000$ olarak bulunmuştur. Kontrol pas açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.919$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.820$ olarak bulunmuştur. Şut atma açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.219$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.956$ olarak bulunmuştur (Çizelge 4.3).

Şekil 4.3. Futbol Becerileri Yönünden ÖOS'ları ve Kontrol Gruplarının Ön test ve Son test Farklılıklarının Karşılaştırılması

Şekil 4.4. Futbol Becerileri Yönünden Partnerler ve Kontrol Gruplarının Ön test ve Son test Farklılıklarının Karşılaştırılması

4.3. Davranış Değerlendirme Ölçeği

Davranış değerlendirme ölçeğinin ilk ve son ölçümlerinde elde edilen değerlerin varyans analizi sonucu incelendiğinde: Sosyallik son test ($F_{3,72}=3,940$, $p<0.05$), okul ön test ($F_{3,72}=13,183$, $p<0.05$) ve son test ($F_{3,72}=32,875$, $p<0.05$) ve toplam yeterlilik ön test ($F_{3,72}=3,826$, $p<0.05$) ve son test ($F_{3,72}=6,943$, $p<0.05$) değişkenlerinde gruplar arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

ÖOS ve partnerlerin ön testleri karşılaştırıldığında aktivite açısından ($p=1.00$), sosyal ($p=0.20$), toplam uyum puanı ($p=0.09$) yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılığa rastlanmamıştır. Okul ($p=0.00$) puanlarında istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). ÖOS ve partnerlerin son testleri karşılaştırıldığında aktivite açısından ($p=0.41$), sosyal ($p=0.99$), okul ($p=0.72$), toplam uyum puanı ($p=0.72$) yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$) (Çizelge 4.4).

Davranış değerlendirme ölçeğinin ilk ve son ölçümlerinde elde edilen değerlerin eşleştirilmiş t testi sonucu incelendiğinde: Deney grubundaki özel olimpiyat sporcularının ön test ve son test ölçümleri arasında sosyal ($p=0.012$),

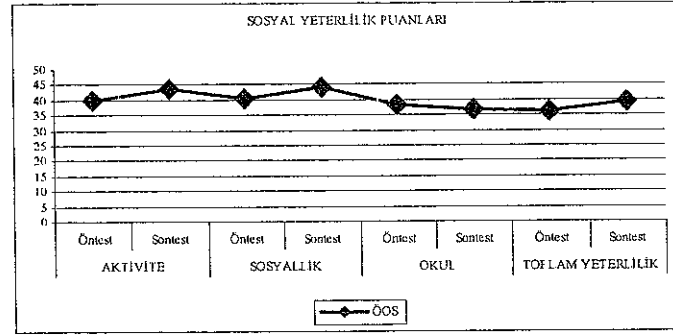
toplam uyum puanı ($p=0.046$) yönünden istatistiksel olarak önemli farklılıklar saptanmıştır ($p<0.05$). Aktivite ($p=0.061$) ve okul puanlarında ($p=0.281$) istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Deney grubundaki partnerlerin ön test ve son test ölçümleri arasında, hiç bir parametre yönünden (aktivite; $p=0.772$, sosyal; $p=0.955$, okul; $p=0.948$, toplam uyum puanı; $p=0.883$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Kontrol grubundaki zihinsel engelli çocukların ön test ve son test ölçümleri arasında, hiç bir parametre yönünden (aktivite; $p=0.438$, sosyal; $p=0.886$, okul; $p=0.296$, toplam uyum puanı; $p=0.307$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Kontrol grubundaki engelsiz çocukların ön test ve son test ölçümleri arasında sadece okul puanlarında ($p=0.007$) istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur. Kontrol grubundaki engelsiz çocukların son testte daha yüksek okul puanına sahip oldukları görülmektedir. Aktivite ($p=0.416$), sosyal ($p=0.192$), toplam uyum puanı ($p=0.186$) yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$) (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4. ÖOS'mın ve Partnerlerin Deneysel Çalışma Öncesi Ve Sonrası Yeterlilik Davranışları Yönünden Karşılaştırılması.

Yeterlilik alanları	Zihinsel engelli Çocuklar						Engelsiz Çocuklar						F _{3,72}	
	ÖOS (n=23)			Kontrol Grubu(n=15)			Partnerler (n=23)			Kontrol Grubu (n=15)			Öntest	Son test
	Ön test	SS	Son test	Ön test	SS	Son test	Ön test	SS	Son test	Ön test	SS	Son test	Öntest	Son test
Aktivite	40.04 ± 8.99	SS	43.52 ± 7.6	40.13 ± 10.35	SS	37.33 ± 8.52	40.48 ± 9.37	SS	39.61 ± 9.43	X	SS	43.26 ± 8.37	0.039	2.155
Sosyallik	40.43 ± 6.58	SS	44.35 ± 6.8	38.53 ± 10.06	SS	38.80 ± 10.19	44.96 ± 7.74	SS	45.09 ± 7.59	X	SS	46.27 ± 5.56	2.644	3.940
Okul	38.08 ± 7.77	SS	36.56 ± 6.8	37.4 ± 7.78	SS	35.53 ± 6.05	47.78 ± 4.48	SS	47.87 ± 4.49	X	SS	49.13 ± 2.85	13.183	32.875
Toplam yeterlilik	36.43 ± 6.76	SS	39.48 ± 5.83	36.33 ± 10.31	SS	33.60 ± 8.85	42 ± 7.46	SS	41.65 ± 7.12	X	SS	44.8 ± 6.54	3.826	6.943

Şekil 4.5. ÖOS'nın Program Öncesi ve Sonrası Sosyal Yeterlilik Davranışları

Çizelge 4.5. ÖOS'nın ve Partnerlerin Yeterlilik Davranışları Yönünden Ön Test Ve Son Test Farklılıklarının Karşılaştırılması

Yeterlilik alanları	Zihinsel Engelli Çocuklar				Engelsiz Çocuklar				F _{3,72}
	ÖOS		Kontrol Gr		Partnerler		Kontrol Gr		
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
Aktivite	3 48 ± 8 44		-2 80 ± 13 59		-0 87 ± 14 24		2 20 ± 10 16		1 077
Sosyallik	3 91 ± 6 89		0 27 ± 7 07		0 13 ± 10 96		2 73 ± 7 72		0 989
Okul	-1 52 ± 6 60		-1 87 ± 6 65		0 09 ± 6 35		3 40 ± 4 19		2 459
Toplam yeterlilik	3 04 ± 6 90		-2 73 ± 9 98		-0 35 ± 11 17		3 53 ± 9 83		1 625

Varyans analizi sonucunda yeterlilik davranışları ön test ve son test farklılıklarının karşılaştırılmasında: Gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p > 05$).

Aktivite, sosyallik, okul ve toplam yeterlilik puanları açısından tüm grupların ön ve son test farklılıkları istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p > 05$). Aktivite açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.385$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.961$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.599$, olarak bulunmuştur. Sosyallik açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.572$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.794$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.439$ olarak bulunmuştur. Okul puanları açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.998$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.773$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.811$ olarak bulunmuştur. Toplam yeterlilik puanları açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.270$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.612$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.625$, olarak bulunmuştur (Çizelge 4 5).

Çizelge 4.6. ÖOS'nın ve Partnerlerin Sorun Davranışlar Yönünden Ön Test ve Son Test Ölçümlerinin Karşılaştırılması

Sorun davranışlar	Zihinsel Engelli Çocuklar				Engelsiz Çocuklar					
	ÖOS (n=23)		Kontrol Grubu(n=15)		Partnerler (n=23)		Kontrol Grubu (n=15)		F _{3 72}	
	Ön test X	Son test SS	Ön test X	Son test SS	Ön test X	Son test SS	Ön test X	Son test SS	Öntest	Son test
Sosyal İçerik Dönüklük Sorunları	62.43 ± 9.42	57.09 ± 8.59	64.67 ± 11.83	62.27 ± 13.11	57.39 ± 8.62	57.35 ± 8.95	56.6 ± 6.69	54.53 ± 5.75	3.071	1.821
Somatik Sorunlar	52.91 ± 5.41	51.61 ± 3.27	56.67 ± 7.63	53.2 ± 5.43	52.35 ± 4.56	52.3 ± 3.99	55.2 ± 8.45	51.8 ± 2.48	2.029	0.567
Anksiyete/Depresyon Sorunları	62.78 ± 7.51	57.83 ± 7.75	63.6 ± 9.69	59.93 ± 8.86	59.26 ± 7.26	59.22 ± 7.92	60.73 ± 5.96	58.87 ± 5.46	1.378	0.255
Sosyal Sorunlar	66.61 ± 7.95	64.22 ± 8.13	64.6 ± 9.12	62.6 ± 9.72	56.91 ± 7.53	57.48 ± 7.75	57.13 ± 7.28	56.40 ± 4.52	8.147	4.619
Düşünce Sorunları	60.13 ± 7.66	55.61 ± 6.18	62.87 ± 8.42	62.2 ± 9.59	56.61 ± 6.91	56.09 ± 7.10	55.60 ± 6.03	53.73 ± 4.48	4.111	4.241
Dikkat Sorunları	64.69 ± 8.05	59.52 ± 8.74	62.73 ± 8.37	58.6 ± 7.43	57.43 ± 6.99	57.13 ± 7.12	56.53 ± 5.04	56.87 ± 6.29	5.825	0.551
Suç Yönelik Davranışlar	56.65 ± 6.4	54.52 ± 4.58	57.53 ± 6.56	54.8 ± 4.35	53.52 ± 4.43	53.43 ± 4.76	56.13 ± 5.60	54.33 ± 5.98	1.861	0.299
Saldırgan Davranışlar	56.96 ± 7.97	55.39 ± 6.1	58.93 ± 9.66	54.53 ± 7.53	55.13 ± 5.63	54.74 ± 5.8	54.8 ± 5.95	54.87 ± 5.53	1.417	0.070
İçerik Yönelim	61.13 ± 8.43	54.74 ± 10.48	63.8 ± 9.08	58 ± 12.55	56.57 ± 9.24	56.61 ± 9.49	59.47 ± 6.75	55.07 ± 7.67	5.398	0.226
Diğer Yönelim	55.65 ± 8.99	53.04 ± 8.42	58.07 ± 8.65	50.6 ± 10.51	52.04 ± 8.93	51.7 ± 9.02	53.8 ± 7.66	53.13 ± 8.09	2.411	0.382
Toplam problem Puanı	62.26 ± 6.2	57.43 ± 7.16	63.53 ± 6.51	56.73 ± 10.29	56.48 ± 7.88	51.7 ± 9.02	57.33 ± 6.2	55.33 ± 6	1.811	0.304

Sorun davranışları yönünden tüm grupların ön test ve son test değerlerinin varyans analizi sonuçlarına göre: Sosyal sorunlar ön test ($F_{3,72}=8.147$, $p<0.05$) ve son test ($F_{3,72}=4.619$, $p<0.05$), düşünce sorunları ön test ($F_{3,72}=4.111$, $p<0.05$) ve son test ($F_{3,72}=4.241$, $p<0.05$), dikkat sorunları ön test ($F_{3,72}=5.825$, $p<0.05$) ve içe yönelim ön test ($F_{3,72}=5.398$, $p<0.05$) değişkenlerinde gruplar arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

ÖOS ve partnerlerin ön testleri karşılaştırıldığında sadece sosyal problemler ($p=0.00$), dikkat ($p=0.01$) ve toplam problem puanı yönünden istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Sosyal içe dönüklük ($p=0.26$), somatik problemler ($p=0.99$), anksiyete ($p=0.41$), düşünce problemleri ($p=0.36$) suça yönelik davranışlar ($p=0.26$), saldırgan davranışlar ($p=0.83$), toplam problem puanı ($p=0.96$) ve dışa yönelim puanlarında ($p=0.48$), içe yönelim ($p=0.28$) yönünden farklılıklar istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$). ÖOS ve partnerlerin son testleri karşılaştırıldığında sadece sosyal problemler ($p=0.02$) yönünden istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Sosyal içe dönüklük ($p=1.00$), somatik problemler ($p=0.93$), anksiyete ($p=0.93$), düşünce problemleri ($p=1.00$), dikkat ($p=0.71$), suça yönelik davranışlar ($p=0.88$), saldırgan davranışlar ($p=0.98$), toplam problem puanı ($p=0.96$) ve dışa yönelim puanlarında ($p=0.96$) içe yönelim ($p=0.92$) yönünden farklılıklar istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur (Çizelge 4.6)

Sorun davranışları yönünden tüm grupların ön test ve son test değerlerinin eşleştirilmiş t testi sonuçlarına göre: Deney grubundaki ÖOS'nın ön test ve son test ölçümleri arasında, düşünce problemleri ($p=0.039$), içe yönelim ($p=0.003$), anksiyete ($p=0.002$), dikkat ($p=0.026$), sosyal içe dönüklük ($p=0.006$), toplam problem puanı ($p=0.003$) yönünden istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Son test puanları ön test puanlarından önemli derecede düşük bulunmuştur. Somatik problemler ($p=0.328$), sosyal problemler ($p=0.262$), suça yönelik davranışlar ($p=0.106$), saldırgan davranışlar ($p=0.272$), dışa yönelim ($p=0.152$) açısından istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Deney grubundaki partnerlerin ön test ve son test ölçümleri arasında hiçbir problem davranış yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Somatik problemler ($p=0.0967$), sosyal problemler ($p=0.815$), düşünce problemleri ($p=0.734$), suça yönelik davranışlar ($p=0.949$), saldırgan davranışlar ($p=0.833$), içe yönelim ($p=0.986$), dışa yönelim ($p=0.912$), toplam problem puanı ($p=0.918$), anksiyete ($p=0.980$), dikkat ($p=0.898$), sosyal içe dönüklük ($p=0.986$) yönünden farklılıklar istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur. Kontrol grubundaki engelsiz çocukların ön test ve son test ölçümleri arasında hiçbir problem davranış yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Somatik problemler ($p=0.09$), sosyal problemler ($p=0.789$), düşünce problemleri ($p=0.61$), suça yönelik davranışlar ($p=0.447$), saldırgan davranışlar ($p=0.483$), içe yönelim ($p=0.087$), dışa yönelim ($p=0.929$), toplam problem puanı ($p=0.402$), anksiyete ($p=0.388$), dikkat ($p=0.821$), sosyal içe dönüklük ($p=0.277$) yönünden farklılıklar istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur. Kontrol grubundaki ZE çocukların ön test ve son test ölçümleri arasında sadece saldırgan davranışlar ($p=0.005$), toplam problem puanı ($p=0.013$) ve dışa yönelim puanlarında ($p=0.005$) istatistiksel olarak önemli farklılıklar bulunmuştur ($p<0.05$). Son test puanları ön test puanların önemli derecede düşük bulunmuştur. Somatik problemler ($p=0.109$), sosyal problemler ($p=0.441$), düşünce problemleri ($p=0.829$), suça yönelik davranışlar ($p=0.168$), içe

yönelim ($p=0.059$), anksiyete ($p=0.169$), dikkat ($p=0.141$), sosyal içe dönüklük ($p=0.418$) yönünden farklılıklar istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.7. ÖOS'nun ve Partnerlerin Sorun Davranışlar Yönünden Ön Test ve Son Test Farklılıklarının Karşılaştırılması

Sorun davranışlar	Zihinsel Engelli Çocuklar				Engelsiz Çocuklar				F _{3,72}
	ÖOS (n=23)		Kontrol (n=15)		Partnerler (n=23)		Kontrol (n=15)		
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
Sosyal İçe Dönüklük	-5.35 ± 8.53		-2.40 ± 11.13		-0.04 ± 11.95		-2.07 ± 7.08		1.098
Somatik Sorunlar	-1.30 ± 6.26		-3.47 ± 7.85		-0.04 ± 4.97		-4.00 ± 8.52		1.392
Anksiyete/Depresyon	-4.96 ± 6.70		-3.67 ± 9.80		-0.04 ± 8.42		-1.40 ± 6.09		1.719
Sosyal Sorunlar	-2.39 ± 9.97		-2.00 ± 9.78		0.571 ± 1.44		-0.40 ± 5.69		0.424
Düşünce Sorunları	-4.52 ± 9.87		-0.67 ± 11.71		-0.52 ± 7.28		-0.93 ± 6.93		0.969
Dikkat Sorunları	-5.17 ± 10.40		-4.13 ± 10.25		-0.30 ± 11.21		0.33 ± 5.61		1.481
Suçça Yönelik Davranışlar	-2.13 ± 6.07		-2.73 ± 7.27		-0.09 ± 6.46		-0.93 ± 4.62		0.710
Saldırgan Davranışlar	-1.57 ± 6.67		-4.40 ± 5.11		-0.39 ± 8.78		0.80 ± 4.30		1.681
İçe Yönelim	-6.39 ± 9.22		-5.80 ± 10.93		0.04 ± 11.85		-4.07 ± 8.56		1.739
Dışa Yönelim	-2.61 ± 8.42		-7.47 ± 8.62		-0.35 ± 15.00		0.13 ± 5.73		1.734
Toplam problem p	-4.83 ± 6.94		-6.80 ± 9.31		-0.26 ± 11.97		-1.33 ± 5.97		2.049

Sorun davranışları ön test ve son test farklılıklarının karşılaştırılması için gerçekleştirilen varyans analizi sonucunda: Gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>.05$)

Çizelge 4.7'ye göre tüm problem davranış puanları açısından tüm grupların ön ve son test farklılıkları istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>.05$), Sosyal içe dönüklük açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.810$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.928$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.281$ olarak bulunmuştur. Somatik sorunlar açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.770$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.298$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.921$ olarak bulunmuştur. Anksiyete/Depresyon puanları açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.960$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.954$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.154$ olarak bulunmuştur. Sosyal sorunlar açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.999$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.991$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.734$, olarak bulunmuştur. Düşünce sorunları açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.577$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.997$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.348$ olarak bulunmuştur. Dikkat sorunları puanları açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.989$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.954$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.154$ olarak bulunmuştur. Suçça yönelik davranış puanları açısından, ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.991$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.976$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.680$, olarak bulunmuştur. Saldırgan davranış puanları açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.590$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.951$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.935$ olarak bulunmuştur. Toplam problem puanı açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.913$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.984$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.328$, olarak bulunmuştur. İçe yönelim puanları açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.998$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.628$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.158$ olarak bulunmuştur. Dışa yönelim

puanı açısından ÖOS ve kontrol grubu arasında $p=0.511$, partnerlerle kontrol grubu arasında $p=0.999$, ÖOS ile partnerler arasında $p=0.886$ olarak bulunmuştur (Çizelge 4.7)

4.4. Öğretmen Değerlendirme Formu

Öğretmen değerlendirme formları, program öncesi tüm katılımcılardan toplanmıştır. Ancak program sonrası ölçümlerde, katılımcıların bir çoğu formu doldurmayı reddetmiştir. Bu durum denek kaybına yol açmıştır. Toplanan verilerin çok sınırlı olması nedeniyle öğretmen değerlendirme formu parametresi değerlendirilmeden çıkartılmıştır.

4.5. Kaynaştırılmış Özel Olimpiyatlar Değerlendirme Formları

4.5.1. Özel Olimpiyat Sporcuları ve Partnerlerin Kaynaştırılmış Futbol Anket Formları Sonuçları

Çizelge 4.8. ÖOS'nın ve Partnerlerin Program Öncesi ve Sonrası Futbola Yönelik Düşünceleri

		ÖN TEST				SON TEST				p
		ÖOS		PARTNER		ÖOS		PARTNER		
		N	%	N	%	N	%	N	%	
En sevdiğin spor	Futbol	22	95.7	21	91.3	20	87.0	20	87.0	112
	Yüzme	1	4.3	-	-	3	13.0	-	-	
	Voleybol	-	-	1	4.3	-	-	2	8.7	
	Basketbol	-	-	1	4.3	-	-	1	4.3	
Futbola ilgili nelerden hoşlanıyorsun	Beceri	14	60.9	16	69.6	9	39.1	18	78.3	000*
	Antrenman	3	13.0	1	4.3	1	4.3	-	-	
	Yarışma	6	26.1	-	-	13	56.5	-	-	
	Spor yapmak	-	-	6	26.1	-	-	5	21.7	
Spor yapmak için yeterli zamanın var mı?	Evet	21	91.3	21	91.3	21	91.3	16	69.6	059
	Hayır	1	4.3	-	-	2	8.7	2	8.7	
	Bilmiyorum	1	4.3	2	8.7	-	-	5	21.7	
Antrenmandan hoşlanma düzeyi	Hiç hoşlanmıyorum	1	4.3	-	-	1	4.3	2	8.7	016*
	Biraz hoşlanıyorum	4	17.4	2	8.7	2	8.7	10	43.5	
	Çok hoşlanıyorum	18	78.3	21	91.3	20	87.0	11	47.8	
Yarışmalardan hoşlanma düzeyi	Hiç hoşlanmıyorum	1	4.3	-	-	1	4.3	1	4.3	200
	Biraz hoşlanıyorum	3	13.0	3	13.0	-	-	3	13.0	
	Çok hoşlanıyorum	19	82.6	20	87.0	22	95.7	19	82.6	
Takımla beraber olmaktan hoşlanma düzeyi	Hiç hoşlanmıyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	080
	Biraz hoşlanıyorum	-	-	1	4.3	1	4.3	5	21.7	
	Çok hoşlanıyorum	23	100.0	22	95.7	22	95.7	18	78.3	

* $p < 0.05$

Özel Olimpiyat sporcularının ve partnerlerin program öncesi ve sonrası futbolla ilgili düşüncelerinde istatistiksel olarak önemli düzeyde farklılık bulunmamıştır ($p > 05$). Hem partnerler hem de ÖOS programının başında ve sonunda futbolla ilgili olumlu görüşler bildirmişlerdir. Başlangıçta yarışmalardan ÖOS'nun %26.1'i hoşlanırken, program sonunda bu oran %56.5'e yükselmiştir. Başlangıçta partnerlerin %91.3'ü antrenmanlardan çok hoşlanırken, program sonunda %47.8'i çok hoşlandıklarını ifade etmişler

Program başında ÖOS ve partnerlerin futbola ilişkin görüşleri yönünden istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 05$). Ancak program sonrası görüşlerinde iki maddede anlamlı farklılığa rastlanmıştır ($p < 05$). İlk madde "futbolla ilgili nelerden hoşlandıklarını" öğrenmeye yönelik olan maddedir. Program sonrasında ÖOS'nun %39.1'i, partnerlerin ise %78.3'ü beceri kazanmaktan hoşlandıklarını ifade etmişlerdir. ÖOS'nun %95.7'i, partnerlerin %82.6'ı futbolla ilgili olarak yarışmalara katılmaktan çok hoşlandıklarını ifade etmişlerdir. İstatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunan ikinci madde "antrenmanlardan hoşlanma düzeyi" dir. Program sonunda ÖOS'nun %87'i, partnerlerin ise %47.8'i antrenmanlardan çok hoşlandıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.9. ÖOS'nun ve Partnerlerin Program Öncesi ve Sonrası Takım Arkadaşları İle İlişkilerine Yönelik Düşünceleri

		ÖN TEST					SON TEST				
		ÖOS		PARTNER		p	ÖOS		PARTNER		p
		N	%	N	%		N	%	N	%	
Takımdaki kendi okul arkadaşları ile anlaşma	Hiçbiriyle anlaşamıyorum	-	-	-	-	710	1	4.3	-	-	589
	Bir kısmı ile anlaşıyorum	5	21.7	4	17.4		5	21.7	5	21.7	
	Hepsiyle anlaşıyorum	18	78.3	19	82.6		17	73.9	18	78.3	
Takımdaki kardeş okul arkadaşları ile anlaşma	Hiçbiriyle anlaşamıyorum	1	4.3	-	-	574	1	4.3	-	-	021*
	Bir kısmı ile anlaşıyorum	4	17.4	5	21.7		5	21.7	14	60.9	
	Hepsiyle anlaşıyorum	18	78.3	18	78.3		17	73.9	9	39.1	
Takım tercihi	Kardeş okul	7	30.4	-	-		11	47.8	-	-	
	Kendi okulum	16	69.6	-	-		12	52.2	-	-	
Kardeş okulla takım çalışmalarına katılma isteği	Evet	17	73.9	-	-		20	87.0	-	-	
	Hayır	6	26.1	-	-		3	13.0	-	-	
Gelecek yıl kardeş okul takımına katılma	Evet	19	82.6	19	82.6	091	20	87.0	14	60.9	029*
	Hayır	4	17.4	1	4.3		3	13.0	3	13.0	
	Bilmiyorum	-	-	3	13.0		-	-	6	26.1	
Kayn spora katıldıktan sonra zeçları daha iyi anlıyor musun	Hayır	-	-	1	4.3		-	-	-	-	
	Biraz daha iyi	-	-	10	43.5		-	-	13	56.5	
	Çok daha iyi	-	-	12	52.2		-	-	10	43.5	
Kardeş okulla katılmak istediğin spor branşları	Basketbol	13	56.5	9	39.1	026	14	60.9	4	17.4	002*
	Voleybol	3	13.0	3	13.0		3	13.0	3	13.0	
	Yüzme	2	8.7	6	26.1		5	21.7	5	21.7	
	Jimnastik	-	-	1	4.3		-	-	-	-	
	Futbol	-	-	4	17.4		-	-	11	47.8	
	Katılmak istemiyorum	5	21.7	-	-		1	4.3	-	-	

* $p < 05$

ÖOS'nın program öncesi ve sonrası takım içi arkadaş ilişkileri yönünden istatistiksel olarak önemli düzeyde farklılık bulunmamıştır ($p > 05$). Partnerlerin ilk ve son test karşılaştırmalarında sadece bir maddede (Takımdaki kardeş okul arkadaşları ile anlaşma düzeyi) istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p = 022$). Başlangıçta takım arkadaşlarının %78.3'ü ile anlaştığını ifade eden partnerlerin oranı programın sonunda %39.1'e düşmüş, bir kısmı ile anlaşıyorum diyenlerin oranı %21.7'den %60.9'a çıkmıştır. Program sonrası, ÖOS ve partnerlerin takım içi iletişimlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, üç maddede ("Takımdaki kardeş okul arkadaşları ile anlaşma", "Gelecek yıl kardeş okul takımına katılma", "Kardeş okulla katılmak istediğin spor branşları") istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p < 05$). ÖOS'nın %73.9'u, takımdaki tüm kardeş okul arkadaşları ile anlaştıklarını belirtirken bu oran partnerlerde %39.1 olarak bulunmuştur. ÖOS'nın %87'i, partnerlerin ise %60.9'u gelecek yıl kardeş okul takımına katılmak istediklerini bildirmişlerdir. ÖOS'nın %60.9'u, partnerlerin ise %17.4'ü basketbola katılmak istediklerini bildirmişlerdir. ÖOS'dan hiç biri futbolu tercih etmezken, partnerlerin %47.8'i futbola katılmak istediklerini ifade etmişlerdir.

Hem program öncesi hem de program sonrasında ÖOS ve partnerler arasında kendi okul arkadaşları ile okulda ve evde görüşme sıklıkları açısından istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p = 000$). ÖOS'nın tamamı program öncesi ve sonrası spor yapmadıkları zamanlarda, takımdaki kendi okullarından arkadaşları ile okulda günde bir kez, toplumda haftada bir ya da daha fazla evde ise hiç görüşmediklerini belirtmişlerdir. Buna ek olarak takımdaki kardeş okuldan gelen arkadaşları ile sadece Özel Olimpiyatlar Kaynaştırılmış Futbol antrenmanları sırasında görüştiklerini okulda ve evde ise hiç görüşmediklerini belirtmişlerdir. Sporcuların hiç birisinin kaynaştırma futbol takımında akrabası bulunmamaktadır.

Ön ve Son test sonucunda, çalışmaya katılan engelsiz deneklerin tamamı, spor yapmadıkları zamanlarda, takımdaki kendi okullarından arkadaşları ile okulda günde bir kez, toplumda ise deneklerin %43.5'i günde bir kez, %56.5'i haftada bir ya da daha fazla, evde ise deneklerin %17.4'ü günde bir kez, %21.7'si haftada bir kez, %47.8'i ayda bir kez ve %13.0'ü hiç görüşmediklerini belirtmişlerdir. Buna ek olarak takımdaki kardeş okuldan gelen arkadaşları ile sadece futbol antrenmanları sırasında görüştiklerini, okulda ve evde ise hiç görüşmediklerini belirtmişlerdir. Kaynaştırma futbol takımında hiç birinin akrabası bulunmamaktadır.

Program öncesi, ÖOS'ları ve partnerlerin takım içi iletişimlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, sadece bir maddede (Kardeş okulla katılmak istediğin spor branşları) istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p < 05$). Basketbola katılmak isteyen ÖOS'nın oranı %56.5, partnerlerin oranı ise %39.1 olarak bulunmuştur. ÖOS'nın %21.7'si katılmak istediği bir spor branşı olmadığını bildirirken, partnerlerin tamamı katılmak istedikleri bir spor branşını bildirmişlerdir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.10. ÖOS'nun ve Partnerlerin Program Öncesi ve Sonrası Kendilerine İlişkin Duyguları

		ÖN TEST				SON TEST			
		Ö.O.S		PARTNER		Ö.O.S		PARTNER	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Futbolda daha iyi olmaya başladım mı?	Hayır	2	8.7	2	8.7	1	4.3	2	8.7
	Biraz	8	34.8	11	47.8	8	34.8	9	39.1
	Çok daha iyi	13	56.5	10	43.5	14	60.9	12	52.2
Futbola katılırken kendinle ilgili iyi duygular hissediyor musun?	Evet	21	91.3	22	95.7	21	91.3	17	73.9
	Hayır	2	8.7	1	4.3	2	8.7	6	26.1
Futbola katılırken kendinle ilgili neden iyi duygular hissediyorsun?	Futbol becerimi geliştiriyor	6	26.1	-	-	5	21.7	-	-
	Mutlu oluyorum	10	43.5	-	-	11	47.8	-	-
	Bilmiyorum	7	30.4	-	-	7	30.4	-	-
	ZEÇ larla oynamaktan hoşlanıyorum	-	-	6	26.1	-	-	5	21.7
	ZEÇ ları daha iyi anlıyor ve yaklaşıyorum	-	-	14	60.9	-	-	5	21.7
	ZEÇ lara yardımcı oluyor ve sorunlarını paylaşıyorum	-	-	3	13.0	-	-	-	-
	Cevap vermeyenler	-	-	-	-	-	-	13	56.5

Program öncesi ve sonrası ÖOS'nun ve partnerlerin takım içi arkadaş ilişkileri yönünden istatistiksel olarak önemli düzeyde farklılık bulunmamıştır ($p > .05$).

Her iki grup sporcu da program öncesi ve sonrası olumlu duygular ifade etmişlerdir (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.11. ÖOS'nın Ve Partnerlerin Program Öncesi Ve Sonrası Kaynaştırma Spor Programı Hakkındaki Düşünceleri

		ÖN TEST					SON TEST			
		Ö.O.S		PARTNER			Ö.O.S		PARTNER	
		N	%	N	%	p	N	%	N	%
Bu programın müsabaka tarzı nasıl?	Yarışmaya dayalı değil	-	-	5	21.7		-	-	2	8.7
	Biraz yarışmaya dayalı	-	-	15	65.2		-	-	11	47.8
	Çok yarışmasal	-	-	3	13.0		-	-	10	43.5
Takımda oynama tarzın nasıl?	Her zaman yeteneğimin en iyisini sergilerim	-	-	7	30.4		-	-	6	26.1
	Sert oynarım ama ÖOS larından oynamaya fırsatını elinden almam	-	-	4	17.4		-	-	5	21.7
	ÖOS larına yardım edecek ve oyunu hareketli kılacak tarzda oynarım	-	-	9	39.1		-	-	6	26.1
	Hiç sert oynamam	-	-	3	13.0		-	-	6	26.1
							5	21.7	9	39.1
Kaynaştırma sporu ile ilgili en çok hoşlandığın şey nedir?	Spor yapmak Futbol becerilerini geliştirmek	6	26.1	5	21.7		9	39.1	-	-
	Yarışma	3	13.0	-	-		9	39.1	8	34.8
	Arkadaşlık	14	60.9	16	69.6		-	-	2	8.7
	Zamanı eğlenceli ve yararlı bir şekilde geçirmek	-	-	2	8.7		-	-	3	13.0
	Takım çalışması	-	-	-	-		-	-	1	4.3
	Cevap vermeyenler	-	-	-	-		3	13.0	-	-
							-	-	-	-
Kaynaştırma sporu ile ilgili en az hoşlandığın şey nedir?	Antrenman	1	4.3	-	-		-	-	-	-
	Kardeş okul	2	8.7	-	-		2	8.7	3	13.0
	Kavga	-	-	7	30.4		18	78.3	18	78.3
	Yok	20	87.0	13	56.5		-	-	-	-
	Gruplaşma	-	-	1	4.3		-	-	-	-
	Antrenman maç süresi kısa	-	-	1	4.3		-	-	2	8.7
	Akşam eve yorgun gitmek	-	-	1	4.3		-	-	-	-
Kaynaştırma sporuna katılması için arkadaşını destekler misin?	Kesinlikle hayır	2	8.7	2	8.7	0.04*	1	4.3	1	4.3
	Hayır	8	34.8	-	-		1	4.3	1	4.3
	Kararsızım	-	-	-	-		-	-	3	13.0
	Evet	-	-	5	21.7		1	4.3	-	-
	Kesinlikle evet	13	56.5	16	69.6		20	87.0	18	78.3
Kaynaştırma sporuna katılması için arkadaşını neden desteklersin?	Futbol becerisini geliştirmek	-	-	7	30.4		-	-	6	26.1
	Yeni arkadaşlar edinmek(yardımcı olmak spor yapmak)	-	-	8	34.8		-	-	-	-
	Zamanımı eğlenceli ve yararlı şekilde geçirmek	-	-	2	8.7		-	-	3	13.0
	Kavga olduğu için	-	-	1	4.3		-	-	14	60.9
	Cevap vermeyenler	-	-	5	21.7		-	-	-	-

* p<05

Özel Olimpiyat sporcularının ve partnerlerin program öncesi ve sonrası kaynaştırma sporuna ilişkin görüşleri yönünden istatistiksel olarak önemli düzeyde farklılık bulunmamıştır(p>.05). Sadece program öncesinde ÖOS ve partnerler arasında bir maddede ("Kaynaştırma sporuna katılması için arkadaşını destekler misin?") iki grup arasında istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur (p<.05). ÖOS'nın %43.5'i arkadaşını bu program için desteklemezken, bu oran partnerler de % 8.7 olarak bulunmuştur (Çizelge 4.11)

4.5.2. ÖOS ve Partnerlerin Aile Formları

Bu çalışmaya katılan ÖOS ve partnerlerin aileleri ilk kez kaynaştırma spor programında yer almaktadırlar. Çalışmaya partner, antrenör ve gönüllü olarak katılan aile üyesi bulunmamaktadır.

Çizelge 4.12. Ailelerin Programı Desteklemedeki Amaçları

		ÖN TEST					SON TEST			
		ÖOS AİLE		PARTNER AİLE			ÖOS AİLE		PARTNER AİLE	
		N	%	N	%	P	N	%	N	%
Sporcunun kaynaştırma spora katılımını desteklemenizdeki amaç 1	Spor becerilerini geliştirme	6	26.1	9	39.1	896	9	39.1	10	43.5
	Benlik saygısı ve kendine güven	6	26.1	5	21.7		7	30.4	4	17.4
	Sağlığını geliştirme	3	13.0	3	13.0		2	8.7	1	4.3
	Uyum sağlayıcı davranış	6	26.1	4	17.4		1	4.3	5	21.7
	Arkadaşlık geliştirme	2	8.7	2	8.7		4	17.4	3	13.0
Sporcunun kaynaştırma spora katılımını desteklemenizdeki amaç 2	Spor becerilerini geliştirme	4	17.4	2	8.7	075	4	17.4	3	13.0
	Benlik saygısı ve kendine güven	7	30.4	5	21.7		4	17.4	7	30.4
	Sağlığını geliştirme	5	21.7	4	17.4		3	13.0	4	17.4
	Uyum sağlayıcı davranış	6	26.1	3	13.0		6	26.1	5	21.7
	Arkadaşlık geliştirme	1	4.3	9	39.1		6	26.1	4	17.4
Sporcunun kaynaştırma spora katılımını desteklemenizdeki amaç 3	Spor becerilerini geliştirme	6	26.1	3	13.0	040*	3	13.0	4	17.4
	Benlik saygısı ve kendine güven	-	-	6	26.1		5	21.7	3	13.0
	Sağlığını geliştirme	6	26.1	4	17.4		3	13.0	8	34.8
	Uyum sağlayıcı davranış	3	13.0	6	26.1		4	17.4	3	13.0
	Arkadaşlık geliştirme	8	34.8	3	13.0		7	30.4	5	21.7
	Diğer	-	-	1	4.3		1	4.3	-	-

* p<05

Ailelerin programı desteklemekteki öncelikli amaçları sırasıyla yukarıdaki tabloda verilmiştir. ÖOS aileleri ve partner ailelerinin program öncesi ve sonrası amaç sıralamasında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır.

Program öncesinde ÖOS ve partner aileleri arasında sadece bir maddede istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur(p<05).

Üçüncü amaç olarak ÖOS ailelerinin %26.1'i ile partner ailelerinin %13'ü spor becerilerini geliştirmeyi, ÖOS ailelerinin %34.8'i ile partner ailelerinin de %13'ü çocuklarının arkadaşlık ilişkilerinin gelişmesini arzu ettiklerini bildirmişlerdir (Çizelge 4.12)

Çizelge 4.13. Program Öncesi ve Sonrası ÖOS ve Partnerlerin Ailelerinin Program Tercihine İlişkin Görüşleri

		ÖN TEST					SON TEST				
		Ö.O.S AİLE		PARTNER AİLE			ÖOS AİLE		PARTNER AİLE		
		N	%	N	%	p	N	%	N	%	p
Ulaşım sorunu	Hayır	-	-	-	-		23	100	23	100	
	Deneyim yok	23	100	23	100		-	-	-	-	
Antrenörlerin çocuklarla çalışma yetenekleri	Zayıf	-	-	-	-		1	4.3	-	-	026*
	Uygun	-	-	-	-		10	43.5	5	21.7	
	Mükemmel	-	-	-	-		7	30.4	3	13.0	
	Bilmiyorum	23	100	23	100		5	21.7	15	65.2	
Özel olimpiyatlar yerine kaynaştırma sporlarını tercih etme	Evet	20	87.0	6	26.1	000*	20	87.0	13	56.5	064
	Hayır	-	-	-	-		-	-	1	4.3	
	Tercihim yok	3	13.0	17	73.9		3	13.0	9	39.1	
Kaynaştırma sporunu tercih etme nedeni	Toplumla kaynaşması. arkadaşlık geliştirme. güven artması. benlik ve uyum gelişimi	6	26.1	-	-		9	39.1	-	-	
	Ç. umun başarılı olmasını görmek. uyum artışı sosyal ilişkileri geliştirme	13	56.5	-	-		-	-	-	-	
	Uyum konusunda endişe deneyim eksikliği	2	8.7	-	-		-	-	-	-	
	Engelsiz ç lar model olur beceri seviyeleri gelişir	-	-	-	-		8	34.8	-	-	
	Eng birey tanınması kendine güven artması yaşama gerçekçi bakması. ze lere yrdcı olması	-	-	5	21.7		-	-	-	-	
	Birliktelik duygusunu sağlayan bir ç lş ze leri sevdi ark çevre genişledi	-	-	-	-		-	-	3	13.0	
	Bu tip bir ç lş sağlıklı uyumlu kendine güvenen birey olarak yetişmesini sağlar	-	-	-	-		-	-	4	17.4	
	Cevap vermeyenler	2	8.7	18	78.3		6	26.1	16	69.6	

* p< 05

Program öncesi ÖOS aileleri ve partner aileleri arasında sadece program tercihleri arasında istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur (p<.05). ÖOS ailelerinin %87' i özel olimpiyat sporları yerine kaynaştırma sporlarını tercih ederken bu oran partner ailelerinde %26.1 dir Program sonrası ÖOS aileleri ve partner aileleri arasında antrenörlerin çocuklarla çalışma yetenekleri hakkındaki görüşleri açısından istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur (p<.05). Antrenörlerin çocuklarla çalışma yeteneklerini ÖOS ailelerinin %73.9' u "uygun ve mükemmel" olarak değerlendirirken, bu oran partnerlerin ailelerinde % 34.7 dir Program öncesi ve sonrası ÖOS ve partner ailelerinin kendi içlerinde karşılaştırılmalarında istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmamıştır (p>.05). Program öncesi ve sonrası değerlendirmede, ÖOS ve partner aileler, kendi okullarındaki ailelerle iletişimlerinin biraz olduğunu, ÖOS aileleri ile iletişimlerinin olmadığını belirtmişlerdir (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.14 Program Öncesi ve Sonrası ÖOS ve Partner Ailelerin Yarışmalara İlişkin Görüşleri

Sporcu yarışırken olayın en önemli yönü		ÖN TEST				SON TEST			
		Ö O S AİLE		PARTNER AİLE		Ö O S AİLE		PARTNER AİLE	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Birinci derecede	Kazanma	2	8.7	3	13.0	3	13.0	2	8.7
	Takım çalışması	5	21.7	-	-	7	30.4	-	-
	Sportmenlik	4	17.4	-	-	5	21.7	-	-
	Takım çalışması	-	-	3	13.0	-	-	4	17.4
	Kişisel performans	7	30.4	5	21.7	1	4.3	1	4.3
	Takım performansı	-	-	3	13.0	-	-	1	4.3
	Eğlenme	-	-	-	-	-	-	1	4.3
	Dostluk-takım ruhu	5	21.7	9	39.1	7	30.4	14	60.9
İkinci derecede	Kazanma	4	17.4	4	17.4	2	8.7	4	17.4
	Takım çalışması	4	17.4	3	13.0	5	21.7	4	17.4
	Sportmenlik	2	8.7	5	21.7	1	4.3	5	21.7
	Kişisel performans	4	17.4	2	8.7	4	17.4	3	13.0
	Takım performansı	3	13.0	5	21.7	1	4.3	3	13.0
	Eğlenme	1	4.3	-	-	3	13.0	-	-
	Dostluk-takım ruhu	5	21.7	4	17.4	7	30.4	4	17.4
Üçüncü derecede	Kazanma	1	4.3	4	17.4	4	17.4	3	13.0
	Takım çalışması	2	8.7	2	8.7	4	17.4	2	8.7
	Sportmenlik	3	13.0	3	13.0	1	4.3	4	17.4
	Kişisel performans	3	13.0	3	13.0	2	8.7	4	17.4
	Takım performansı	5	21.7	2	8.7	4	17.4	5	21.7
	Eğlenme	-	-	5	21.7	4	17.4	3	13.0
	Dostluk-takım ruhu	9	39.1	4	17.4	4	17.4	2	8.7
Yarışmalarda kardeş okul sporcularının üstün olduğunu düşünüyor musunuz?	Hayır	6	26.1	9	39.1	8	34.8	12	52.2
	Bazen	5	21.7	6	26.1	8	34.8	4	17.4
	Çok	5	21.7	-	-	5	21.7	3	13.0
	Bilmiyorum	7	30.4	8	34.8	2	8.7	4	17.4

Ailelerin yarışmalara ilişkin görüşlerinde program öncesi ve sonrasında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p < .05$) (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.15. Program Öncesi ve Sonrası ÖOS ve Partner Ailelerin Programın Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüşleri.

		ÖN TEST				SON TEST			
		Ö O S AİLE		PARTNER AİLE		Ö O S AİLE		PARTNER AİLE	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Spor becerileri	Gelişmedi	-	-	2	8.7	-	-	-	-
	Biraz gelişti	16	69.6	12	52.2	11	47.8	7	30.4
	Çok gelişti	7	30.4	9	39.1	12	52.2	16	69.6
Benlik saygısı-kendine güven	Gelişmedi	-	-	1	4.3	-	-	-	-
	Biraz gelişti	9	39.1	10	43.5	7	30.4	4	17.4
	Çok gelişti	14	60.9	12	52.2	16	69.6	19	82.6
Sağlık	Gelişmedi	-	-	1	4.3	-	-	-	-
	Biraz gelişti	15	65.2	10	43.5	7	30.4	8	34.8
	Çok gelişti	8	34.8	12	52.2	16	69.6	15	65.2
Uyumsal davranış	Gelişmedi	-	-	1	4.3	-	-	-	-
	Biraz gelişti	11	47.8	14	60.9	10	43.5	9	39.1
	Çok gelişti	12	52.2	8	34.8	13	56.5	14	60.9
Sporcu arkadaşları ile ilişkiler	Gelişmedi	-	-	1	4.3	-	-	-	-
	Biraz gelişti	13	56.5	14	60.9	6	26.1	3	13.0
	Çok gelişti	10	43.5	8	34.8	17	73.9	20	87.0
Kardeş okul sporcuları ile ilişkiler	Gelişmedi	23	100	23	100	-	-	-	-
	Biraz gelişti	-	-	-	-	11	47.8	5	21.7
	Çok gelişti	-	-	-	-	12	52.2	18	78.3
Okul arkadaşları ile ilişkiler	Gelişmedi	-	-	1	4.3	-	-	-	-
	Biraz gelişti	13	56.5	13	56.5	7	30.4	8	34.8
	Çok gelişti	10	43.5	9	39.1	16	69.6	15	65.2
Aile bireyleri ile ilişkiler	Gelişmedi	1	4.3	1	4.3	1	4.3	-	-
	Biraz gelişti	10	43.5	8	34.8	7	30.4	7	30.4
	Çok gelişti	12	52.2	14	60.9	15	65.2	16	69.6
Diğer yetişkinlerle ilişkiler	Gelişmedi	-	-	1	4.3	-	-	-	-
	Biraz gelişti	11	47.8	7	30.4	10	43.5	8	34.8
	Çok gelişti	12	52.2	15	65.2	13	56.5	15	65.2

Ailelerin çocuklarının gelişim alanlarına ilişkin görüşlerinde program öncesi ve sonrasında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p < .05$). Her iki grup aile de, program sonunda çocuklarının spor becerileri, benlik saygısı ve güven, sağlık, uyumsal davranış ve diğerleri ile ilişkiler alanında geliştiklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.16. Program Öncesi ve Sonrası ÖOS ve Partner Ailelerin Programa İlişkin Görüşleri

		ÖN TEST					SON TEST			
		Ö.O.S AİLE		PARTNER AİLE			Ö.O.S AİLE		PARTNER AİLE	
		N	%	N	%	p	N	%	N	%
Kaynaştırma sporlarının en çok hoşlandığımız yönleri	Toplumla kaynaşması iletişim-spor becerilerinin gelişmesi	10	43.5	-	-		-	-	-	-
	Kendine güveni arttı spor becerisi gelişti toplumla kaynaştı	-	-	-	-		17	73.9	-	-
	Sağlığa faydalı uyumu geliştirir mutlu olur	9	39.1	-	-		-	-	-	-
	Arkadaş çevresi genişledi spor yaptı	-	-	-	-		5	21.7	-	-
	ZE lerin topluma kazandırılması engelsiz çocukları onlara model olması	-	-	13	56.5		-	-	10	43.5
	Arkadaşlık geliştirilmesi çocuklarının sorumluluk alması.spor becerilerinin gelişmesi.sosyalleşme	-	-	5	21.7		-	-	9	39.1
	İyi eğitim ve eğitilmiş antrenörlerle çalışma	-	-	2	8.7		-	-	-	-
Cevap vermeyenler	4	17.4	3	13.0		1	4.3	4	17.4	
Kaynaştırma sporlarının en az hoşlandığımız yönleri	Antrenör ve çocuğumun başarısız olması	-	-	-	-		2	8.7	-	-
	Ailelerin ilgisiz kalması kavga ze çocuğun model alınması	-	-	4	17.4		-	-	5	21.7
	Yok	23	100	19	82.6		21	91.3	18	78.3
Sporcunun kaynaştırma deneyiminde n memnuniyet	Kararsızım	-	-	-	-		1	4.3	1	4.3
	Memnun kaldım	-	-	-	-		5	21.7	7	30.4
	Çok memnun kaldım	-	-	-	-		17	73.9	15	65.2
	Deneyim yok	23	100	23	100		-	-	-	-
Kaynaştırma sporu ZEC olan ailelere önerme	Kararsızım	-	-	4	17.4	0.32*	-	-	1	4.3
	Öneririm	-	-	2	8.7		1	4.3	4	17.4
	Şiddetle öneririm	23	100	17	73.9		22	95.7	18	78.3
Kaynaştırma sporu ile ilgili eklemek istediğimiz düşünce	Ze ler spor yoluyla başarılı olur engelsiz ç olumlu tutum geliştirebilir.	4	17.4	-	-		-	-	-	-
	Antrenör çla daha fazla ilgilenmeli yeni branşlar çış devam etsin	-	-	-	-		10	43.5	-	-
	Arkadaş çevre genişler asabiyeti azalır antrenör daha çok ilgilen.	-	-	2	8.7		-	-	-	-
	Ze çün aile motivasyonu için iyi Antrman sayısı artırılmış çış devam etsin	-	-	-	-		-	-	3	13.0
	Cevap vermeyenler	19	82.6	21	91.3		13	56.5	20	87.0

* p< 05

Ailelerin çocuklarının gelişim alanlarına ve programa ilişkin görüşlerinde program öncesi ve sonrasında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır(p< 05)

ÖOS aileleri bu program sayesinde, çocuklarının arkadaş çevrelerinin genişlediğini, spor yaptıklarını, toplumla kaynaştıklarını, iletişim ve spor becerilerinin geliştiğini, kendilerine olan güvenlerinin arttığını, daha uyumlu ve mutlu olduklarını belirtmişlerdir. Partnerlerin aileleri ise, bu programda en çok hoşlandıkları şey olarak; ZEC'ların topluma kazandırılmasını, kendi çocuklarının model olmasını, arkadaşlık ilişkilerinin gelişmesini, sorumluluk almalarını, spor becerilerinin gelişmesini belirtmişlerdir.

Program öncesi ÖOS aileleri ve partner aileleri arasında kaynaştırma sporu ZEC'ların ailelerine önerme görüşleri açısından istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur (p< 05) (Çizelge 4.16)

4.5.3. Antrenörlerin Kaynaştırma Futbol Programına İlişkin Görüşleri

Bu çalışmaya katılan 16 antrenör ilk kez kaynaştırma spor programında yer almaktadır. Çalışmaya antrenörlerin ailesinden partner ya da sporcu olarak katılan aile üyesi bulunmamaktadır.

Çizelge 4.17. Antrenörlerin Geçmiş Deneyimleri

		Son Test	
		N	%
Geleneksel ÖO da antrenörlük yapıyor musun?	Evet	8	50
	Hayır	8	50
ÖO da mı yoksa kaynaştırma sporlarında mı antrenörlük yapmayı tercih edersin?	Özel olimpiyatlar	2	12.5
	Kaynaştırma sporlar	12	75.0
	Tercihim yok	2	12.5
Geçmiş yıllarda ÖO dışında başka bir takım çalıştırdınız mı?	Evet	2	12.5
	Hayır	14	87.5
Hangi düzeyde takım çalıştırdınız?	İlköğretim	2	12.5
	Çalıştırmadım	14	87.5
ÖO dan ne tür eğitim aldınız?	Genel özel olimpiyat bilgilendirme toplantılarına katıldım	16	100.0
ÖO dışında formal antrenörlük eğitimi aldınız mı?	Aldım	2	12.5
	Almadım	14	87.5
ÖO dışında ZEÇ larla nasıl çalışılacağına dair formal eğitim aldınız mı?	Aldım	0	0
	Almadım	16	100
Kaynaştırma spor takımında antrenörlük yapma nedeniniz	Gönüllü/işle bağlantılı	12	75.0
	Para/işle ilgili	4	25.0
	Diğer	-	-

Antrenörlerin %50'si geleneksel ÖO'da antrenörlük deneyimine sahip olduklarını, %87.5'i başka bir takım çalıştırmadıklarını, %75'i kaynaştırma sporlarında antrenörlük yapmayı tercih ettiklerini, tamamı ÖO bilgilendirme toplantılarına katıldıklarını, ancak ZEÇ'larla ilgili formal bir eğitim almadıklarını bildirmişlerdir (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.18. Antrenörlerin Kaynaştırma Futbol Takımı İle İlgili Görüşleri

		Son Test	
		N	%
Partnerlerin yanı sıra ZEÇ'lara karşı antrenörlük yeteneğinizi nasıl değerlendiriyorsunuz ?	Pek yeterli değil	-	-
	Yeterli	14	87.5
	Çok yeterli	2	12.5
Kaynaştırma sporlarında bazen kural değişikliği yapmayı düşünüyor musunuz?	Evet	16	100.0
	Hayır	-	-
Kaynaştırma sporlarında neden kural değişikliği yapmayı düşünüyorsunuz?	NGG sporcunun üstün olması	4	25.0
	ZE sporcunun katılım fırsatının artması	2	12.5
	ZE ve NGG sporcunun becerisini birbirine uygun hale getirmek	10	62.5
	Düşünmüyorum	-	-
Partnerlerin oyunda üstün olacakları endişesini duyuyor musunuz?	Hayır	16	100.0
ÖOS ve Partnerlerin takıma katkısı	Partnerlerin daha fazla	12	75.0
	Her iki grubun eşit	4	25.0
ÖOS ve partnerlerin takıma katkısı	Ngg daha fazla	12	75.0
	Her iki grubun eşit	4	25.0
ÖOS'nun bireysel yeteneklerinin ne kadarını değerlendirdiniz	Çoğunu	16	100.0
Partnerlerin bireysel yeteneklerinin ne kadarını değerlendirdiniz	Çoğunu	16	100.0
Bu değerlendirme ÖOS ve partnerlerin katılım düzeyini belirler mi?	Evet	14	87.5
	Hayır	2	12.5
Bu değerlendirme ZE ve engelsiz sporcuların katılım düzeyini belirler mi? Neden?	Çalıştığım grup uyumlu ve katılım düzeyi yüksek.öğrenme başarılı	4	25.0
	Cevap veremeyenler	12	75.0

Antrenörlerin %87.5'i, ZEÇ'larla çalışma yeteneklerini yeterli, %12.5'i çok yeterli bulmakta ve tamamı kural değişikliği yaptıklarını ifade etmişlerdir. Antrenörlerin %62.5'i ÖOS ve partnerlerin becerilerini uygun hale getirmek için kural değişikliğini düşündüklerini açıklamışlardır. Hiç birisi partnerlerin oyunda üstün olacaklarından endişe etmemekle birlikte %75'i partnerlerin takıma katkısının daha fazla olduğunu ifade etmişlerdir (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.19. Antrenörlerin Sporcu Aileleri Ve Diğer Antrenörlerle İletişimleri

		Son Test	
		N	%
ÖOS aileleri ile iletişim	Çok az	8	50.0
	Biraz	8	50.0
	Çok	-	-
Partner aileleri ile iletişim	Çok az	8	50.0
	Biraz	8	50.0
	Çok	-	-
Diğer antrenörlerle iletişim	Biraz	-	-
	Çok	16	100.0

Antrenörlerin %50'si ÖOS ve Partnerlerin aileleri ile iletişiminin çok az olduğunu, %50'si ise biraz olduğunu, antrenörlerin %100'ü ise diğer antrenörlerle olan iletişimlerinin ise çok iyi olduğunu ifade etmişlerdir (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.20. Antrenörlerin Antrenmanlar Sırasında Sporcular İçin Yer Verdikleri Öncelikli Amaçları

		Son Test	
		N	%
ÖOS ları için öncelik 1	Spor becerileri	4	25 0
	Benlik saygısı ve kendine güven	8	50 0
	Arkadaşlık	4	25 0
ÖOS ları için öncelik 2	Spor becerileri	2	12.5
	Benlik saygısı ve kendine güven	8	50.0
	Uyumsal davranışları	2	12.5
	Arkadaşlık	4	25 0
ÖOS ları için öncelik 3	Spor becerileri	10	62.5
	Benlik saygısı ve kendine güven	-	-
	Sağlık	2	12 5
	Uyumsal davranışları	2	12 5
	Arkadaşlık	2	12.5
Partnerler için öncelik 1	Spor becerileri	2	12.5
	Benlik saygısı ve kendine güven	10	62.5
	Sağlık	-	-
	Arkadaşlık	4	25 0
Partnerler için öncelik 2	Spor becerileri	2	12.5
	Benlik saygısı ve kendine güven	6	37 5
	Uyumsal davranışları	4	25 0
	Arkadaşlık	4	25 0
Partnerler için öncelik 3	Spor becerileri	10	62.5
	Benlik saygısı ve kendine güven	-	-
	Sağlık	2	12.5
	Uyumsal davranışları	2	12.5
	Arkadaşlık	2	12.5

Antrenmanlar sırasında ÖOS için antrenörlerin %50'i birinci ve ikinci derecede benlik saygısı ve güven, %62.5'i üçüncü derecede spor becerilerine önem verdiklerini belirtmişlerdir Partnerler için antrenörlerin %62.5'i birinci derecede benlik saygısı ve güven, %37 5'i ikinci derecede benlik saygısı ve güven, %62 5'i üçüncü derecede spor becerilerine önem verdiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4.20)

Çizelge 4.21. Antrenörlerin Yarışmalar Sırasında Sporcular İçin Yer Verdikleri Öncelikli Amaçları

Yarışmada ÖOS ve partnerler için neyin önemli olduğunu düşünüyorsunuz?		Son Test	
		N	%
Birinci tercih	Takım çalışması	2	12.5
	Sportmenlik	4	25.0
	En iyi takım başarısına ulaşma	-	-
	Takım ruhu/Dostluk	10	62.5
İkinci tercih	Kazanma	2	12.5
	Takım çalışması	2	12.5
	Sportmenlik	4	25.0
	En iyi takım başarısına ulaşma	4	25.0
	Eğlenme	2	12.5
	Takım ruhu/Dostluk	2	12.5
Üçüncü tercih	Kazanma	2	12.5
	Sportmenlik	-	-
	En iyi takım başarısına ulaşma	2	12.5
	Eğlenme	10	62.5
	Takım ruhu/Dostluk	2	12.5

Yarışmalar sırasında antrenörlerin % 62.5'nin birincil olarak takım ruhu ve dostluk, % 50'sinin sportmenlik ve en iyi takım başarısına ulaşma, üçüncü olarak da eğlenmeye önem verdikleri görülmektedir (Çizelge 4.21).

Çizelge 4.22. Antrenörlerin Program Süresince Yaşadıkları Problem Düzeyleri

		Son Test	
		N	%
Antrenman plan	Problem yaşamadım	12	75.0
	Çok az problemle karşılaştım	4	25.0
ÖOS nun antrenman ve yarışmaya devamı	Problem yaşamadım	2	12.5
	Çok az problemle karşılaştım	10	62.5
	Çok sorun yaşadım	4	25.0
Partnerlerin antrenman ve yarışmaya devamı	Problem yaşamadım	6	37.5
	Çok az problemle karşılaştım	6	37.5
	Çok sorun yaşadım	4	25.0
ÖOS aileleri ile iletişimde	Problem yaşamadım	14	87.5
	Çok az problemle karşılaştım	2	12.5
Partner ailelerle iletişimde	Problem yaşamadım	14	87.5
	Çok az problemle karşılaştım	2	12.5
ÖOS ve Partnerlerin antrenman ve yarışmalarda tesislerden faydalanması	Problem yaşamadım	14	87.5
	Çok az problemle karşılaştım	2	12.5
Uygun araç ve materyal	Problem yaşamadım	8	50.0
	Çok az problemle karşılaştım	6	37.5
	Çok sorun yaşadım	2	12.5

Antrenörlerin %75'i antrenman planlamada problem yaşamadığını belirtirken, %25'i problem yaşadığını ifade etmiştir. Antrenörlerin %87.5'i sporcu aileleri ile problem yaşamadığını belirtirken, %12.5'i çok az problemle karşılaştığını ifade etmiştir. Antrenörlerin %87.5'i sporcuların antrenman ve tesislerden yararlanmasında problem yaşamadığını belirtirken, %12.5'i çok az problemle karşılaştığını ifade etmiştir. Uygun araç ve materyal ile ilgili problem yaşamadığını ifade eden antrenörlerin oranı %50 olarak bulunmuştur (Çizelge 4 22)

Çizelge 4.23. Antrenörlerin program süresince yaşadıkları problem düzeyleri II

		Son Test	
		N	%
Antrenman ve yarışmalarda destek almada	Problem yaşamadım	12	75.0
	Çok az problemle karşılaştım	2	12.5
	Çok sorun yaşadım	2	12.5
ÖOS larının ve Partnerlerin Yaş ve yetenek açısından eşitlenmelerinde	Problem yaşamadım	10	62.5
	Çok az problemle karşılaştım	4	25.0
	Çok sorun yaşadım	2	12.5
ÖOS larının üstün olması	Problem yaşamadım	12	75.0
	Çok az problemle karşılaştım	4	25.0
Partnerlerin üstün olması	Problem yaşamadım	8	50.0
	Çok az problemle karşılaştım	6	37.5
	Çok sorun yaşadım	2	12.5
Diğer yaşadığımız sorunlar	Çalışma yapılan sahanın elverişsiz olması	8	50.0
	Yok	8	50.0
ÖOS ile sürtüşme oranı	% 0	4	25.0
	% 1-25	8	50.0
	% 26-50	2	12.5
	% 50 üstünde	2	12.5
Partnerlerle sürtüşme oranı	% 0	10	62.5
	% 1-25	6	37.5

Antrenörlerin %25'i ÖOS ile sürtüşme yaşamadıklarını belirtirken bu oran partnerler için %62.5 olarak bulunmuştur. Takımda partnerlerin üstün olmaları ile ilgili problem yaşayan antrenörlerin oranı %50 iken, ÖOS için bu oran %25 dir. Sporcuların yaş ve yetenek açısından eşitlenmelerinde sorun yaşamayan antrenörlerin oranı ise %62.5'dir (Çizelge 4 23)

4.6. Enerji Tüketim İndeksi

Zihinsel engelli çocukların, ölçümler sırasında çok hareketli olmaları ve heart rate monitörün saatine müdahale etmeleri nedeniyle, ölçüm sonucunda kabul edilebilir nitelikte veri elde edilememiştir. Sonuç olarak, enerji tüketim indeksi parametresi, değerlendirmeden çıkartılmıştır.

TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı 8 haftalık Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Futbol Programına katılım sırasında zihinsel engelli ve engelsiz sporculardaki futbol becerileri, sosyal yeterlilik ve sorun davranışlar yönünden değişimleri incelemektir. Araştırma bulguları her parametre ile ilişkili olarak aşağıda tartışılmıştır.

5.1. Futbol Becerileri

Futbol becerileri top sürme, atış, koşarak topa vurma, slalom, kontrol pas, şut atma ve top becerileri olarak değerlendirilmiştir. Ön testte tüm katılımcılar tam puan aldıkları için top sürme testinin ayırt edici özelliğinin olmadığı belirlenmiştir.

Futbol beceri testi ön test puanları ile son test puanları karşılaştırıldığında ÖOS ve partnerler 6 spor becerisinin beşinde ilerleme göstermişlerdir. Kendi kontrol gruplarıyla karşılaştırıldıklarında ise daha çok parametrede ilerleme göstermişlerdir. Bu ilerleme, Özel Olimpiyatlar tarafından geliştirilmiş futbol programının 8 haftalık antrenmanların ve antrenörlerin başarısına bağlanabilir. Gerekli eğitim olanakları sağlandığı takdirde kaynaştırma ortamlarda hem zihinsel engelli hem de engelsiz çocukların spor becerilerini geliştirdiğini belgeleyen bir çok çalışma vardır (20, 21, 22).

Ancak, öntest ve sontest farklılıkları açısından karşılaştırma yapıldığında partnerler kontrol pas ve şut atma açısından kontrol grubu ile karşılaştırıldıklarında önemli ilerleme göstermişlerdir. ÖOS grubunun kendi kontrol grubu ile karşılaştırıldığında hiçbir parametrede önemli ilerleme gösterememiş olması programdan futbol becerileri yönünden daha çok partnerlerin yararlandığını düşündürmektedir. Ancak Çizelge 4.2'de görüldüğü gibi ÖOS'ları da program sonunda başlangıçtaki puanlarını önemli derecede yükseltmişlerdir.

Her ne kadar ÖOKS programı tüzüğü ÖOS'ları ile partnerlerin eşit yetenek düzeyinde olmalarının önemini vurguluyorsa da bunu gerçekte sağlamanın oldukça zor olduğu görülmektedir. Bizim çalışmamızda partnerler hem başlangıçta hem de program sonunda futbol becerileri yönünden daha üst düzeyde bulunmuşlardır. Bu durum şaşırtıcı görülmemektedir. Çünkü literatürde, zihinsel engelli çocukların gerek zihinsel yeteneklerin yetersizliği gerekse fiziksel yetenekleri geliştirecekleri uygun ortamlardan yoksun bulunmaları nedeniyle motor becerilerinde yetersizliklerin söz konusu olduğu ifade edilmektedir (1)

Bunun kanıtlarından biri her iki grubun arkadaşları ile birlikte olma sıklıklarındaki farklılıklar olabilir. ÖOS'larının tamamı program öncesi ve sonrası spor yapmadıkları zamanlarda, takımdaki kendi okullarından arkadaşları ile okulda günde bir kez, toplumda haftada bir ya da daha fazla, evde ise hiç görüşmediklerini belirtmişlerdir. Buna ek olarak, takımdaki kardeş okuldan gelen arkadaşları ile sadece ÖOKF antrenmanları sırasında görüştiklerini, okulda ve evde ise hiç görüşmediklerini belirtmişlerdir. Halbuki ön ve son test sonucunda, çalışmaya katılan

engelsiz deneklerin tamamı, spor yapmadıkları zamanlarda, takımdaki kendi okullarından arkadaşları ile okulda günde bir kez, toplumda ise deneklerin %43.5'i günde bir kez, %56.5'i haftada bir ya da daha fazla, evde ise deneklerin %17.4'ü günde bir kez, %21.7'si haftada bir kez, %47.8'i ayda bir kez görüştüklerini belirtmişlerdir. Hiç görüşmeyenlerin oranı, %13'dür. Partnerlerin beden eğitimi derslerine beden eğitimi öğretmeninin girmesi, buna karşın ÖOS'larının okullarında beden eğitimi öğretmenlerinin bulunmayışı da bir faktör olarak düşünülebilir.

Futbol toplumumuzda oldukça yaygın ve popüler bir spor branşıdır. Engelsiz çocuklar arkadaşları ile görüşme sıklıklarının daha yüksek olması da göz önüne alındığında futbol becerilerini geliştirmek için daha çok olanağa sahip olmuş olabilirler. Bu araştırmanın sınırlılıklarından biri katılımcılardan serbest zamanlarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bir bilginin alınmayışıdır.

5.2. Davranış Kontrol Listesi

Bu çalışmada ÖOKFE'ne katılan zihinsel engelli ve engelsiz çocukların sosyal yeterlilik ve problem davranışları kontrol grupları ile karşılaştırılarak incelenmiştir. CBCL'de sosyal yeterlilik, günlük işler, hobileri, arkadaşlar ve kulüplerin sayısına bağlı olarak bireyin aktivitelerinin toplamı olarak değerlendirilmektedir. Zihinsel engelli çocukların serbest zamanlarının akranlarına göre daha fazla olduğu ancak daha sınırlı etkinlik alanlarına sahip oldukları bilinmektedir. Oysa çalışmalar, çocuk ve gençlerdeki yeterliliğin koruyucu bir boyut olduğunu ve çocuğun gücünün, yeterliğinin güçlükleri ve sorunları azaltmada önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır (67).

Bu çalışmada aktivite, sosyallik, okul ve toplam yeterlilik puanları açısından tüm grupların ön ve son test farklılıkları istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>.05$). Ancak, çizelge 4.4 incelendiğinde deney grubundaki ÖOS'larının son test ölçümlerinde okul puanı dışında, aktivite ve sosyal davranış puanlarında önemli bir artış olduğu görülmektedir. Dykens ve Cohen'in (1996) ÖOS'ları üzerine yaptığı çalışma, yaşın etkisi kontrol edildiğinde bile yeterliliğin en güçlü belirleyicisinin, ÖO'lara ayrılan zamanın uzunluğunun olduğunu göstermektedir. ÖOS'nın ÖOS olmayanlarla karşılaştırıldığı aynı çalışmada, ÖOS'larının daha yüksek yeterlilik puanına sahip oldukları bulunmuştur (15). Kontrol grubundaki ZE çocukların hiç bir yeterlilik puanındaki artışın önemli bulunmaması, ÖOS'larının yeterlilik davranışları üzerinde 8 haftalık kaynaştırma futbol programının olumlu etkilerini düşündürmektedir. ÖO Kaynaştırma Futbol programının, ZE çocuklara sosyal yeterliliklerini geliştirme fırsatı verdiği söylenebilir. Siperstein (2001), sosyal yeterliliğin gelişmesini, ZEÇ'ların yaşadıkları, oynadıkları, çalıştıkları ortamlara kaynaştırma olabilmeleri açısından son derece önemli bulmaktadır (63).

Ön testlerde partnerlerin sadece okul puanlarının önemli derecede yüksek olduğu, son testlerde ise hiç bir önemli farklılığın olmadığı görülmektedir. Zihinsel engelin en önemli etkilerinden birinin akademik başarıdaki yetersizlik olduğu dikkate alındığında bu sonuçlar olağan görülmektedir. Son testlerde okul yönünden önemli bir farklılığın olmaması, partnerlerin okul başarısının düşmesinden kaynaklanmaktadır.

5.3. Sorun Davranışlar

Ön testlerde ÖOS sosyal problemler, dikkat ve toplam problem puanı yönünden son testlerde ise sadece sosyal problemler yönünden partnerlerden daha yüksek puan almışlardır. Diğer problem davranış ortalama puanları da partnerlerinkinden yüksek olmaya eğilimli bulunmuştur. CBCL’de problem davranış alanlarındaki puanların 60 ya da üzerinde olması problem davranışın klinik düzeyde olduğunu göstermektedir (69). Bu doğrultuda ZEÇ’ların ön testlerde 6, son testlerde 2 problem davranış yönünden klinik düzeyde oldukları, görülmektedir.

Bu sonuçlara paralel olarak Dekker ve ark. (2002), çalışmalarında hem eğitilebilir hem de öğretilbilir çocukların engelsiz çocuklarla karşılaştırıldıklarında daha yüksek ortalama puanlara ve riske sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. Zihinsel engelli çocuklar diğer engel gruplarında yer alan çocuklardan daha fazla davranış problemine sahiptirler (70). Russel ve Forness (1985), yetersiz zihinsel kapasite, sınırlı baş etme becerisi, gelişim sürecinde yaşanan sorunlar, organik beyin hasarları, sosyal reddedilme, mizaç farklılıkları, dil engelleri ve okul başarısızlığının problem davranışların görülmesinde önemli faktörler olduğunu belirtmişlerdir (71). Araştırmacılar, problem davranışın altında yatan temel nedenin sosyal ve iletişim içerikli olduğunu ve bu davranışların genellikle dikkat çekme, istenmeyen ortamdaki ya da durumdan kaçma ve istenileni elde etme amacıyla ortaya çıktığını vurgulamıştır (72). Koskentausta (2004), CBCL’yi uyguladığı çalışmada toplam problem puanı, içedönüklük, dışadönüklük skorlarının orta derecede ZE çocuklarda en yüksek, hafif ZE çocuklarda ise en düşük düzeyde olduğunu bulmuştur. Orijinal normatif örneklerle karşılaştırıldığında total problem puanının bu çalışmada daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Araştırmacılar CBCL’nin orta ve ağır derecede ZE çocuklar için daha az geçerli olmakla birlikte hafif derecede ZE çocuklardaki psikopatolojiyi belirlemede kullanılabileceği sonucuna varmışlardır (73). Molteno ve ark. (2001), farklı bir ölçek kullandığı çalışmasında ağır derecede ZE olanların, hafif ve orta derecede ZE olanlardan daha fazla davranışsal problemlere sahip olduğunu belirtmiştir (74).

Tüm grupların problem davranışlar yönünden ön test ve son test farklılıkları önemli bulunmamakla birlikte, ÖOS’nun ön test ve son test ölçümleri arasında, düşünce problemleri, içe yönelim, anksiyete, dikkat, sosyal içe dönüklük ve toplam problem puanlarında önemli derecede düşüş olduğu saptanmıştır. Kontrol grubundaki zihinsel engelli çocukların son test ölçümlerinde sadece saldırgan davranışlar, toplam problem puanı ve dışa yönelim puanlarında önemli düşüş bulunmuştur. ZEÇ’lar üzerinde CBCL kullanılarak yapılan çalışmalar, ZE ve engelsiz çocukların karşılaştırılmalarına (70), ZEÇ’larda psikopatoloji oranının belirlenmesine (73) ve ZEÇ’lar için uygunluğunun değerlendirilmesine (75) yöneliktir. Rosegard, Pegg ve Compton (2001), CBCL’yi kullanarak, 12 haftalık Özel Olimpiyatlar Bowling çalışmasına katılan zihinsel engelli genç ve yetişkinlerin problem davranışlarını herhangi bir sosyal ya da sportif aktiviteye katılmayan grupla karşılaştırdıklarında problem davranışlar üzerinde grup- zaman etkisi etkileşiminin önemli olduğunu rapor etmişlerdir. Sonuçlar, zaman içinde bowling eğitimine katılan grubun içe yönelim ve dışa yönelim puanlarının önemli derecede azaldığını göstermektedir.

(76). Spor etkinliklerinin davranış bozuklukları üzerindeki etkilerini incelemeye yönelik bir diğer çalışma Gencoz (1997) tarafından yapılmıştır. Ancak bu çalışmada CBCL kullanılmamıştır. Bu çalışmada, basketbol eğitimi almış öğretilebilir zihinsel engelli çocukların, hem evde hem de okuldaki uyumsuz davranışlarının azaldığı ("Sınıf Davranış Kontrol Listesi") ve bu azalmanın izleyen dönemde de devam ettiği belirlenmiştir. Bu araştırma sonucuna göre, basketbol eğitimi öğretilebilir zihinsel engelli çocuklar için etkili ve pratik rehabilitasyon programı olarak önerilmektedir (19).

Partnerlerin ve kontrol grubunun ön test ve son test ölçümleri arasında hiçbir problem davranış yönünden önemli bir değişim gözlenmemiştir ve hiçbir problem davranış yönünden klinik düzeyde olmadıkları saptanmıştır. Engelsiz çocukların (partnerler ve kontrol grubu) problem puanlarında önemli bir değişim olmazken kontrol grubundaki ZEÇ'lerin puanlarında önemli değişim olması ilginçtir. Bu durum ZEÇ'lerin sahip oldukları daha yüksek düzeydeki davranış problemleri ve bu davranışlarının değişkenliği ile açıklanabilir.

5.4. Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Futbol Anketi

Değerlendirme, programların önemli bir unsurudur (77) 1960'lı yıllardan itibaren otoriteler, özel amaçları başarmak için planlanmış programların etkililiğini test etmek için bir araç olarak değerlendirme araştırmalarını önermektedirler (78) Aşağıda programla ilgili olarak ÖOS, partner, aileler ve antrenörlerin program başındaki görüşleri ve sonundaki değerlendirmeleri tartışılmıştır.

ÖOS ve Partnerlerin Programa İlişkin Görüşleri: Özel Olimpiyat sporcuları ve partnerler futbolla ilgili programın başında ve sonunda olumlu görüşler bildirmişlerdir. Her iki grup da takımla beraber olmaktan ve yarışmalardan çok hoşlandıklarını, futbol oynarken kendileri ile iyi duygular hissettiklerini belirtmişlerdir. Ancak program sonrasında "futbolla ilgili nelerden hoşlanıyorsun?" sorusuna, ÖOS'nın %39.1'i, partnerlerin ise %78.3'ü "beceri kazanmaktan" şeklinde yanıt vermişlerdir. ÖOS'na beceri kazanmaktan ziyade yarışmalara katılmak daha çekici geliyor gibi görünmektedir. Bunda yarışma sonrası tüm çocukların madalya ile ödüllendirilmiş olması da etkili olabilir.

İlginç olan bir bulgu, programın başında daha yüksek oranda anlaşma düzeyi belirlenmesine rağmen, partnerlerin program sonunda ÖOS'ları ile anlaşma oranlarında düşüş saptanmıştır. Bu da etkileşimin olumsuz etkisini düşündürmektedir. Program sonunda, kardeş okul sporcuları ile anlaşma düzeylerine bakıldığında da partnerlerin oranının ÖOS'dan oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bunu destekleyen bir başka bulgu da kaynaştırma spor takımına katılmak isteyen partnerlerin oranının son testlerde daha düşük olmasıdır. Oysa ÖOS'ları bu konuda daha olumlu görünmektedir. Çoğu partnerlerin hepsiyle anlaştıklarını belirtmişlerdir. Futbol, sadece kendi takım oyuncularını ile değil ayrıca rakip takım oyuncularını ile de fiziksel teması içeren bir takım sporudur. Yüksek düzeyde oyun kuralları ile sınırlanmış bir oyun içerisinde, takım oyuncusu olabilmek kurallara dikkatli bir şekilde uyum göstermeyi gerektirir. ÖOS'larının bu uyumu sağlamada sorunları olabilir. Antrenörlerin de ÖOS ile daha fazla sürtüşme yaşamaları, ÖOS'nın bu uyumu sağlama konusundaki sınırlılıklarından, düşük beceri düzeyinden ve yüksek problem davranış puanlarından kaynaklanabilir.

Her ne kadar bu çalışmada tutumlar incelenmemişse de partnerlerin ÖOS'ları ile anlaşma düzeyleri, kaynaştırma sporlara katılma arzuları, tutumları hakkında önemli ipuçları olarak değerlendirilebilir. Engelli akranlarla bir araya gelmenin rolü hakkında birbirine ters düşen sonuçlar bulunmuştur. Örneğin, Goodman, Gottlieb ve Harrison (1972), ilkökul çocuklarının zihinsel engelli çocuklarla daha fazla karşı karşıya kaldıkça daha çok olumsuz tutuma sahip olduklarını ortaya koymuştur (79). Daha sonraki çalışmalar da benzer olarak, normal sınıflardaki kaynaştırmanın ilkökul çocuklarının daha olumlu tutum ve daha büyük sosyal kabule yol açmadığını ortaya koymuştur (80, 81). Olumsuz tutumu sürdürmenin olası nedeni olarak engelli ve engelsiz çocuklar arasında yapılandırılmamış etkileşimlerin sosyal olarak pekiştirilmemesi ya da engelsiz çocukların engelli akranlarının tekrarlayıcı davranışlarını izlemeleri gösterilmektedir. Okul ya da sınıflarındaki ZE çocuklarla temasın bir sonucu olarak çocukların tutumları üzerinde olumlu etkiler meydana geldiğini ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (82, 83, 84).

Partnerlerin ÖOS ile anlaşma oranlarının ve kaynaştırma spor programına katılma oranlarının düşüşü, bu araştırmadan elde edilen ÖOS'nın problem davranış puanlarının partnerlerden yüksek, spor becerilerinin de düşük olduğuna ilişkin sonuçlarla açıklanabilir. Bununla birlikte program sonunda partnerlerin tamamı ZEC'ları daha iyi anladıklarını belirtmişlerdir. Fenning ve ark. (2000), "Gençler Arasında Karşılıklı Beğenme ve Kabul için Spor (SMART)" olarak adlandırılan bir etkinlik çerçevesinde engeli olmayan, işitme, zihinsel, hareket ve görme engelli, yaş ortalaması 15.5 olan gençler arasından her bir engel grubu için kaynaştırma basketbol takımları oluşturmuştur. Bir günlük turnuva maçları sonunda uygulanan 6 maddelik anket soruları değerlendirildiğinde engelli ve engelli olmayan sporcular arasında sportmenlik davranışı (müsabaka, beceride yardım, eşitlik, adalet, efor) yönünden fark olmadığı rapor edilmiştir. Engelli olmayan bireylerin çoğunluğu bu etkinlikler sonunda farklılıkları anlama/öğrenme (%54) ve pozitif motor beceriler (%21) yönünden kazançları olduğunu belirtmişlerdir. Engelli katılımcılar da farklılıkları anlama (%22), pozitif sportmenlik (%22) ve pozitif motor beceriler (%19) açısından kazançları olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar kendi takımlarında oynayarak sportmenliği (engelli katılımcılar %54 ve engelli olmayan katılımcılar %50) ve pozitif motor becerilerini (engelli katılımcılar %22 ve engelli olmayan katılımcılar %11) geliştirmişlerdir. Niteliksel cevaplar SMART oyunları ile elde edilen deneyimlerin kabul etme ve anlama özelliklerini geliştirirken motor becerilerin gelişimine çok az katkısı olduğunu destekleyen verilere ulaşmamızı sağlamıştır (85).

Bir diğer önemli bulgu, partnerlerle karşılaştırıldığında hem program öncesi hem de program sonrası, ÖOS'larının kendi okul arkadaşları ile okulda ve evde görüşme sıklıklarının oldukça düşük olmasıdır. Bu bulguyu destekleyen bir çok literatür vardır. Bir çok araştırmacı tarafından zihinsel engelli çocukların arkadaş ilişkilerinin daha kısıtlı olduğu ifade edilmektedir (6, 28).

ÖOS için basketbolun, partnerler için futbolun gözde bir branş olduğu görülmektedir. Bu da, gelecekte kaynaştırma spor alanında araştırma yapmak isteyen araştırmacılar açısından bir fikir verebilir.

Futbola ilgili, ÖOS "futbol becerimi geliştiriyor, mutlu oluyorum" derken, partnerler ZEC'larla oynamaktan hoşlandıklarını ve onları daha iyi anladıklarını

ifade etmişlerdir. Her iki grupta futbola katılırken kendileri ile ilgili iyi duygular hissettiklerini (ÖOS: %91.3, Partnerler: %73.9), program sonunda futbolda daha iyi olduklarını (ÖOS: %95.7, Partnerler: %91.3) belirtmişlerdir. Spor, bireyin kendi yeteneklerini diğerleri ile karşılaştırma düşüncesinin oluşmasını sağlamaktadır. Zihinsel engelli birey kendini diğerleri ile karşılaştırma riskini aldığı anda, kendileri ile ilgili görüşleri açısından yeni yollar geliştirmekte ve bu da savunmacı tarzda kendini olduğundan fazla görmeye yol açabilmektedir.

Kaynaştırma sporunda, en çok hoşlandıkları şey olarak "spor yapmak, futbol becerilerini geliştirmek, yarışmak, arkadaşlık, eğlenmek, takım çalışması yapmak" ifadelerini kullanmışlardır. ÖOS son testlerde kaynaştırma sporuna katılması için arkadaşlarını daha yüksek oranda desteklediklerini belirtmişlerdir. Bu durum ÖOS'nın çalışmalar sırasında partnerlere yönelik olumlu duygular geliştirmiş olmasından kaynaklanabilir.

Siperstein ve ark.'nın (2001), aynı anket formunu kullanarak yaptıkları çalışmada, bowling ve voleybol branşlarında Kaynaştırma Spor Programına katılan ÖOS'nın memnuniyetinin çok yüksek seviyede olduğu rapor edilmiştir. Kaynaştırma programa katılanların %96'sı, kendileri hakkında iyi duygular hissetmişlerdir. ÖOS'larının %98'i uygulamaların, %92'si müsabakaların eğlenceli geçtiğini, %98'i Ayrılmış Sporlardan ziyade Kaynaştırma Sporların daha iyi olduğunu, %90'nı takımdaki partnerleri ile anlaştıklarını, %94'ü takım arkadaşları ile eğlenceli zaman geçirdiklerini, %91'i Kaynaştırma Spor programını arkadaşlarına tavsiye edeceklerini bildirmişler ve %90'nı gelecek yıl Kaynaştırma Sporlar programında yer almak istediklerini belirtmişlerdir. Kaynaştırma spor Programına katılan partnerlerin memnuniyetinin çok yüksek seviyede olduğu rapor edilmiştir (63). Bizim çalışmamızdaki önemli bulgulardan biri de, partnerlerin %93'ü Kaynaştırma Spor Programına katılımlarının bir sonucu olarak zihinsel engelli bireyleri daha iyi anladıklarını ifade etmişlerdir.

ÖOS'nın çoğu, kaynaştırma sporuna ilişkin hoşlanmadıkları bir şey olmadığını ifade ederken, partnerler kavga, gruplaşma, antrenman ve maç süresinin kısıtlılığı ve eve yorgun gitmekten hoşlanmadıklarını belirtmişlerdir.

Siperstein ve ark.'nın (2001) çalışmasında da, her ne kadar sporcuların algıları pozitif olsa da, birkaç alanda kaygılı oldukları görülmüştür. Sporcuların %30'u oyun zamanının yetersiz olduğunu, %18'i Geleneksel Özel Olimpiyat takımına karşı Kaynaştırma Spor takımında oynamak arasında seçim yapamadıklarını belirtmişlerdir. Geleneksel Özel Olimpiyatlar ve Kaynaştırma Spor Programı arasında seçim yaptınız mı, sorusuna; sporcuların %23'ü; bilmiyorum, şeklinde cevap vermişlerdir (63).

Ailelerin Programa Bakış Açıları: Aileler, programı desteklemekteki öncelikli amaçlarının sırasıyla; spor becerilerini geliştirme, benlik saygısı ve kendine güven, sağlığını geliştirme, uyum sağlayıcı davranış, arkadaşlık geliştirme olduğunu ifade etmişlerdir. ÖOS ve partner aileler çocukları için benzer amaçlar, ifade etmişlerdir.

Program öncesi ÖOS ailelerinin %87'si ÖO- sporları yerine kaynaştırma sporlarını tercih ederken bu oran partner ailelerinde %26.1'dir. Bu farklılığın, ZEÇ'lerin arkadaş gereksinimini ve ailelerin çocuklarının akranları ile beraber olmaları isteklerini yansıttığı düşünülmektedir. Program sonunda, partner ailelerin

kaynaştırma sporlarını tercih etme oranı %56.5'e çıkmıştır. Denek gruplarının belirlenme aşamasında partner ailelerinin en büyük kaygısı çocuklarına bir zarar geleceği, çocuklarının olumsuz davranışları model alacağı endişesiydi. Çalışmalar sırasında çocukları aracılığı ile aileler ZEC'ları tanımışlar ve endişelerinin yersiz olduğunu görmüşlerdir. Program sonunda artan bu oran kaynaştırma futbol programının amacına ulaştığını düşündürmektedir. Program sonrası, ÖOS aileleri antrenörlerin çocuklarla çalışma yeteneklerini, %73.9' u "uygun ve mükemmel" olarak değerlendirirken, bu oran partnerlerin ailelerinde %34.7'dir. Çalışmalar boyunca en yüksek katılımı gösteren aileler, ÖOS aileleri olmuştur. Partner ailelerinin katılımı çok düşük olduğundan %65.2'i "bilmiyorum" yanıtı vermişlerdir.

Program öncesi ve sonrası değerlendirmede, ÖOS ve partner aileler, kendi okullarındaki ailelerle iletişimlerinin biraz olduğunu, karşı okul aileleri ile iletişimlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Bu bulgular, programda aileler arası iletişim eksikliğini ortaya koymaktadır. Program sırasında yapılan toplantılara, antrenmanları ve yarışmaları izleme davetine özellikle partner ailelerinden katılım çok düşük olmuştur.

Aileler yarışmalarda, birincil amaç olarak sırasıyla, kişisel performans, takım çalışması, sportmenlik, dostluk-takım ruhu, kazanma, eğlenme gibi hedefleri belirtmişlerdir. Her iki grup aile de, program sonunda çocuklarının spor becerileri, benlik saygısı ve güven, sağlık, uyumsal davranış ve diğerleri ile ilişkiler alanında geliştiklerini ifade etmişlerdir. ÖOS aileleri bu program sayesinde, çocuklarının arkadaş çevrelerinin genişlediğini, spor yaptıklarını, toplumla kaynaştıklarını, iletişim ve spor becerilerinin geliştiğini, kendilerine olan güvenlerinin arttığını, daha uyumlu ve mutlu olduklarını belirtmişlerdir. Partnerlerin aileleri ise, bu programda en çok hoşlandıkları şey olarak; ZEC'ların topluma kazandırılmasını, kendi çocuklarının model olmasını, arkadaşlık ilişkilerinin gelişmesini, sorumluluk almalarını, spor becerilerinin gelişmesini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar ÖOKSP'nın hem ZEC'lar hem de partnerlerin sosyal ve kişisel gelişmelerine katkıda bulunduğunu düşündürmektedir.

Program öncesi karşılaştırmada, ÖOS ve partner ailelerin programı desteklemekteki üçüncü öncelikli amaçlarının farklı olduğu bulunmuştur. Aileler birinci öncelikli amaç olarak spor becerilerini geliştirmek, ikinci olarak da uyum sağlayıcı davranışları ve arkadaşlık ilişkilerini geliştirmek olduğunu ifade etmişlerdir. Üçüncü amaç olarak daha yüksek oranda ÖOS aileleri çocuklarının spor becerilerini ve arkadaşlık ilişkilerinin gelişmesini arzu ettiklerini bildirmişlerdir. ÖOS aileleri partner ailelerden farklı olarak spor becerilerine ve arkadaşlık ilişkilerine daha fazla önem vermektedirler. Bu da muhtemelen çocukların bu yöndeki gereksinimlerinden kaynaklanmaktadır. Program sonrası iki grup aile arasında programı desteklemekteki öncelikli amaçları yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır. Program sonunda daha yüksek oranda ÖOS aileleri özel olimpiyat sporları yerine kaynaştırma sporlarını tercih ettiklerini bildirmişlerdir. Bu farklılığın çocukların gereksinimlerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Engelsiz çocuklar her zaman arkadaşları ile okulda ya da mahallede bir araya gelip oynama fırsatına sahipken, zihinsel engelli çocuklar özel olarak ortam yaratılmadığı sürece engelsiz akranları ile bir araya gelerek bir aktiviteye katılma gereksinimlerini karşılayamamaktadır. Kaynaştırma sporları, Özel

Eğitim okullarına giden ve engelsiz akranları ile iletişimi sınırlı olan zihinsel engelli çocuklar için mükemmel bir kaynaşma ortamı sağlamaktadır. ÖOS aileleri, ön ve son değerlendirmelerde kaynaştırma sporlarını tercih etme nedenleri olarak; toplumla kaynaşması, arkadaşlık ve kendine güven geliştirmesi, benlik ve uyum gelişimini sıralamışlar, son testte ise farklı olarak, engelsiz akranlarını model almalarını eklemişlerdir. Partner ailelerde programı tercih oranının düşük olması nedeniyle bu soruya yanıt verenlerin oranı da düşüktür.

Son testlerde kardeş okul sporcularının üstün olduğunu düşünme oranının partner ailelerle karşılaştırıldığında ÖOS ailelerinde daha yüksek olması (%34.8), çocuklarının düşük beceri seviyesinden ya da çocuklarını başarısız görmeye alişmiş olmalarından kaynaklanabilir. Her iki grup aile de çocuklarının bu program sonunda, spor becerileri, iletişim, kendine güven, sağlık, uyumsal davranış yönünden gelişme gösterdiklerini ifade etmişlerdir.

ÖOS ailelerinin ve partner ailelerin %95.6'ı, programdan memnun kaldıklarını belirtmişlerdir. ÖOS ailelerinin tamamı kaynaştırma spor programını diğer ailelere şiddetle önerirken, partner ailelerin %73.9'u şiddetle önermektedirler. ÖOS aileleri kaynaştırma sporları sayesinde, çocuklarının toplumla kaynaşması, iletişimlerinin ve spor becerilerinin geliştiğini, kendilerine güvenlerinin arttığını, sağlıklarının geliştiğini, daha uyumlu olduklarını, arkadaş çevrelerinin genişlediğini ifade etmişlerdir. Partner aileleri ise çocuklarının ZEC'lara olumlu model olduklarını, topluma kazandırılmasında sorumluluk aldıklarını, daha sosyalleştiklerini ve iyi eğitilmiş antrenörlerle çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Siperstein ve ark. da (2001) çalışmalarında ailelerin bizim bulgularımızdan daha yüksek derecede programdan memnun olduklarını bulmuşlardır. Araştırmalarında ailelerin %93'ü sporcuların kaynaştırma spor deneyiminden memnun kaldıklarını, %98'i kaynaştırma spor programını diğer ailelere tavsiye edeceklerini, %91'i, programda yer alan antrenörlerin, zihinsel engelli sporcularla çalışmaya uygun olduklarını, %61'i, programda yer alan antrenörlerin, zihinsel engelli sporcularla çalışma açasından yeteneklerinin mükemmel olduklarını ifade etmişlerdir (63).

Klein ve ark (1995), yaptıkları çalışmada zihinsel engelliler alanında uzman olarak çalışan meslek elemanlarının ve Özel Olimpiyatlar programına katılan anne babaların programı oldukça yararlı, özellikle de sosyal uyum ve yaşam başarısı üzerinde olumlu etkileri olduğunu ifade ettiklerini belirtmişlerdir (59)

Antrenörlerin Kaynaştırma Spor Programına Bakış Açıları: Kaynaştırma spor programındaki antrenörlerin değerlendirmeleri, program amaçlarının belirlenmesi anlamında oldukça önemli bir kaynaktır. Antrenörlerin %50'sinin geleneksel ÖO'da antrenörlük deneyimine sahip olmaları bununla birlikte %75'inin kaynaştırma sporlarında antrenörlük yapmayı tercih etmeleri programla ilgili olumlu ipucu vermektedir.

Kaynaştırma futbol takımını çalıştıran antrenörlerin tamamı kural değişikliği yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bunu, antrenörlerin %62.5'i ÖOS ve partnerlerin becerilerini uygun hale getirmek için, % 25'i de partnerlerin üstün olması nedeni şeklinde açıklamışlardır. Hiç birisi partnerlerin oyunda üstün olduklarını düşünmemekle birlikte %75'i partnerlerin takıma katkısının daha fazla olduğunu ifade etmişlerdir. Futbol beceri puanları da göz önüne alındığında, bu durumun partnerlerin spor becerilerinin daha yüksek olmasından kaynaklanabileceği

düşünülmektedir. Siperstein ve ark.'nın (2001), yaptığı çalışmada, antrenörlerin %58'i kural modifikasyonun gerekli olduğuna inandıklarını belirtirken, %35'i kural modifikasyonun partnerlerin baskın olması ile ilişkilendirmiştir. Bizim bulgularımızdan farklı olarak antrenörlerin %77'si partnerlerin ve sporcuların takıma olan katkılarının eşit olduğunu ifade etmişlerdir (63)

Antrenörlere programda sporcular için önceliklerinin ne olduğu sorulduğunda birinci önceliklerinin benlik saygısı ve kendine güvenlerini, ikinci önceliklerinin ise spor becerilerini geliştirmek olduğunu belirtmişlerdir. Yarışmalarda ise öncelikle takım ruhu, ikinci olarak sportmenlik ve en iyi takım başarısına ulaşma, üçüncü olarak da eğlenme üzerinde durduklarını ifade etmişlerdir. Siperstein ve ark. (2001), çalışmasında ise antrenörler öncelikle eğlenme, takım çalışması ve sportmenliği amaçladıklarını belirtmişlerdir (63).

Antrenörlerin %25'i ÖOS'nın üstün olması konusunda, %50' i de partnerlerin üstün olması konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Her ne kadar antrenman grupları oluşturulurken dört grubun da yetenek düzeyleri eşitlenmeye çalışıldıysa da ÖOS ve partnerler arasındaki beceri farklılığı kaçınılmaz olmuştur. Partnerlerin spor becerilerinin daha üst düzeyde olması üstünlüklerine yol açmıştır.

SONUÇ

8 haftalık Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Futbol Programının futbol becerileri, sosyal yeterlilik ve sorun davranışlar yönünden ÖOS ve partnerler üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada; program öncesi ve sonrası yapılan testlerde; ÖOS (öntest:158.52±5.69, sontest:159.73±5.73) ve kontrol grubunun (öntest: 159.46±10.78, sontest: 160.8±10.81), program öncesi ve sonrası yapılan testlerde; partnerler (öntest:160.78±6.36, sontest:162.13±6.67) ve kontrol grubunun (öntest: 161.13±6.24, sontest: 162±6.32) boy değerlerindeki ve ÖOS ağırlıklarındaki (öntest: 54.44±14.54, sontest: 55.34±14.49) artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$).

Futbol becerisi: Partnerler, son testlerde tüm parametrelerde (slalom, $p=0.001$; koşu ve vuruş, $p=0.000$; şut atma, $p=0.025$; atış, $p=0.020$; kontrol pas, $p=0.000$) istatistiksel olarak önemli ilerlemeler göstermişlerdir ($p<0.05$). Halbuki kontrol grubu sadece koşu ve vuruş ve şut atma, becerileri yönünden istatistiksel olarak önemli ilerleme göstermiştir ($p<0.05$). Ön testlerde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmazken, son testlerde partnerler, slalom, şut atma, atış, kontrol pas puanları yönünden önemli derecede yüksek puan almışlardır ($p<0.05$). Koşu ve vuruş yönünden iki grup arasında son testlerde istatistiksel olarak önemli bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0.05$).

ÖOS grubu son testlerde tüm parametrelerde (slalom, $p=0.001$; koşu ve vuruş, $p=0.000$; şut atma, $p=0.022$; atış, $p=0.031$; kontrol pas, $p=0.000$) istatistiksel olarak önemli ilerlemeler göstermiştir ($p<0.05$). Halbuki kontrol grubu koşu ve vuruş ve kontrol pas becerileri yönünden önemli ilerleme göstermiş ($p<0.05$), diğer parametreler yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Ön testlerde ÖOS sadece slalomda, son testlerde slalom, koşu ve vuruş ve şut atma becerileri yönünden önemli derecede yüksek puan almışlardır. Diğer parametreler yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0.05$).

Partnerler ÖOS grubundan hem ön testlerde hem de son testlerde atış (öntest, $p=0.004$, son test: $p=0.047$), slalom (ön test: $p=0.000$, son test: $p=0.005$), kontrol pas (ön test: $p=0.000$, son test: $p=0.000$) ve şut atma (ön test: $p=0.000$ son test: $p=0.009$) yönünden istatistiksel olarak önemli derecede yüksek puan almışlardır ($p<0.05$). Koşu ve vuruş yönünden ön test ($p=1.00$) ve son testlerde ($p=0.356$) istatistiksel olarak önemli bir farklılık gözlenmemiştir ($p>0.05$).

Gruplar ön test-son test farklılıkları açısından karşılaştırıldıklarında, atış, koşu ve vuruş ve slalom puanları açısından farklılıklar tüm gruplarda istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$). Kontrol pas (partnerler; 22.61±16.02, kontrol grubu: -1.33±11.25) ve şut atma (partnerler; 4.35±8.16, kontrol grubu: -13.67±14.94) açısından partnerler kontrol grubu ile karşılaştırıldıklarında önemli ilerleme göstermişlerdir. ÖOS grubu kontrol grubu ile karşılaştırıldığında hiçbir parametrede önemli ilerleme gösterememişlerdir.

Davranış Değerlendirme Ölçeği

a. Sosyal Yeterlik Davranışları; ÖOS grubunun ön testle karşılaştırıldığında son testlerde aktivite ($p=0.061$), sosyal ($p=0.012$), toplam uyum puanı ($p=0.046$) yönünden önemli artış gösterdikleri saptanmıştır ($p<0.05$). Sadece okul puanlarında istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$) Halbuki kontrol grubundaki engelli çocukların okul puanlarında ($p=0.007$) istatistiksel olarak önemli ilerleme bulunmuştur. Diğer parametreler yönünden istatistiksel olarak önemli bir farklılığa rastlanmamıştır ($p<0.05$)

Partnerlerin ve kontrol grubunun ön test ve son test ölçümleri arasında, hiç bir parametre yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

ÖOS ve partnerlerin ön testleri karşılaştırıldığında sadece okul ($p=0.00$) puanlarında istatistiksel olarak önemli ve yüksek bulunmuştur ($p<0.05$) Diğer parametrelerde istatistiksel olarak önemli bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$) Son testlerde ise hiçbir parametrede istatistiksel olarak önemli bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Ancak, gruplar ön test-son test farklılıkları açısından karşılaştırıldıklarında aktivite, sosyallik, okul ve toplam yeterlilik puanları açısından tüm grupların ön ve son test farklılıkları istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$).

b. Problem Davranışlar; Son test ölçümleri ön testlerle karşılaştırıldığında, ÖOS, düşünce problemleri ($p=0.039$), içe yönelim ($p=0.003$), anksiyete ($p=0.002$), dikkat ($p=0.026$), sosyal içe dönüklük ($p=0.006$), toplam problem puanı ($p=0.003$) yönünden istatistiksel olarak önemli azalma gösterdikleri bulunmuştur ($p<0.05$). Somatik problemler, sosyal problemler, suça yönelik davranışlar, saldırgan davranışlar, dışa yönelim açısından istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$) Kontrol grubundaki ZE çocuklar ise son testlerde saldırgan davranışlar ($p=0.005$), toplam problem puanı ($p=0.013$) ve dışa yönelim puanlarında ($p=0.005$) önemli azalma göstermişlerdir. ($p<0.05$) Diğer parametreler açısından istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$)

Partnerler ve kontrol grubunun ön test ve son test ölçümlerinde hiçbir problem davranış açısından istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

ÖOS ve partnerlerin ön testleri karşılaştırıldığında, ÖOS grubunun sosyal problemler ($p=0.00$), dikkat ($p=0.01$) ve toplam problem puanı yönünden önemli derecede yüksek puana sahip oldukları bulunmuştur ($p<0.05$) Son testlerin karşılaştırılmasında ise sadece sosyal problemler ($p=0.02$) yönünden istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p<0.05$) ÖOS'larının sosyal problem puanları (64.22 ± 8.13) partnerlerin puanlarından (57.48 ± 7.75) daha yüksek bulunmuştur. Diğer problem davranışlar yönünden farklılıklar istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$), ÖOS grubunun ön testlerde, sosyal içe dönüklük, anksiyete/depresyon, sosyal sorunlar, düşünce sorunları, içe yönelim ve toplam problem puanı açısından, son testlerde ise sadece sosyal sorunlar açısından klinik düzeyde oldukları belirlenmiştir Partnerler hiçbir problem davranış yönünden klinik düzeyde bulunmamıştır ($p>0.05$).

Ancak, gruplar ön test-son test farklılıkları açısından karşılaştırıldıklarında tüm problem davranış puanları açısından tüm gruplardaki farklılıklar istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p > 05$).

Kaynaştırılmış Özel Olimpiyatlar Değerlendirme Formları

1. Özel Olimpiyat Sporcuları ve Partnerlerin Kaynaştırılmış Futbol Anket

Formları Sonuçları: Hem partnerler hem de ÖOS programın başında ve sonunda

futbola ilgili olumlu görüşler bildirmişlerdir. Başlangıçta takım arkadaşlarının %78.3'ü ile anlaştığını ifade eden partnerlerin oranı programın sonunda %39.1'e düşmüş, bir kısmı ile anlaşıyorum diyenlerin oranı %21.7'den %60.9'a çıkmıştır. Program sonrası, ÖOS ve partnerlerin takım içi iletişimlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, üç maddede ("Takımdaki kardeş okul arkadaşları ile anlaşma", "Gelecek yıl kardeş okul takımına katılma", "Kardeş okulla katılmak istediğin spor branşları") istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p < 05$). ÖOS'nın %73.9'u, takımdaki tüm kardeş okul arkadaşları ile anlaştıklarını belirtirken bu oran partnerlerde %39.1 olarak bulunmuştur. ÖOS'larının %87'i, partnerlerin ise %60.9'u gelecekte yıl kardeş okul takımına katılmak istediklerini bildirmişlerdir.

ÖOS, partnerler ile karşılaştırıldığında, hem program öncesi hem de program sonrasında kendi okul arkadaşları ve partnerlerle okulda ve evde görüşme sıklıklarının önemli derecede düşük bulunmuştur ($p < 05$). Program öncesi ve sonrası ÖOS'larının ve partnerlerin takım içi arkadaş ilişkileri yönünden istatistiksel olarak önemli düzeyde farklılık bulunmamıştır ($p > 05$). Her iki grup sporcu da program öncesi ve sonrası olumlu duygular ifade etmişlerdir.

2. ÖOS ve Partnerlerin Aile Formları: Her iki gruptaki aileler de, programı desteklemekteki amaçları olarak; spor becerilerini geliştirme, benlik saygısı ve kendine güven, uyum sağlayıcı davranış, sağlığını geliştirme, arkadaşlık geliştirme, gibi amaçları bildirmişlerdir.

ÖOS ailelerinin %87'si özel olimpiyat sporları yerine kaynaştırma sporlarını tercih ederken bu oran partner ailelerinde %26.1'dir. Antrenörlerin çocuklarla çalışma yeteneklerini ÖOS ailelerinin %73.9'u "uygun ve mükemmel" olarak değerlendirirken, bu oran partnerlerin ailelerinde %34.7'dir. Her iki grup aile de, program sonunda çocuklarının spor becerileri, benlik saygısı ve güven, sağlık, uyumsal davranış ve diğerleri ile ilişkiler alanında geliştiklerini ifade etmişlerdir. Ailelerin çocuklarının gelişim alanlarına ve programa ilişkin görüşlerinde program öncesi ve sonrasında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p < 05$).

3. Antrenörlerin kaynaştırma futbol programına ilişkin görüşleri: Antrenörlerin %87.5'i, ZEÇ'lerle çalışma yeteneklerini yeterli, %12.5'i çok yeterli bulmakta ve tamamı kural değişikliği yaptıklarını ifade etmişlerdir. Antrenörlerin %62.5'i ÖOS ve partnerlerin becerilerini uygun hale getirmek için kural değişikliğini düşündüklerini açıklamışlardır. Hiç birisi partnerlerin oyunda üstün olacaklarından endişe etmemekle birlikte %75'i partnerlerin takıma katkısının daha fazla olduğunu ifade etmişlerdir.

Yarışmalar sırasında antrenörlerin %62.5'nin birincil olarak takım ruhu ve dostluk, %50'nin sportmenlik ve en iyi takım başarısına ulaşma, üçüncü olarak da eğlenmeye önem verdikleri görülmektedir. Antrenörlerin %25'i ÖOS ile sürtüşme yaşamadıklarını belirtirken bu oran partnerler için %62.5 olarak bulunmuştur.

Takımda partnerlerin üstün olmaları ile ilgili problem yaşıyan antrenörlerin oranı %50 iken, ÖOS için bu oran %25'dir. Sporcuların yaş ve yetenek açısından eşitlenmelerinde sorun yaşamayan antrenörlerin oranı ise %62.5'dir.

ÖNERİLER

8 haftalık Özel Olimpiyatlar Kaynaştırma Futbol Programına katılım sırasında zihinsel engelli ve engelsiz sporculardaki futbol becerileri, sosyal yeterlilik ve sorun davranışlar yönünden değişimleri incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma sonucunda kaynaştırılmış futbol eğitiminin ÖOS'nın bazı sorun davranışlarının azalmasında ve sosyal yeterlik davranışlarının gelişmesinde, ÖOS'nın ve partnerlerin futbol becerilerinin artmasında olumlu etkileri olduğu belirlenmiştir. Sporcuların ve ailelerin bildirdikleri olumlu görüşler de program sonunda çocukların bazı sosyal ve duygusal kazanımlar elde ettiklerini düşündürmektedir.

Bu doğrultuda uygulama alanı ile ilgili olarak;

- Kaynaştırma sporlarının yaygınlaştırılması ve turnuvalar düzenlenmesi
- Sadece çocukların değil, ailelerin de kaynaşması için etkinlikler düzenlenmesi.
- Kaynaştırma sporlarındaki olumlu etkileşimi desteklemesi için ek sosyal etkinlikler düzenlenmesi.
- Kaynaştırma sporlarına başlamadan önce, ÖOS ve partnerleri, kaynaştırma ortamına hazırlayıcı daha uzun süreli eğitim sunmak.
- Programın her aşamasında, ailelere ve öğretmenlere yönelik bilgilendirme toplantıları, seminerler, kurslar düzenlenmesi ve çocuklarının sosyal, fiziksel ve motor gelişimlerini desteklemeleri için motive edilmeleri.
- Engelli bireyler için spor aktivitelerinin, program dışında da desteklenmesi ve programda öğrendikleri becerileri, serbest zamana transfer edebilmeleri için okul içi ve okul dışı gerekli organizasyonların yapılması.

Araştırmalara yönelik;

- ÖOS ve partnerlerin birbirlerine yönelik tutumlarındaki değişimin incelenmesi.
- Değişimin uzun süreli etkilerinin izlenmesi.
- Daha uzun süreli bir eğitimin etkilerinin belirli aralıklarla incelenmesi.
- Hiçbir branşta spor yapmamış engelli ve engelsiz çocukların programa alınması.
- Program boyunca ÖOS ve partnerlerin katıldıkları etkinliklerin, serbest zamanlarının izlenmesi
- Farklı branşlarda, Kaynaştırma Spor eğitimi verilmesi
- Kaynaştırma sporunun, kız çocukları üzerindeki etkilerinin incelenmesi

KAYNAKLAR

1. Gallahue, L , D , Donnelly, C , F , Developmental Physical Education for All Children, Human Kinetics, s 159; 2003
2. Bregman, J D , 1991. Current developments in the understanding of mental retardation Part II: Psychopathology. Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry 30, pp. 861-872
3. Dykens, E. M., 2000. Annotation: Psychopathology in children with intellectual disability. Journal of Child Psychology and Psychiatry 41, pp. 407-417
4. Borthwick-Duffy, A , S , Lane, L , K , Widaman, F , K , Measuring Problem Behaviors in Children with Mental Retardation: Dimensions and Predictors, Research in Developmental Disabilities, Vol. 18, No. 6, pp 415-433, 1997
5. DePauw, P., K , Gavron J , S , Disability and Sport, Human Kinetics, s 11; 1995
6. Brouwer, J , Ludeke, W , Felsefi Açidan Engellilerde Spor, Antalya Uluslararası Engellilerde Spor Eğitimi Sempozyumu, Ekim, s.13; 1995
7. Gür, A , Özürlülerin Sosyal Yaşama Uyum Süreçlerinde Sportif Etkinliklerin Rolü, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s 22-23; 2001
8. Atay, M. Engelli Bireylerin Benlik Gelişiminde Spor Etkinliklerinin Önemi, antalya Uluslar arası Engellilerde Spor Eğitimi Sempozyumu, s. 97, Ekim, 1995
9. Sünbül, M., A., Sargin, N., Okul Öncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimi İlişkin Öğretmen Tutumlarının (Çeşitli Değişkenler Açısından) İncelenmesi, XII. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, s. 226; 2002
10. Anonymous 1990 Special Olympics Philosophy fact sheet. New York
11. Lieberman, L , J , James, A , R , Ludwa, N , The Impact of Inclusion in General Physical Education for All Students, Journal of Physical Education, Recreation and Dance, Volume 75; Issue 5; 37; May, 2004
12. Meaney , C & Simpson, H M (1979) Effects of learning to ski on the self concept of mentally retarded children. American Journal of Mental Deficiency , 84, 25-29.
13. Write J , & Cowden J E (1986) Changes in self concept and cardiovascular endurance of mentally retarded youths in Special Olympics swim training program. Adapted Physical Activity Quarterly, 3, 177-183.
14. Dykens E. M., Cohen D. J., Effects of special olympics international on social competence in persons with mental retardation Journal of the American academy of Child & Adolescent Psychiatry Volume 35, Number 2, February. 1996
15. Dykens E M , Rosner B A, Butterbaugh G. (1998) Exercise and sports in children and adolescents with developmental disabilities. Positive phsycal and psychosocial effects, Child Adolesc Psychiatr Clin N Am Oct;7(4): 757-71
16. Özer, D., (2001), Ulusal Özel Olimpiyat yarışmalarına katılan futbolcuların fiziksel ve motor yeterlilikleri ile beden algılarını spor yapmayan zihinsel engelli akranları ile karşılaştırılması, 3. Uluslararası Akdeniz Spor Bilimleri Kongresi, Kongre kitabı, 159-171.
17. Frey, G. C., McCubbin J. A., Hannigan-Downs, S , Kasser, S L , Skaggs, S. O.

- (1999) Physical fitness of trained runners with and without mild mental retardation. Adapted Physical Activity Quarterly, 16,126-137
18. Gibbons S. L, Bushakra F. B , (1989) Effects of Special Olympics participation on the perceived competence and social acceptance of mentally retarded children. Adapted Physical Activity Quarterly, 6, 40-51.
  19. Gencoz, F., (1997), The effect of basketball training on the maladaptive behaviors of trainable mentally retarded children, Res Dev Disabil Jan Feb 18 (1): 1-10
  20. Riggen, K , Ulrich, D., (1993), The effects of sports participation on individuals with mental retardation, Adapted Physical Quarterly, 10, 42-51.
  21. Castagno, K, S., (2001), Special Olympics Unified Sports: Changes in Male Athletes During a Basketball Season, Adapted Physical Quarterly, 18, 193-208
  22. Ninot, G , Bilard, J, Delignieres, D , Sokolowski, M , (2000), Effects of integrated sports participation on perceived competence for adolescents with mental retardation, Adapted Physical Quarterly, 17, 208-221.
  23. www.emedicine.com/med, eMedicine-Mental Retardation : Article by C Simon Sebastian, MD)
  24. Öktem, F., Zeka Gerilikleri, Editör, Öztürk, M, O , Ruh Sağlığı ve Hastalıkları, Türkiye Sınır ve Ruh Sağlığı Derneği Yayını no: 7, Ankara, s. 325; 1981
  25. Dunn, M, J., Special Physical Education, McGraw-Hill Companies, s 324; 1997
  26. Seaman, A, Janet , DePauw, P, Karen , The New Adapted Physical Education, Mayfield Publishing Company mountain View, California, s 75; 1989
  27. Willgoose, E, C., The Curriculum in Physical Education, Prestice-Hall Inc , Englewood Cliffs, New Jersey, s 316; 1984
  28. Özer, D, S., Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor, Nobel Yayınları, 2001, s. 9-36
  29. Eripek, S., Zeka Geriliği Olan Çocuklar, Editör; Ataman, A., Özel Eğitime Giriş, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2003, s.158-159
  30. Bilir, Ş , Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri, Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, Ankara, 1986, s. 10-42
  31. Elliot N. S., Kratochwill R. T., Cook L. J, Travers F. J, Educational Psychology: Effective Teaching, Effective Learning, Mc-Graw Hill Companies, 2000, s. 176
  32. Auxter D , Pyfer J, Huettig C., Principles and Methods of Adapted Physical Education and Recreation, Mc-Graw Hill Companies, 2001, s. 293, 166-171, 438-454
  33. Meltem Kora, Behiye Alyanak, Nahit m. Mukaddes, Klinik Psikofarmakoloji Bülteni, Cilt:9, Sayı:3, 1999, s 170
  34. Özsoy Y., Özyürek M., Eripek S., Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar, Karatepe Yayınları, 1992, s.163
  35. Joseph, P, Winnick, Adapted Physical Education and Sport, Human Kinetics,1995, s.99
  36. Ersoy, Ö , Avcı, N., Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Eğitimleri 'Özel Eğitim', YA-PA Yayın Pazarlama Sanç Tic A Ş, Ağustos, 2001, s 162-171
  37. Kasap H. Transfer Etkisi, s 10 Beyaz Yayınları, İstanbul, 1999
  38. Şimşek, N , Kılıç, E , Davranışçı Öğrenme Kuramları, Editör; Ayşegül Ataman, Gelişim ve Öğrenme, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2004, s 286

39. Mirzeoğlu, D., Spor Bilimlerinin Eğitimsel (Pedagojik) Temelleri, Editör; Mirzeoğlu, N., Spor Bilimlerine Giriş, Bağırhan Yayımevi, Ankara, s.120; 2003
40. Çöndü, A., Beden Eğitimi ve Sporda Özel öğretim yöntemleri, Nobel yayın dağıtım, Ankara, 1999, S 132
41. Koç, M., Yavuzer, Y., Demir, Z., Çalışkan, M., Gelişim ve Öğrenme, Nobel yayın dağıtım, Ankara, Ekim, 2001, S 132
42. Açıköz, Ü, K., İşbirlikli Öğrenme Kuram Araştırma Uygulama, Uğurel Matbaası, Malatya, 1992, s.3
43. Bacanlı, H., Gelişim ve Öğrenme, Nobel yayın dağıtım, Ankara, Ocak, S.155 2003
44. Özer, S., D., Özer, K., Çocuklarda Motor Gelişim, Nobel Yayın dağıtım, Ankara, s.256; 2001
45. Saylan G., Pekçağlıyan N., Sınıf ve Okul Ortamına Uygun Olmayan Davranışların Azaltılmasında Sınıf Öğretmeni ve Akranlara Uyuşmayan Davranışların Ayrımlı Pekleştirilmesi İşlem Sürecinin Öğretimine Yönelik Kaynaştırma Destek Eğitim Programı Uygulama Örneği, XII. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Yayın No: 193, 2002, s.290
46. Özmen, G, R., Kaynaştırma Ortamlarında Öğretimsel Düzenlemeler, Editör; Ataman A., Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2003, s. 51
47. Martin, E, Block, Problem with Inclusion in Physical Education, 22 June 1999, Palaestra, 30, ISSN: 8756-5811; Volume 15; Issue 3
48. Fogelholm, M., Hilloskarpi, H., Laukkanen, R., Oja, P., Assessment of energy expenditure in overweight women, Medicine and Science in Sports and Exercise, Vol 30 No:8, pp 1191-1797, 1998
49. Caspersen, CJ., Kriska, AM., Dearwater, SR. Physical activity epidemiology as applied to elderly populations, Bailliere's Clinical Rheumatology 8(1): 7-27, 1994
50. ACSM, Position Stand on exercise and physical activity for older adults. Med. Sci. Sports Exerc 30(6): 992-1008, 1998
51. Carter, G., Jancar, J., (1983). Mortality in the mentally handicapped: A 50 year survey at the Stoke Park group of hospitals (1930-180). Journal of Mental Deficiency Research, 27, 143-156
52. www.ncpad.org/whtpprs/MRFitness.htm
53. Pınar, S., Çocuklarda Fiziksel Aktivite İle Daha Sağlıklı Yaşam, IX Ulusal Spor Hekimliği Kongresi, Nobel Yayın Dağıtım, Ekim, s.261; 2003
54. Kosma, M., Cardinal, B, J., Rintala, P., Motivating Individuals With Disabilities to Be Physically Active, Quest (Human Kinetics), 2002, 54, p116, 17p
55. Graham G, Hale S, Parker M, Children Moving A Reflective Approach To Teaching Physical Education, Mayfield Publishing Company, 2001, s. 5
56. www.ozida.gov.tr/yayinlar/ozveri/ov1makmental.htm
57. www.inas-fid.org
58. www.soturkey.com
59. Klein, T, Gilman E, Zigler E (1995) Special Olympics: an evaluation by professionals and parents Ment Retard Apr 33(2): 128-31

60. T.C. Başbakanlık Gençlik Ve Spor Genel Müdürlüğü Zihinsel Engelliler Spor Federasyonu Başkanlığı, Zihinsel Engelliler Spor Federasyonu, Özel Olimpiyat Oyunları Spor Kuralları, 2000, s.13-14
61. Damentko, M , Zihinsel Engelli Çocuklar İçin Beden Eğitimi ve Spor, 7, Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Kongre Kitabı, Ekim, 2002, s. 97-98
62. Carl, B , Eichsaedt, Barry W, Laway., Physical Activity for Individuals With Mental Retardation, Human Kinetics Books, 1992, s 409
63. Siperstein, N, G., Hardman, L, M , National Evaluation of the Special Olympics Unified Sports Program, Appendix B; Athlete Questionnaire, Family Member Questionnaire, Partner Questionnaire, Coaches Questionnaire, Final Report, December, 2001, www.specialolympics.org
64. Wilson H, C , Dunn M, J., Mars H , McCubbin J , The Effect of Peer Tutors on Motor Performance in Integrated Physical Education Classes, Adapted Physical Quarterly, 1997, 14, 298-313
65. Özer, K , Antropometri Sporda Morfolojik Planlama, Kazancı Matbaacılık Sanayii A.Ş., İstanbul, s 41; 1993
66. Nunez,C ,Gallagher,D,,Visser,M.,PiSunyer,F,X ,Wang,Z ,&Heymsfield,S,B , Bioimpedance analysis: Evaluation of leg-to-leg system based on pressure contact foot-pad electrodes, Medicine and Science in Sports and Exercise, 29 ,524-531,1997
67. Erol, N , Şimşek, Z., Çocuk ve gençlerde ruh sağlığı: yeterlilik alanları
68. davranış ve duygusal sorunların dağılımı, Türkiye Ruh Sağlığı Profili , T,C Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, sf: 25-25-76, 2001
69. Wiart, L , Darrah J., Test-retest reliability of the energy expenditure index in adolescents with cerebral palsy, Develop Med Child Neurol 41:716-718, 1999
70. Achenbach, T, M., (1991), Manual for the Child Behavior Checklist/4-18 and 1991 profile, Burlington, VT: Department of Psychiatry, University of Vermont
71. Dekker, C, M., Koot, H, M., Ende, J, V, D., & Verhulst, F, C., (2002), Emotional and behavioral problems in children and adolescents with and without intellectual disability, Journal of Child Psychology and Psychiatry, Vol, 43, issue:8, 1087
72. Russell AT , Forness, SR., (1985), Behavioral disturbance in mentally retarded children in IMR and EMR classrooms, American Journal Mental Deficiency, 89 (4), 338-44
73. Çiftçi, İ , İnce, C, N., Zihinsel Engelli Öğrencilerin Davranış Problemlerinin Öğretmen Adayları Tarafından Belirlenmesi, XII. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Yayın No: 193, 2002, s 149
74. Koskentausta, L, M., & Almqvist, F., (2004), CBCL in the assessment of psychopathology in Finnish children with intellectual disability, Research Developmental Disability, 25 (4): 341-354
75. Molteno, G., Molteno, C, D , Finchilescu, G., Dawes, A, R., (2001), Behavioural and emotional problems in children with intellectual disability attending special schools in Cape Town, South Africa, J Intellectual Disability Research, 45 (Pt 6): 515-20
76. Noterdaeme, M., Minow, F., & Amorosa, H , (1999), Applicability of the child

- behaviour checklist in developmental delayed children, *Z Kinder Jugendpsychiatr Psychother*, 27 (3) : 183-8
77. Rosegard, E , Pegg, S., Compton, D, M , Effect of unified sport on maladaptive behaviors among Special Olympics athletes, *World leisure journal (Okanagan Falls, B,C)*, 2001, 43 (2), P. 39-48
  78. Sherrill, C., Leadership training in adapted physical education, *Human Kinetics Books*, 266-280 p , Champaign, Illinois, 1988
  79. Fetterman, D, M , Kaftarian, S, J., & Wandersman, A., (1996), *Empowerment evaluation: Knowledge and tools for self assessment and accountability*, Thousand Oaks,CA:Sage
  80. Goodman, H., Gottlieb, J., & Harrison, R, H., (1972), Social acceptance of EMRs integrated into a nonintegrated elementary school, *American Journal of Mental Deficiency*, 76, 412-417
  81. Brewer, N , & Smith, J., (1989), Social acceptance of mentally retarded children in regular schools in relation schools in relation to years mainstreamed, *Psychological Reports*, 64, 375-380
  82. Manetti, M., Schneider B, H , Siperstein, G., (2001) Social acceptance of children with mental retardation: Testing the contact hypothesis with an Italian sample, *International Journal of Behavioral Development*, 25(3), 279-286
  83. Gash, H., & Coffey, D., (1995), Influences on attitudes towards children with mental handicap, *European Journal of Special Needs Education*, 10, 1-16
  84. Slininger, D , Sherrill, C , & Jankowski, C, M , (2000), Children's attitudes toward peers with severe disabilities: Revisiting contact theory, *Adapted Physical Activity Quarterly*, 17, 176-196
  85. Kishi, G, S , & Meyer, L H., (1994), What children report and remember: A six-year follow-up of the effects of social contact between peers with and without severe disabilities, *Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps*, 19, 277-288
  86. Fenning, P., Parraga, Bhojwani, V , Meyer, A., Molitor, M , Malloy, M., Labiak, L., Taube, I, Mulcrone F, J., (2000) Evaluation of an Integrated Disability Basketball Events for Adolescents: Sportmanship and Learning, *Adapted Physical Activity Quartely*, 17, 237-252

ÖZGEÇMİŞ

1974 yılında Almanya'nın Ruit kentinde doğdu İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı

1996 yılında Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu giriş sınavlarını kazanarak lisans öğrenimine başladı ve 2000 yılında bitirdi. 2002 yılında Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün açmış olduğu Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Yüksek Lisans Programı giriş sınavlarını kazanarak, yüksek lisans öğrenimine başladı 2003 yılında, aynı enstitüde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı ve halen aynı kurumda görevine devam etmektedir.

EKLER

FUTBOL ANTRENMAN PROGRAMI**Sezon Öncesi**

- Tanışma / Gruplandırma
- Bireysel Ve Takım Becerileri Değerlendirme Testi
- Futbol Oyun Kuralları

Sezon İçi**1.Hafta: Topsuz Teknikler**

- Koşma Ve Yönlenim Teknikleri
- Atlama / Sıçrama Teknikleri
- Vücut Kullanma. Aldatmaca Teknikleri
- Topsuz Alıştırmalar

2.Hafta: Toplu Teknikler

- Ayak İçi İle Vuruş Teknikleri
- Ayak İç-Üstü İle Vuruş Teknikleri
- Ayak Üstü İle Vuruş Teknikleri
- Ayak Dış-Üstü İle Vuruş Teknikleri
- Ayak İle Vuruş Alıştırmaları

3.Hafta: Top Sürme Teknikleri

- Ayak İçi Yüzeyi İle Top Sürme
- Ayak Dış Üstü Yüzeyi İle Top Sürme
- Ayak Üstü Yüzeyi İle Top Sürme
- Top Sürme Alıştırmaları

4.Hafta: Kafa İle Vuruş Teknikleri

- Kafa İle Vuruş Alıştırmaları
- **Top Durdurma Denetim Teknikleri**
- Ayak Tabanı İle Top Durdurma/Denetim
- Ayak Üstü İle Top Durdurma/Denetim
- Ayak İçi İle Top Durdurma/Denetim
- Diz Üstü İle Top Durdurma/Denetim
- Alın Yüzeyi İle Top Durdurma/Denetim
- Top Durdurma Denetim Alıştırmaları

5.Hafta: Engelleme

- Engelleme Alıştırmaları
Aldatmaca Teknikleri
- alımlama Top İle Aldatmaca Alıştırmaları
Taç Atış Tekniği
- Ta Atış alışmaları

6.Hafta: Top Sürme, Vuruş Ve eşitlemeli Bileşik Uygulamalar

7.Hafta: Takım Taktiği

- Hücumda Takım Taktiği
- Savunmada Takım Taktiği

8.Hafta: Oyun (Ma) Taktiği

9-10.Hafta: Turnuva Maçları

Sezon Sonu

FUTBOL TAKIM BECERİLERİ DEĞERLENDİRME TESTİ

1 Top Sürme (Slalom)

- 12 m slalom top sürme: Beş koni (en az 45 cm yükseklikte) 2 m uzaklıkta ve orta hattan 0.5 m. de Başlama çizgisinde 3-5 top bulunmalıdır.
  - Süre : 1 dakika
  - Oyuncu slalom yaparak mümkün olduğu kadar çabuk tüm konileri dolaşarak top sürer.
  - Oyuncu topu bitiş çizgisine bırakır ve başlama noktasına koşarak geri gelir
  - Zaman kalmışsa oyuncu ikinci topla tekrar başlar ve aynı işlemi yapar
  - Bir dakikalık süre doluncaya kadar oyun devam eder
  - Bir dakika dolunca düdük çalarak test bitirilir.
- Değerlendirme:

Her geçilen koni için 5 puan hesaplanır; 1 tur için tam başarı 25 puandır

Devrilen koniler için puan verilmez.

2. Kontrol Ve Paslaşma

- 5 m genişliğinde bir "geçiş kalesi" yapacak iki koni başlama çizgisinden 7 m. uzağa yerleştirilir

İki tane kale koni ve bayraklarla işaretlenir.

4-8 top kullanılır Yeterli top yoksa 4 topla oynanır. ancak toplar oyuna çabucak geri döndürülmelidir.

  - Süre : 1 dakika
  - Antrenör topu bekleyen oyuncuya doğru atar.
  - Oyuncu çizgide bekleyebilir veya topa doğru hareketlenir.
  - Oyuncu topu alır ve geçiş kalesine doğru topu sürmeye başlar
  - Antrenör. sözlü uyarılarla oyuncunun sağa ve sola doğru gitmesini ister
  - Top 1: Sağ; Top 2: Sol; Top 3: Sağ vb...
  - Oyuncu kaleden geçmeden önce istediği kadar dripling yapabilir.
  - Oyuncu başlama çizgisine döner dönmez antrenör diğer topu oyuna sokar
  - Bir dakikalık süre dolunca. düdük çalarak test sona erdirilir.
- Değerlendirme:

Kaleden geçirilen her top sürüşü için 10 puan verilir.

Koniyi devirip içeri giren toplara da puan verilir

3 Şut Atma

- Nizami bir sahada penaltı alanı ile birlikte ağları olan bir kale düzenlenir.

4-8 top penaltı yayında hazır bulundurulur Top sayısı yetersiz ise 4-5 topla da yapılabilir.

- Oyuncular penaltı noktasından başlar İlk topa doğru koşar topu alır penaltı alanına kadar dribling yapar ve şut atar Topu havadan atarak gol yapmaya çalışır
- Penaltı alanının içine girdikten sonra oyuncu istediği noktadan şutunu çekebilir
- Vuruşunu yaptıktan sonra geri döner ve bir başka topa oyuna devam eder
- Bir dakikalık süre dolunca. düdük çalınır ve test biter

- Değerlendirme:

Her başarılı gol vuruşu için 10 puan verilir Kaleye gireden önce yere değen topolar için 5 puan verilir

FUTBOL BİREYSEL BECERİLERİ DEĞERLENDİRME TESTİ

1 Top Sürme

a) Araç-gereç: 4 veya 5 no.top. metre tebeşir. bitiş hattını belirleyen dört adet koni

b) Tanım : Oyuncu işaretli çizginin içinde kalmak şartıyla başlama hattından bitiş hattına kadar topu taşır Bitiş hattı hem konilerle hem de tebeşirle belirlenir. Hem top hem oyuncu bitiş çizgisinin önüne geldiğinde saat durdurulur Oyuncu bitiş çizgisini geçerse tekrar geri dönmek zorundadır.

c) Değerlendirme: Aşağıdaki tabloya göre. kronometre ile tutulan zamana göre puanlar hesaplanır

Topun yan çizgiden her dışarı çıkışı için veya top elle oynandığı takdirde beşer puan eksiltir. Top yan çizgiden çıktığı zaman hakem derhal yeni bir topu oyuna sokar.

SAYI HESAPLAMA TABLOSU

<u>Topu taşıma süresi (saniye)</u>	<u>Puan</u>
5-10	60
11-15	55
16-20	50
21-25	45
26-30	40
31-35	35
36-40	30
41-45	25
46-50	20
51-55	15
56 ve üstü	10

2. Atış

a) Araç-gereç: 4 veya 5 no top bant veya tebeşir 4x2 m.lik kale

b) Tanım : Oyuncu başlama noktasından oyunu başlatır. Herhangi bir topa vurur ve hedef kalelerden birine atar. Topa yalnızca bir kez vurulabilir. Oyuncu sonra tekrar koşar ve bir başka topa vurur. Sonuncu topa vurduktan sonra kronometre durdurulur

c) Değerlendirme: Her başarılı gol 10 puan sayılır.

3 Koşu ve vuruş

a) Araç-gereç: 4 veya 5 no top. Merkezi bir başlangıç noktası belirlenir 2 m genişliğinde hedef kapılar koni veya bayrakla belirlenir ve her bir toptan 2 m ileri yerleştirilir

b) Tanım : Oyuncu başlama noktasından oyuna başlar. Toplardan birine doğru koşar ve hedef kapıya doğru topu atar. Topa yalnız bir kez vurabilir. Sonra tekrar koşup diğer topa vuruşunu yapar. Son topa vurduktan sonra kronometre durdurulur.

c) Değerlendirme: Toplam geçen süre-saniye aşağıdaki tabloya göre puana çevrilir. Topun hedeften geçtiği her başarılı atış için beşer puan verilir(49)

SAYI HESAPLAMA TABLOSU

Puan

11-15	50
16-20	45
21-25	40
26-30	35
31-35	30
36-40	25
41-45	20
46-50	15
51-55	10
55 ve üstü	5

ÖZEL OLİMPİYAT KAYNAŞTIRMA FUTBOL ANKETLERİ

1. KAYNAŞTIRMA SPORLAR – Z.E.SPORCU ANKET FORMU

Kısaltmalar

Z.E. Sporcu; Zihinsel engelli Sporcu

N.G.G Normal gelişim gösteren Sporcu

Anketör:

Tarih:

İsim:

Görüşmede bulunan aile bireyi:

1. Daha önce kaynaştırma sporlara katıldınız mı?

a. Evet b. Hayır

2. En çok sevdiğin spor hangisi?

3. Futbolla ilgili nelerden hoşlanıyorsun?

4. Spor yapmak için yeteri kadar zamanın var mı?

a. Evet b. Hayır c. Bilmiyorum

5. Aşağıdaki aktivitelerden ne kadar hoşlanıyorsun?

Antrenman	a Hiç hoşlanmıyorum	b Biraz hoşlanıyorum	c Çok hoşlanıyorum
Yarışmalar	a Hiç hoşlanmıyorum	b Biraz hoşlanıyorum	c Çok hoşlanıyorum
Takım arkadaşları ile birlikte olma	a Hiç hoşlanmıyorum	b Biraz hoşlanıyorum	c Çok hoşlanıyorum

6. Takımındaki okul arkadaşlarınızla iyi anlaşılıyor musun?

a Hiçbiriyle anlaşamıyorum b Bir kısmı ile anlaşıyorum c.Hepsiyle anlaşıyorum

7. Takımınızda (yeni tanıştığım) diğer okuldan gelen arkadaşlarınızla iyi anlaşılıyor musun?

a Hiçbiriyle anlaşamıyorum b Bir kısmıyla anlaşıyorum c.Hepsiyle anlaşıyorum

8. Spor yapmadığında okul arkadaşlarından herhangi birini görüyor musun?

Yer	Evet	Hayır	Ne kadar sık		
Okulda			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok
Evde			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok
Sokakta mahallede			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok

9 Spor yapmadığında takımınızdaki kardeş okuldan gelen arkadaşlarından herhangi birini görüyor musun?

Yer	Evet	Hayır	Ne kadar sık		
Okulda			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok
Evde			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok
Sokakta mahallede			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok

10 Kaynaştırma spor takımında aile bireylerinizden herhangi biri (kardeş. anne. baba) oynuyor mu?

a. Evet b. Hayır

Evetse kim? .....

11 Futbolda daha iyi olmaya başladım mı?

a. Hayır b. Biraz c. Çok daha iyi

12 Futbola katılırken kendinle ilgili daha iyi duygular hissediyor musun?

a. Evet b. Hayır

Neden? .....

13. Kardeş okul takımı ile mi yoksa kendi okul takımınla mı oynamayı tercih edersin?

a. Kardeş okul b. Kendi okulum

14. Kardeş okul takım çalışmalarına katılmayı tercih eder misin?

a. Evet b. Hayır

15. Gelecek yıl kardeş okul takımında katılmak ister misin?

a. Evet b. Hayır

16. Kardeş okul Z E Sporcuları ile başka hangi sporlara katılmak istersin?

..... 17. Kaynaştırma sporlarla ilgili en çok hoşlandığın şey nedir?

..... 18. Kaynaştırma sporla ilgili hoşlanmadığın şey nedir?

19. Kaynaştırma sporlara katılması için arkadaşlarımızı destekler miydiniz?

1-----2-----3-----4-----5

Kesinlikle hayır

Kesinlikle evet

2. KAYNAŞTIRMA SPORLAR -N.G.G.SPORCU ANKET FORMU

Kısaltmalar

Z.E. Sporcu; Zihinsel engelli Sporcu

N G G Normal gelişim gösteren Sporcu

Anketör:

Tarih:

İsim:

Görüşmede bulunan aile bireyi:

1. Daha önce kaynaştırma sporlara katıldınız mı?

a Evet

b Hayır

Evet se Daha önce katıldığım tüm kaynaştırma sporların adını yazar mısın?

2 En çok sevdiğin spor hangisi?

3 Futbolla ile ilgili nelerden hoşlanıyorsun?

4 Kaynaştırma spor takımında herhangi bir akrabası var mı?

a Evet

b Hayır

Var sa akrabalık dereceniz

5 Spor yapmak için yeteri kadar zamanın var mı?

a Evet

b Hayır

c Bilmiyorum

6 Aşağıdaki aktivitelerden ne kadar hoşlanıyorsun?

Antrenman:	a Hiç hoşlanmıyorum	b Biraz hoşlanıyorum	c Çok hoşlanıyorum
Yarışmalar:	a Hiç hoşlanmıyorum	b Biraz hoşlanıyorum	c Çok hoşlanıyorum
Takım arkadaşları ile birlikte olma:	a Hiç hoşlanmıyorum	b Biraz hoşlanıyorum	c Çok hoşlanıyorum

7. Takımındaki kardeş okul Z.E.Sporcuları ile iyi anlaşıyor musun?

a Hiçbiriyle anlaşamıyorum

b Birazıyla anlaşıyorum

c Hepsiyle anlaşıyorum

8. Takımındaki kendi okulundan olan N G G Sporcularla iyi anlaşıyor musun?

a Hiçbiriyle anlaşamıyorum

b Birazıyla anlaşıyorum

c Hepsiyle anlaşıyorum

9. Spor yapmadığında kendi okulundan gelen arkadaşlarından herhangi birini görüyor musun?

Yer	Evet	Hayır	Ne kadar sık		
			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok
Okul			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok
Ev			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok
Toplum			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok

10 Spor yapmadığınızda takımınızdaki kardeş okul Z E Sporcularından herhangi birini görüyor musun?

Yer	Evet	Hayır	Ne kadar sık		
			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok
Okul			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok
Ev			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok
Toplum			Günde bir kez	Haftada bir ya da daha fazla	Ayda bir kez ya da daha çok

11. Kaynaştırma spora katılımınızın bir sonucu olarak zihinsel engelli bireyleri daha iyi anlıyor musunuz?

a. Hayır   b. Biraz daha iyi   c. Çok daha iyi

12. Bu futbol kaynaştırma sporun müsabaka tarzı nasıl?

a. Yarışmaya dayalı değil   b. Biraz yarışmaya dayalı   c. Çok yarışmasal

13. Kaynaştırma sporla ilgili yaklaşımını aşağıdakilerden hangisi tanımlıyor?

Her zaman yeteneğimin en iyisini sergiliyorum.

Sert oynarım fakat Z E Sporculardan oynama fırsatlarımı almamaya çalışıyorum

Z E Sporculara yardım edecek ve oyunu hareketli kılacak hızda oynarım

Hiç sert oynamam

14. Kaynaştırma sporlara katıldığınızdan beri daha iyi olmaya başladınız mı?

A. Hayır   b. Biraz   c. Çok daha iyi

15. Kaynaştırma sporlara katılırken kendi hakkında daha iyi duygular hissediyor musun?

a. Evet   b. Hayır

Neden? .....

16. Gelecek yıl Kaynaştırma spor takımına katılmak ister misin?

a. Evet   b. Hayır   c. Bilmiyorum

17. Kaynaştırma spor kapsamında hangi branşların yer almasını isterdin?

.....

18. Kaynaştırma sporlarla ilgili en çok hoşlandığın şey nedir?

.....

19. Kaynaştırma sporla ilgili en az hoşlandığın şey nedir?

.....

20. Kaynaştırma sporları bir arkadaşınıza önerir misiniz?

Kesinlikle önermem1-----2-----3-----4-----5Kesinlikle öneririm

Neden? .....

3. KAYNAŞTIRMA SPORLAR – ANTRENÖR ANKET FORMU

Kısaltmalar

Z.E. Sporcu; Zihinsel engelli Sporcu

N G G Normal gelişim gösteren Sporcu

Anketör:

Tarih:

İsim:

1 Son on iki ay boyunca hangi kaynaştırma sporlarda antrenörlük yaptınız? (sporların isimlerini yazarken baştan sona doğru sıralayınız)

2 Kaynaştırma sporlarda kaç yıldır antrenörlük yapıyorsunuz?

3 Kaynaştırma sporlarında aile bireylerinizden Z.E.Sporcu ya da N.G.G Sporcu yer almakta mıdır?

a Evet b Hayır

4 Daha önce ya da şu andaki antrenörlük için işveren tarafından ücret ödendi mi?

a Evet b Hayır

5 Aynı zamanda geleneksel özel olimpiyatlarda antrenörlük yapıyor musunuz?

a Evet b Hayır

Yapıyorsanız kaç yıldır yapıyorsunuz?

6 Her ikisinde de antrenörlük yapıyorsanız Özel olimpiyatlarda mı yoksa kaynaştırma sporlarda mı antrenörlük yapmayı tercih edersiniz?

a Geleneksel özel olimpiyatlarda b Kaynaştırma sporlarda c Tercihim yok

7 Geçmiş yıllarda özel olimpiyatlarla ilişkili olmayan bir takım çalıştırdınız mı?

a Evet b Hayır

8 Özel olimpiyatlardan ne tür bir eğitim aldınız?

a Sadece yazılı ve görsel eğitim materyallerini inceledim

b Genel özel olimpiyat bilgilendirme toplantılarına katıldım

c Belli bir spor branşına özgü eğitim semineri

d Kaynaştırılmış sporlar genel eğitim semineri

e Kaynaştırma spor eğitimi ile kombine edilmiş branşa özgü eğitim semineri

f Hiçbiri

9 Özel olimpiyatlar dışında formal bir antrenörlük eğitimi aldıysanız ne tür bir eğitim aldığınızı açıklayınız

10 Özel olimpiyatlar dışında zihinsel engelli bireylerle nasıl çalışılacağına ilişkin formal bir eğitim aldınız mı?

- 11 N G G Sporcuların yanı sıra Z E Sporculara antrenörlük yapma yeteneğinizi nasıl değerlendirirsiniz?
a Pek yeterli değil   b Yeterli   c Çok yeterli
- 12 Kaynaştırma sporlarda zaman zaman kurallarda değişiklik yapmanın gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?
a Evet   b Hayır
Evet se değişiklik nedeniniz nedir?
a N G G. Sporcunun üstün olması
b Z E Sporcunun güvenliği
c Z E Sporcunun katılım fırsatının artması
d Z E Sporcunun ya da N G G. Sporcunun becerisini birbirine uygun hale getirmek
e Program yöneticisinin önerisi
f Diğer(tanımlayınız) .....
- 13 Size yapılan ödemenin uygunluğunu değerlendiriniz?
a Pek yeterli değil   b Yeterli   c Çok yeterli
- 14 Antrenörlük yaptığımız en son kaynaştırma sporlarda Z E Sporcu ve N G G Sporcuların yaş aralıkları ne idi?
Z E Sporcular: -
N G G Sporcular: -
- 15 Antrenörlük yaptığın en son kaynaştırma takımında:
Kaç antrenman yapıldı:
Kaç yarışmaya katıldılar:
16. Antrenörlük yaptığın en son kaynaştırma takımında kaç gönüllü ile çalıştın?
Toplumdan:
Okuldan:
Z E Sporcunun aile bireylerinden:
N G G Sporcuların aile bireyleri:
Ücretli eleman:
Diğer:
- 17 En son Antrenörlük yaptığımız takımında kaç N G G Sporcu Z E Sporcunun aile bireyleriydi?
a 0%   b 1-25%   c 26-50%   d 50% üstünde
- 18 En son Antrenörlük yaptığımız takımında N G G Sporcuların kaç bir engele sahipti?
a 0%   b 1-25%   c 26-50%   d 50% üstünde
- 19 Kaynaştırma spor takımında antrenörlük yapma nedenin nedir?
a Kişisel doyum
b Z E Sporcu ya da N G G Sporcunun ailesinden biri olmam
c Gönüllü/ işle bağlantılı
d Para/ işle ilgili
e Diğer

20. Aşağıdakilerle ne kadar iletişim içindeisin?

	Yok	Çok az	Biraz	Çok
Z E Sporunun aile bireyleri				
N G G Sporcuların aile bireyleri				
Kaynaştırma spordaki diğer antrenörler				
Okul yönetimi				
Gönüllüler/ Sivil toplum örgütleri				

21. Son on iki aydır aşağıdaki problemleri ne kadar sıklıkla yaşadınız?

	Problem yaşamadım	Çok az problemle karşılaştım	Çok sorun yaşadım
Antrenmanları planlamada			
Z E Sporunun antrenmana ve yarışmaya devamında			
N G G Sporunun antrenmana ve yarışmaya devamında			
Z E Sporcuların aile bireyleri ile iletişimde			
N G G Sporcuların aile bireyleri ile iletişimde			
N G G Sporcuların ve Z E Sporcuların antrenman ve yarışmalar için tesislerden faydalanmasında			
Uygun araç ve materyal			
Antrenman ve yarışmalarda destek almada (aile bireyleri toplumsal gönüllüler)			
Z E Sporcuların ve N.G.G Sporcuların yaş yetenek açısından eşitlenmelerinde			
Z E ve N G G Sporcuların antrenman ve yarışmalara getirilip götürülmesi			
Yeteri kadar uygun sporcu kaydetme			
Z E Sporcuların üstün olması			
N G G Sporcuların üstün olması			

22. Yukarıda belirtilmemiş yaşadığınız başka sorunlar var mı?

23. En son antrenörlüğünü yaptığımız takımda Z E Sporcularla yaşadığımız sürtüşme oranı nedir?

a. 0%   b. 1-25%   c. 26-50%   d. 50% üstünde

N G G Sporcularla yaşadığımız sürtüşme oranı nedir?

a. 0%   b. 1-25%   c. 26-50%   d. 50% üstünde

24. Z E Sporcular için önceliğiniz nedir? Önem sırasına göre üçünü belirtiniz

—Spor becerilerini geliştirme

—Benlik saygısı ve kendine güveni geliştirme

—Sağlığı geliştirme

—Uyumsal davranışları geliştirme

—Arkadaşlığı geliştirme

—Diğer . . . . .

25. N.G.G. Sporcular için önceliğiniz nedir? Önem sırasına göre üçünü belirtiniz

- Spor becerilerini geliştirme
- Benlik saygısı ve kendine güveni geliştirme
- Sağlığı geliştirme
- Uyumsal davranışları geliştirme
- Arkadaşlığı geliştirme
- Diğer

26. N.G.G. Sporcuların ve Z.E Sporcuların takıma katkısını nasıl tanımlarsınız?

- a. N.G.G. Sporcuların katkısı daha fazla
- b. Her iki grubun da eşit
- c. Z.E Sporcuların katkısı daha fazla

27. Z.E Sporcuların bireysel yeteneklerinin ne kadarını değerlendirdiniz?

- a. Hiçbirini
- b. Çok azını
- c. Bazılarını
- d. Çoğunu

28. N.G.G. Sporcuların bireysel yeteneklerinin ne kadarını değerlendirdiniz?

- a. Hiçbirini
- b. Çok azını
- c. Bazılarını
- d. Çoğunu

29. Bu değerlendirme her bir N.G.G. Sporcunun ve Z.E Sporcunun katılım düzeyini belirler mi?

- a. Evet
- b. Hayır

30. Antrenörlük yaptığınız en son kaynaştırma takımında N.G.G. Sporcular için bir eğitim ya da bilgilendirme toplantısı yapıldı mı?

- a. Evet
- b. Hayır

31. Z.E Sporcuların uygunluğunu saptamada ne kadar çok bilgiye sahipsiniz?

- a. Hiç
- b. Çok az
- c. Biraz
- d. Çok

32. N.G.G. Sporcuların uygunluğunu saptamada ne kadar çok girdiye sahipsiniz?

- a. Hiç
- b. Çok az
- c. Biraz
- d. Çok

33. N.G.G. Sporcuların oyuncu üstünlüğü hakkında endişe duyuyor musun?

- a. Evet
- b. Hayır

Evet se N.G.G. Sporcuların oyuncu üstünlüğü durumunda ne yaparsınız? nasıl açıklarsınız?

a. Eğitim b. Kuralların değiştirilmesi c. Cezalandırma d. Diğer

34. Yarışmalar sırasında Z.E Sporcu ve N.G.G. Sporcularda neyin önemini vurgularsınız?

(En önemli gördüğünüz üç maddeyi önem sıralamasına göre sıralayınız)

- Kazanma
- Takım çalışması
- Sportmenlik
- En iyi kişisel başarıya ulaşma
- En iyi takım başarısına ulaşma
- Eğlenme
- Takım ruhu/ dostluk

4. KAYNAŞTIRMA SPORLAR –AİLE ANKET FORMU

Kısaltmalar

Z E Sporcu; Zihinsel engelli Sporcu

N G G Normal gelişim gösteren Sporcu

Anketör:

Tarih:

İsim:

Z E Sporcuya yakınlığı:

Yaşımız:

1 Siz ya da diğer aile bireyleri kaynaştırma spor eğitimine katıldınız mı?

- a Sporcu olarak: Evet Hayır Evetse kim? .....
- b Antrenör olarak: Evet Hayır Evetse kim?.....
- c Gönüllü olarak: Evet Hayır Evetse kim?.....

2 Son on iki ay boyunca Sporcu hangi kaynaştırma spor programlarına katıldı?

3 Sporcunun kaynaştırma futbol eğitimine katılımını desteklemenizdeki amacınız nedir?

(Lütfen sizin için en önemli üç maddeyi önem sırasına göre numaralandırınız.)

- .... Spor becerilerini geliştirmesi
- .... Benlik saygısı ve kendine güvenini geliştirmesini
- .... Sağlığını geliştirmesini
- .... Uyum sağlayıcı davranışlarını (sosyal beceriler iletişim vs) geliştirmesi
- .... Arkadaşlığı geliştirmesi
- .... Diğer

4 (AKD) Sporcunun özel olimpiyatlardan ziyade kaynaştırma sporlara katılmasını tercih eder misiniz?

a Evet

b. Hayır

c. Tercihim yok

Neden? .....

5. Aşağıdaki insanlarla ne kadar iletişime sahipsiniz?

	Hiç	Biraz	Çok
Antrenörler			
Kendi okulundan gelen Sporcuların aile bireyleri			
Kardeş okul aileleri			

6 Sporcu yarışırken olayın hangi yönünün önemli olduğunu düşünüyorsunuz? (İlk üç sırayı belirtiniz)

- Kazanma
- Takım çalışması
- Sportmenlik
- Kişisel olarak en iyi performansı başarma
- Takım olarak en iyi performansı başarma
- Eğlenme
- Dostluk/ Takım ruhu

7. Antrenman ya da yarışmalarda ulaşım ile ilgili bir sorun yaşadınız mı?
 a. Hayır   b. Bazen sorunlar yaşadım   c. Birçok sorun yaşadım
8. Yarışmalarda kardeş okul Sporcularının üstün olduğunu düşünüyor musunuz?
 a. Hayır   b. Bazen   c. Çok
9. Antrenörlerin zihinsel engelli çocuklarla çalışma yeteneklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
 a. Zayıf   b. Uygun   c. Mükemmel   d. Bilmiyorum
10. Geçen yıl Sporunun aşağıda belirtilen alanlarda geliştiğini hissettiniz mi? (Sayı yazarak sıralayınız)

---- Spor becerileri	Biraz gelişti	Çok gelişti
----Benlik saygısı/kendine güven	Biraz gelişti	Çok gelişti
----Sağlık	Biraz gelişti	Çok gelişti
----Uyumsal davranış	Biraz gelişti	Çok gelişti
----Sporcu arkadaşları ile ilişkiler	Biraz gelişti	Çok gelişti
----Kardeş okul Sporcuları ile ilişkiler	Biraz gelişti	Çok gelişti
----Okul ve işteki arkadaşlarla ilişkiler	Biraz gelişti	Çok gelişti
----Aile bireyleri ile ilişkiler	Biraz gelişti	Çok gelişti
----Diğer yetişkinlerle ilişkiler	Biraz gelişti	Çok gelişti

11. Kaynaştırma sporlarının en çok hoşlandığınız yönleri nelerdir?

12. Kaynaştırma sporlarının en az hoşlandığınız yönleri nedir?

13. Sporunun kaynaştırma sporlarla ilgili deneyimlerinden ne kadar memnun kaldınız ?

Memnun kalmadım   1-----2-----3-----4-----5 Çok memnun kaldım

14. Kaynaştırma sporlarını zihinsel engelli çocuğu olan diğer ailelere de önerir misiniz?

Kesinlikle hayır   1-----2-----3-----4-----5 Şiddetle öneririm

15. Sporunun kaynaştırma sporlara katılımı ile ilgili eklemek istediğiniz her hangi bir düşünceniz var mı?